

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU
CUMHURİYETİN İLK YILLARINA AİT BİR EĞİTİM PROJESİ

Yüksek Lisans Tezi

Gürsoy DÜZENLİ

İşletme Anabilim Dalı
İşletme Yönetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Fatma Zerrin GÜNAL

Temmuz 2016

T.C
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU
CUMHURİYETİN İLK YILLARINA AİT BİR EĞİTİM PROJESİ

Yüksek Lisans Tezi

Gürsoy DÜZENLİ
(Y1212.041138)

İşletme Anabilim Dalı
İşletme Yönetimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Fatma Zerrin GÜNAL

Temmuz 2016

T.C.
İSTANBUL AYDIN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans Tez Onay Belgesi

Enstitümüz İşletme Ana Bilim Dalı İşletme Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı Y1212.041161 numaralı öğrencisi Gürsoy DÜZENLİ'nin "GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU - CUMHURİYETİN İLK YILLARINA AIT BİR EĞİTİM PROJESİ" adlı tez çalışması Enstitümüz Yönetim Kurulunun 16.06.2016 tarih ve 2016/12 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından *aybiriyle* Tezli Yüksek Lisans tezi olarak *Kalant* edilmiştir.

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Tez Savunma Tarihi :15/07/2016

1)Tez Danışmanı: Prof. Dr. Fatma Zerrin GÜNAL

2) Jüri Üyesi : Prof. Dr. Abdullhaluk Mehmet ÇAY

3) Jüri Üyesi : Doç. Dr. Recep KARACAKAYA

[Handwritten signatures in blue ink]

Not: Öğrencinin Tez savunmasında **Başarılı** olması halinde bu form **imzalanacaktır**. Aksi halde geçersizdir.

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu Cumhuriyetin İlk Yıllarına Ait Bir Eğitim Projesi**” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve gelenekleri aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim. (/ / 2016)

Gürsoy DÜZENLİ

Esra, İdil ve Defne'ye

ÖNSÖZ

Kurtuluş Savaşı'nın ardından muzaffer Türk milletinin önünde yeni bir mücadele belirmişti. Bu mücadele Lozan Antlaşmasında kaldırılan kapitülasyonlarla birlikte başlayarak adım adım ülkenin ekonomik bağımsızlığını kazanma yolunda yapılacak yeniliklerle kazanılacaktı. On bir yıllık aralıksız savaş döneminde kaybedilen yetmişmiş iş gücünün olmadığı bu yıllarda öncelikle her alanda kalifiye eleman yetiştirmek gerekmekteydi. *Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu* işte bu amaçla hazırlanan bir projeydi.

Çalışmamızda Maarif Vekili Mustafa Necati Bey'in mesleki ve teknik eğitim kurumlarını ülkenin her köşesine yayma hedefiyle ülkemize çağırılan Belçikalı uzman Omar Buyse'un projeleri arasında hem tüm ülkenin mesleki ve teknik eğitim kurumları için hem de ülkenin ekonomik ihtiyaçlarını gidermesi bakımından çok önemli bir noktada bulunan İş Darülfünunu projesinin ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı ve nasıl unutulduğunu araştırdık.

Araştırmamızı yazarken milletimizin mesleki ve teknik eğitiminin geçmişine de bakarak başlamak uygun gördük. Projenin ortaya çıktığı yıllara kadar yine eğitim ve özellikle mesleki ve teknik eğitim alanındaki gelişmelere de değinmeyi gerekli bulduk. Bununla birlikte projeye ilgili kişilerin de kısa biyografilerine yer verdik.

Bizim açımızdan bu projenin üç önemli kahramanı vardı. Bunlardan ilki Maarif vekili Mustafa Necati Bey'dir. Cumhuriyet tarihinin en gayretli ve çalışkan eğitim bakanı olan Mustafa Necati Bey, bu projenin şüphesiz en önemli şahsiyetidir. Ölümünden sonra projeye ilgili ne gazetelerde ne belgelerde bahsedilmediği de dikkate alınırca bu projenin arkasındaki esas gücün kendisi olduğu da anlaşılmaktadır. Bu sebeple onun hayatına ve icraatlarına biraz daha yer vermeyi uygun gördük.

Projenin diğer önemli şahsiyeti de Mısır asıllı Belçikalı mesleki ve teknik eğitim uzmanı Omar Buyse'dur. Ancak Omar Buyse'un kimliği hakkında kaynaklar yetersiz kalıyor. Belçika'da kendi kurduğu iş darülfünununun bugünkü adıyla Charleroi Teknik Okulu olarak varlığını sürdürdüğünü biliyoruz. Bununla beraber onun hakkında yerli kaynaklardan edindiğimiz bilgilerle kısa da olsa bir biyografi tutabildik.

Aynı şekilde mimari açıdan projenin planlarını çizen Ernst A. Egli'nin de kısa hayat hikâyesine değindik.

Bu araştırmam sırasında özellikle dijital ortama aktarılan süreli yayın arşivinden yararlandığım Atatürk Kitaplığı; Beyazıt Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi, Başbakanlık arşivleri çalışanlarına, değerli meslektaşım Ahmet Altuntaş'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bana her türlü desteği danışmanım olmayı kabul ettiği andan itibaren veren, her aşamada bana yol gösteren, son kelimesinin yazılmasına kadar bilgisi ve tecrübesiyle bana yardımcı olan değerli hocam, tez danışmanım Prof. Dr. Fatma Zerrin GÜNAL'a bana değerli vaktini ayırdığı için teşekkür ederim. Kendisine minnettarım.

Son olarak da bu araştırmanın uzun ve zorlu dönemi boyunca sabırsızlığıma, telaş ve yorgunluğlarıma katlanan ve bana yardımcı olan aileme, eşim Esra DÜZENLİ ve iki küçük kızıma da teşekkür ederim.

Haziran 2016

Gürsoy DÜZENLİ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER	IX
KISALTMALAR	XIII
ÇİZELGE LİSTESİ.....	XV
ÖZET.....	XVII
ABSTRACT.....	XIX
1. GİRİŞ CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİME KISA BİR BAKIŞ	1
1.1 Hendesehane'den Mühendishane'ye	4
1.2 Tersane-i Amire ve Bahriye Mektebi	6
1.3 Sivil Mühendishanenin Doğuşu	7
1.4 Midhat Paşa ve Islahhane	8
1.5 Sanayi Mektebi.....	10
2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA EĞİTİM.....	13
2.1 1923 – 1929 Yılları Arasında Ülkenin Genel Durumu	13
2.1.1 Nüfus	13
2.1.2 Ekonomi	15
2.1.3 Eğitim	16
2.2 Mustafa Necati Bey'e Kadar Maarif Vekilleri	19
2.2.1 Dr. Rıza Nur	19
2.2.2 Hamdullah Suphi Tanrıöver	21
2.2.3 Mehmet Vehbi Bolak	22
2.2.4 İsmail Safa Bey	22
2.3 Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliğine Kadar Olan Faaliyetleri	23
2.3.1 Mütareke Yılları	23
2.3.1.1 İzmir	23
2.3.1.2 İstanbul	24
2.3.1.3 Balıkesir	24
2.3.2 Milli Mücadele Yılları.....	24
2.3.2.1 Kuvayi Milliye	24
2.3.2.2 Ankara	25
2.3.3 Cumhuriyet'in ilk yılları.....	25
2.4 Mustafa Necati'nin Maarif Vekâleti'ne Getirilmesi	26
2.4.1 Eğitim programı	26
2.4.2 Kanunlar	27
2.4.3 Maarif teşkilatı	28
2.4.4 Öğretmen sorunları.....	29

2.4.5 Öğretmen yetiştirme	29
2.4.6 Harf inkılâbı ve Millet Mektepleri	30
2.5 Yabancı Uzmanlar	30
2.5.1 John Dewey	31
2.5.2 Alfret Kühne	31
2.6 Mustafa Necati Bey'in Avrupa Seyahati	33
3. GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU	35
3.1 Projenin Ortaya Çıkışı	35
3.1.1 Omar Buyse	37
3.1.2 Ernst Arnold Egli	39
3.2 Omar Buyse'un Maarif Vekâletine Sunduğu Rapor	40
3.2.1 Kütahya, Konya, Adana, Mersin, Uşak ve Aydın için önerilen mesleki ve teknik eğitim projeleri	40
3.2.2 İstanbul için önerilen mesleki ve teknik eğitim projeleri	41
3.2.3 İzmir için önerilen mesleki ve teknik eğitim kurumları	43
3.2.4 Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü	44
3.2.5 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu	45
3.2.5.1 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun amacı	45
3.2.5.2 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun görevleri	46
3.2.5.3 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun uygulama planı	46
3.2.5.4 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu binası	48
3.2.5.5 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu ders programı	48
İhzarî (Hazırlık) kısım	49
Teknik kısım	50
Taş işleri şubesi	51
Taşçılar ve mermerciler	51
Duvarcı ve betoncular	52
Sıvacı, tezyinatçı ve kalıpcılar	53
Ağaç işleri şubesi	53
Dülgerlik, marangozluk ve mobilyacılık	54
Arabacılık	55
Modelcilik	56
Maden işleri şubesi	56
Bina ve araba demirciliği, sobacılık	56
Dökümcülük	57
Elektrik işleri şubesi	58
Sıhhî tesisat şubesi	59
Tezyinî sanatlar şubesi	60
Yüksek teknisyenler kısmı	61
Nafia inşaatı ve yollar şubesi	61
Elektrik işleri şubesi	62
Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondüktörü ve ressamlar şubesi	63
Sanatlar şubesi	64
Tezyini sanatlar şubesi	65
Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubesi	65
Fasılalı kurslar kısmı	66
2.2.5.6 Tezyini sanatlar müzesi	67
2.3 Projenin Uygulanışı	68
2.4 Mustafa Necati Bey'in Vefatı	71

2.5 Projenin Sonu	72
2.5.1 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu projesi gerçekleşmedi	73
2.5.2 Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu projesi başka bir isim altında gerçekleşti.	76
4. SONUÇ.....	79
KAYNAKLAR	81
EKLER.....	85
ÖZGEÇMİŞ.....	99

KISALTMALAR

ATAUNİ	: Atatürk Üniversitesi
bkz.	: bakınız
C.	: cilt
ETHZ	: Eidgenössische Technische Hochschule Zürich
Haz.	: hazırlayan
S.	: sayı
s.	: sahife
TCBCA	: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
TDVİA	: Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi
TTK	: Türk Tarih Kurumu
v.b	: ve benzeri
v.s	: vesaire

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 2.1: 1935 sayımına göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı ve genel nüfus içindeki oranları.	13
Çizelge 2.2: Yıllara göre Türkiye'nin nüfusu	14
Çizelge 2.3: Shorter'in hesaplamalarına göre 1923 nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı ve genel nüfus içerisindeki oranları.	14
Çizelge 3.1: Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu kısımlara göre şubeler	49
Çizelge 3.2: İhzarî kısımda derslerin dağılımı	50
Çizelge 3.3: Taş işleri şubesinin ders dağılımı	51
Çizelge 3.4: Ağaç işleri şubesinin ders dağılımı	54
Çizelge 3.5: Maden işleri şubesinin ders dağılımı	56
Çizelge 3.6: Elektrik işleri şubesinin ders dağılımı	59
Çizelge 3.7: Sıhhî tesisat şubesinin ders dağılımı	59
Çizelge 3.8: Tezyîni sanatlar şubesinin ders dağılımı	60
Çizelge 3.9: Nafia inşaatı şubesinin ders dağılımı	62
Çizelge 3.10: Elektrik işleri şubesinin ders dağılımı	63
Çizelge 3.11: Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondüktörü ve ressamlar şubesi ders dağılımı	64
Çizelge 3.12: Sanatlar şubesinin ders dağılımı	65
Çizelge 3.13: Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubesinin ders dağılımı	66

GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU CUMHURİYETİN İLK YILLARINA AİT BİR EĞİTİM PROJESİ

ÖZET

Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu, Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği ile başlayan eğitim reformunun önemli adımlarından bir tanesidir. Belçikalı uzman Omar Buyse tarafından tasarlandı ve mimar Ernst A. Egli tarafından planları çizildi. Belçikalı Uzman Omar Buyse'un 1927 yılında ülkemize gelerek birçok Anadolu şehrinde incelemelerde bulunduktan sonra Maarif Vekâlet'ine bir rapor sundu. Bu rapor doğrultusunda ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin tesis edilmesi amacıyla uygulanan projelerden bir tanesi olan İş Darülfünunu hem Türkiye'nin kuruluş yıllarında ihtiyaç duyduğu uzman iş gücünü sağlamak hem de ülke genelinde açılacak olan mesleki ve teknik eğitim kurumlarına öğretmen yetiştirmek amacıyla hayata geçirilmesi planlandı.

Mimar Ernst A. Egli'nin planlarını çizdiği bu okul ülkenin ekonomik kaygılarına da cevap verecek ve iktisadi kalkınmayı gerçekleştirecek bir projenin ürünüydü.

Anahtar Kelimeler: *Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu, Mustafa Necati, Omar Buyse, Ernst A. Egli.*

GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU
AN EDUCATIONAL PROJECT FROM THE FIRST YEARS OF THE
REPUBLIC

ABSTRACT

Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu is one of the major steps which starts with Mustafa Necati Bey's Education Reform. It was designed by the Belgian expert, Omar Buyse, and was planned by the architect, Ernst Egli.

The Belgian expert came to our country in 1927, researched a lot of Anatolian cities. İş Darülfünunu was one of the projects to establish the technical education which was in his report that he presented to the Educational Ministry. İş Darülfünunu would provide teachers to the technical schools and professionals who were needed to improve the country.

This school which was designed by Ernst A. Egli is of a project which was for the economical expectations of the country.

Keywords: *Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu, Mustafa Necati, Omar Buyse, Ernst A. Egli.*

1. GİRİŞ

CUMHURİYET DÖNEMİNE KADAR MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİME KISA BİR BAKIŞ

Planlı ya da plansız yöntemlerle insanın eğitimi binlerce yıldır şüphesiz toplumları idare edenlerin öngördükleri ve yaptıkları tablo çerçevesinde gelişti, şekillendi. Bu çerçeveye baktığımızda Osmanlı eğitim sürecinin skolâstik yapısının içinde şekillenen eğitim 300 yılı açkın sürede (1453-1703) giderek klasikleşti ve XVIII. yüzyıla gelindiğinde çağın gelişmelerin hayli gerisinde kaldı.

Osmanlı Devleti'nin eğitim konusunda geri kalışının kısmi farkındalığı XVII. Yüzyıl sonunda ilk kez büyük toprak kaybı yaşadığı 1699 Karlofça Antlaşması ile başladı. III. Ahmed'in (1703-1730) saltanatının ilk yıllarına damgasını vuran kaybedilen toprakları geri alma çabası, 1718 Pasarofça Antlaşması ile pek de başarılı olmayana üstelik Belgrad'ın kaybına yol açması bakımından hüsransayılacak sonuçlar doğurunca ana sorunun eğitim olduğu kanısı yavaşça oluşmaya başladı.

Ancak devletin eğitim meselesini ele alışı aşağı yukarı 150 yıl boyunca salt askeri eğitim alanında olunca eğitim alanında topyekûn bir kalkınmanın XIX. Yüzyıl ortalarına kadar görülmedi.

Yukarıda bahsettiğimiz iki antlaşmada Osmanlı İmparatorluğu'na Avrupa karşısında her alanda geri kaldığını açıkça beyan eden antlaşmalardır. İmparatorluğun idarecileri, önce birkaç ıslahatla eski parlak günlere dönmeyi başaracaklarını umarken son antlaşmayla kökten değişiklik yapmaları gerektiğinin farkına vardılar. Barış taraftarı yeni sadrazam Damat İbrahim Paşa işte tam da bu ihtiyacı gidermek için acilen Avrupa standartlarında askeri ve idari ıslahatlar yapmaya başladı. Damat İbrahim Paşa, batılılaşma hareketlerinin önemli bir figürüdür. Avrupa ile devamlı temas halinde kalabilmek, oradaki yeniliklerden anında haber alabilmek için Paris'e elçi olarak Yirmi sekiz Çelebi Mehmed Efendi'yi ve Viyana'ya şebender olarak Kazancızade Ömer Ağa'yı gönderdi (Uzunçarşılı, 1995, s.150-151). Elçiler ve özellikle mahiyetleri Osmanlı İmparatorluğu'nda yenilik hareketlerine katkı sağladılar. Yirmi sekiz Çelebi Mehmed Efendi'nin oğlu Said Mehmed Efendi,

Fransa'da kitap basımını yakından inceleyip vatana dönüşte İbrahim Mütefferika ile birlikte İstanbul'da bir matbaa kurdu (Uzunçarşılı, 1995, s.158-159; Lewis, 2007, s.46). İbrahim Mütefferika, 1727 yılının Temmuz ayında Türkçe kitap basan ilk matbaayı kurmanın dışında I. Mahmud'un geniş ıslahat hareketlerine girişmesine vesile olması bakımından da batılılaşma hareketinin bir diğer önemli figürüdür.

Sultan I. Mahmud (1730-1754), İmparatorluğun düşmanlar karşısındaki mağlubiyetinin nedenlerini açıklamasını istemesi üzerine İbrahim Mütefferika, padişaha Usul ül Hikem Fi Nizam il ümem (Milletlerin Düzeninde İlmi Usüller) adlı eseri sundu (Mütefferika, 1990, s. 7). Bu eser Osmanlı idarecilerine bozulan kurumları ıslah etmenin gerekliliklerini açıklaması itibaren yenilik hareketlerine katkı sağladı.

Başlayan ıslahat hareketleriyle Osmanlı İmparatorluğu'nda bir Fransız nüfusu oluşmaya başladı. Böylece Osmanlı ülkesine batının giriş dili Fransızca olurken, Comte de Boneval ve Baron de Tott gibi Fransız kökenli subaylar da askeri ıslahatlarda önemli rol oynadılar. Onlardan önce de yine Fransız olup Donanma-yığ Hümayun'da görev alan ve Müslüman olduktan sonra ismini değiştiren Davut Ağa vardı. Bireysel subayların yardımlarına karşın imparatorluk bünyesi henüz bir Avrupalı devletin doğrudan yardımlarını kabul edecek olgunluğa ulaşmamıştı. Buna rağmen Fransız kökenli subaylar ıslahatlardaki açık etkileri gözlemlenebilmektedir. Baron de Tott Sürat topçuları, Comte de Boneval Humbaracı ve Davut Ağa hepsinden önce Tulumbacı Ocağını kurarak Avrupalı tarzdaki ilk birliği meydana getirdi (Mustafa Nuri Paşa, 1980, s.145; Lewis, 2007, s.47).

III. Selim (1789-1807) zamanında yüzeysel yeniliklerin yerine köklü reformlar aldı. Yeni padişah Osmanlı ordusunu Avrupa orduları seviyesine çıkarmak için çabaladı. Yeni bir ordu kurdu ve onun hem teçhizat, hem eğitim, hem de talim yönünden modern ordularından eksik olmamasına gayret etti. Ancak yaptığı iyi niyetli tasarruflara rağmen eski düzeni kökten kaldırmaya bir türlü cesaret edemedi. Buna rağmen III. Selim, reformlara girişilecek yerin eğitim olduğunu fark eden ilk padişahı. Her ne kadar ondan önce Avrupa usulünde teknik eğitim için çabalar ortaya konmuşsa da bunların meyvelerini vermesi ancak onun zamanına rastlar. Nizamı Cedid adı verilen onun dönemindeki ıslahat hareketleri belki nihai başarıya ulaşamadı ve III. Selim bir yeniçeri isyanıyla tahtından indirildi ama yenilikçi fikirlerini bir daha çıkmamak üzere devletin atar damarlarına nüfuz ettirmeyi başardı. Islahat hareketlerinin Osmanlı bürokrasisi tarafından benimsenmesi batıyı yakından

tanıyan, batı dillerini ve kültürünü öğrenen bir aydın sınıfın yetişmesiyle gerçekleşti. III. Selim, Avrupa'daki gelişmelerden anında haber almak için açtığı daimi elçiliklerde çalışacak olan elçilerinden geniş maiyetleriyle birlikte çıktıkları görevlerinde sadece devleti temsil etmelerini değil, aynı zamanda Avrupa'yı tanımalarını, dillerini ve yaşantılarını öğrenmelerini istedi. Bu hedefi gerçekleştiren şahıslar sonradan devletin iç ve dış politikasında önemli mevkileri işgal edeceklerdi (Sander, 1987, s.109).

19. yüzyıla gelindiğinde Avrupa'da eğitim alan ve buradaki yenilikçi fikirleriyle vatanına dönüp askeri ve sivil ıslahatlarda yer alan batı tarzı eğitim almış bir azınlık meydana geldi. Bunlardan Amedi Galip Efendi, sadrazamlığa kadar yükselip ileride reformları gerçekleştirecek siyasi ekolün de kurucu oldu (Sander, 1987, s.109). II. Mahmud'un (1808-1839) tahta geçmesi ve Alemdar Mustafa Paşa'nın idareyi eline almasıyla yapılması gereken ilk şey isyan hareketi sonrasında sarsılan devlet itibarını geri kazanmak, ayaklanmaları bastırmak ve sınırları güven altına almaktı. Alemdar Mustafa Paşa tüm bunları gerçekleştirebilmek için padişaha sadakatlerine güvendiği ve eğitilmiş askerlerden oluşan bir ordu fikrini paylaştığı ayan, aile ve eşrafı İstanbul'a getirdi. Reformların önündeki en büyük engeli teşkil eden Yeniçeriler bundan sonra 1826'da ortadan kaldırılarak köklü ıslahatların rahatça yapılması sağlandı (Karal, 1940, s.16).

II. Mahmud, Vak'a-i Hayriye diye anılan olayla Yeniçeri Ocağını kaldırdıktan sonra askeri, içtimai, kültürel, maarif, iktisadi ve sınaî, sıhhiye ve devlet teşkilatları alanlarında batılılaşma hareketlerini başlattı.

Yeniçeri Ocağı'nın ortadan kaldırılmasıyla batı tarzı eğitim gören bir ordu kurma gerekliliği doğdu. Yunan isyanı sırasında düşmanı destekleyen tavrı sebebiyle Avrupa'dan yardım almak istemeyen II. Mahmud, önceden Avrupa tarzı modern ordular kurmuş olan Mısır hıdivinden zabıt istedi. Ancak Mısır hıdivi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın bahaneler ileri sürerek yardım etmek istememesi üzerine mecburen Prusyalı subaylar İstanbul'a davet edildi. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'nda Fransız etkisi yerini Almanlara bıraktı (Karal, 1940, s.16). Asakir-i Mansure-i Muhammediye adını alacak olan yeni ordunun kuruluşu ile İmparatorluk uzun süredir arzuladığı Avrupa tarzı modern ordusuna kavuştu. Sıra Avrupa tarzı eğitim kurumlarındaydı.

1.1 Hendesehane'den Mühendishane'ye

Askeri alanda Avrupa ordularına denk yeni birlikler kurmanın en kısa yolu o orduları yakından tanıyan subaylara yeni orduların kurulmasında görev vermektir. Yukarıda bahsettiğimiz Davut Ağa'nın kurduğu Tulumbacılar Ocağı Avrupa tarzında oluşturulan ilk birlikti (Lewis, 2007, s.47). Kendisi de ıslahat çalışmalarında bulunan ilk Avrupalıydı. Bu başarılı örnekle birlikte Müslümanlığa geçen Avrupalıları yeni orduya geçişte kullanma fikride yaygınlık kazandı. Bunlardan Müslümanlığa geçtikten sonra Humbaracı Ahmed Paşa ismiyle anılmaya başlayan Comte de Boneval kurduğu Humbaracı ocağında neferlerine çağdaş teknik bilgiler vererek batı tarzı eğitim ıslahatına başlayan ilk şahıs oldu (Uzunçarşılı, 1995, s.323).

I. Mahmud döneminde sadrazamlık yapan Topal Osman Paşa tarafından göreve getirilen Humbaracı Ahmed Paşa, 1734 yılının mayıs ayında Üsküdar'daki Ayazma Sarayı'nda Humbaracı Ocağını kurdu (Uzunçarşılı, 1995, s.324). Bu ocağın bünyesi içinde Hendesehane diye anılan ve I. Mahmud tarafından bağlılıkları Yeniçerilere nazaran daha güçlü olması sebebiyle seçilen Haseki ve Bostancılara burada geometri dersi veriliyordu (Karal, Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları, 1946, s.71; Aktepe, 1978, s.35; Sander, 1987, s.108; Suphi Mehmet Efendi, 2007, s.218-221; Halaçoğlu, 1998, s.349-350). Ancak Yeniçeriler bu oluşuma da karşı gelmesi sebebiyle Humbaracı Ocağı gelişemedi. Humbaracı Ahmed Paşa'nın vefatından (1747) sonra ise ihmal edildi.

Sadrazam Koca Ragıp Paşa, III. Mustafa (1757-1774) zamanında Humbaracı Ahmed Paşa'nın öğrencilerini Kâğıthane'nin gözlerden uzak bir yerinde yeniden bir araya getirerek hendese eğitimine kaldıkları yerden devam ettirdi. I. Abdülhamid devrinde de aynı hızla devam eden bu eğitim özellikle Halil Hamid Paşa'nın sadareti döneminde Eynard, Lafitte, Chabay, Monier, Rua ve Saint-Remy gibi Avrupalı uzmanların da katılımıyla ordunun teknik eğitim ihtiyacını karşılayacak düzeye ulaştı. Bu şekilde Kara Mühendishane'nin ilk örneği olan İstihkâm Mektebi kuruldu (Uzunçarşılı, 1995, s.484).

Kara Mühendishanesi olarak bildiğimiz Mühendishane-i Berr-i Hümayûn, Nizam-ı Cedid hareketi diye tanımladığımız III. Selim'in reformlarının en mühim kurumlarından biridir. Yenilikçi padişah tahta çıkışının ardından lağımca ve humbaracıların eğitim alabilmesi için özellikle Yeniçeri etkisinden uzakta, Hasköy'de bir mühendishane açılmasını emretti (1795) (Beydilli, 2006; Karal, 1946,

s.79; Uzunçarşılı, 1995, s.486; Halaçoğlu, 1998). Avrupa'daki örnekleri gibi, Ebubekir Ragıp Efendi'nin 1792'deki gözlemlerine dayanarak, tasarlanan Kara Mühendishanesi III. Selim'in Nizam-ı Cedid ordusunun kuruluş çalışmalarının bir ürünüydü. Başlangıçta Deniz Mühendishanesi'yle birlikte eğitim faaliyetlerini sürdüren Kara Mühendishanesi ancak 1806 yılında ayrı bir kanunnameye kavuştu. Kuruluşunda adı Fünunu Harbiyye ve Mühendishane-i Sultani isimleriyle belgelere geçse de nihayetinde Mühendishane-i Berri Hümayun adıyla anıldı. III. Selim'in tahtan indirilmesiyle sonra eren Nizam-ı Cedid hareketi mühendishanenin de faaliyetlerini aksattı. Ancak kuruluşundan iki sene sonra 1797'de okulun zemin katında kurulan ve burada ders materyallerinin basımını yapan matbaa çalışmalarına devam etti. 1807'de önce Sultanahmed'e oradan da Selimiye Kışlası'nın yanına nakledildi. Burada Mühendishane-i Berri Hümayun Matbaası, bağımsız şekilde faaliyetlerine 1824'de kadar devam ettirdi. III. Selim'i tahtından eden isyan ile eğitim faaliyetleri aksayan mühendishaneye IV. Mustafa'nın kısa süreli saltanatı zamanından yeni bir kanunname hazırlandı ancak Vak'a-i Hayriye'ye (1826) kadar dikkate değer bir gelişme kaydedemedi. Yeniçeri Ocağı'nın ilgasından sonra topluca başlayan II. Mahmud'un ıslahat hareketleriyle yeniden önem kazandı. Serasker Koca Hüsrev Paşa, Seretibba Abdülhak Molla ve Selim Sırrı Paşa'nın etkisiyle okula ciddi bir şekilde yeniden sahip çıkıldı. Mühendishanenin geliştirilmesi için devamlı çalışmalar yapıldı. Birçok nedenin yanından özellikle çabuk sonuca ulaşma arzusu ile dar bir bütçeyle çalışma zorunluluğu bunu gerektirdi. 1864 yılında mühendishanenin topçu kısmı Harbiye, Bahriye ve Tıbbiyelerin idadi kısımlarıyla birleşerek Galatasaray'da Mekâtib-i İ'dâdi-i Umumî adı altında 1867 yılına kadar öğrenci yetiştirdi (Beydilli, 2006). Ancak bu tarihten sonra idadi öğrencileri bağlı buldukları kurumlara geri döndüler. 1871 yılında bu sefer mühendishane harbiye ve topçu idadi sınıflarına bölündü. Harbiyeliler Harbiye'ye, topçular da Maçka'daki, ileride mühendislik fakültesi olacak olan Taşkışla'ya yerleştirildi. Bu son düzenlemeyle mühendishane hazırlık okulun kimliğine büründü. 1908 yılında Mühendis Mektebi kuruldu. Sivil bir kurum olan bu okul 1928'de Yüksek Mühendislik Mektebi adını aldı. 1933'te de İstanbul Üniversitesi'ne bağlı bir fakülte haline getirildi. Nihayet 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi kuruldu. Böylece Üsküdar'daki Ayazma Sarayı'nda başlayan, Mühendishane-i Berri Hümayun ya da Kara Mühendishanesi serüveni Maçka Taşkışla'da İstanbul Teknik Üniversitesi'nin kurulmasıyla sonuçlandı (Beydilli, 2006).

1.2 Tersane-i Amire ve Bahriye Mektebi

Haliçte bulunan Tersane-i Amire, sadece Osmanlı İmparatorluğu ve onun deniz kuvvetlerini teşkil eden Donanma-yı Hümayun'un değil tüm Akdeniz'in emsalsiz gemi inşa merkeziydi. Devletin sanayileşmesi ve modernleşmesine öncülük eden bu kurum sayesinde Osmanlı Donanması, Çeşme baskınına kadar Akdeniz'de hâkim güç olarak varlığını sürdürebildi. Türk denizciliğindeki bu büyük öneminin yanı sıra eğitim tarihimize hem askeri hem de sivil kurumlar kazandırması bakımından da güçlü katkılar yapmıştı. Bu kurumların başında Mühendishane-i Bahri Hümayun gelmektedir (Bostan, 2011).

Denizcilikteki gelişmeler ışığında Osmanlı İmparatorluğu donanmasını geliştirmesi gerekiyordu. Bu modernizasyonda çağın ihtiyaçlarına cevap verecek eğitilmiş kadrolara ihtiyaç duyulmaktaydı. Mühendishane-i Bahri Hümayun'un kuruluş nedeni kısaca budur diyebiliriz. Özellikle Çeşme baskınından sonra yeni bir donanma kurulma ihtiyacı aşamasında III. Mustafa, Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın batı usulü eğitime geçilmesi için teklifini kabul etti. Çünkü sadece modern gemiler inşa etmek donanmanın modernleştirilmesi anlamına gelmeyecekti aynı zamanda çağdaş donanma personeli de yetiştirilmeliydi. Baron de Tott, böyle bir ihtiyaç hâsıl olduğunda ülkede bulunan yabancılardan biriydi. Kendisi bir deniz okulu kurması için memur edildi. Baron de Tott'un kurduğu okul I. Abdülhamid zamanında 1775 yılında açıldı (Beydilli, 2006; Bostan, 2011; Sander, 1987, s.108; Uzunçarşılı, 1995, s.480; Yakıt, 1991). Hendesehane, Hendese Odası, Hendesehane-i Bahri ve Tersane Mühendishanesi adlarıyla anılan bu okul Tersane-i Amire'nin Darağacı mevkiinde, eski gemilerin kızağa çekildiği bir hangarda eğitime başladı. 1784'de bulunduğu yer ihtiyaçlara yetmediği için üç ambarlı kalyonların kızağa çekildiği yerin yakınında birkaç odalık bir binaya taşınacaktı (Yakıt, 1991).

Okulun İngiliz Kempel Mustafa ve Kermovan gibi yabancı hocalarının yanında Arapçanın dışında Fransızca, İtalyanca ve İspanyolca da bilen hatta Baron de Tott'un "Avrupa'da olsa kahraman ilan edilirdi" dediği Cezayirli Seyyid Hasan Hoca'da ders vermekteydi (Uzunçarşılı, 1995, s.482; Karal, 1946, s.71).

Okulun ismi 1781'de Mühendishane-i Tersane-i Amire olarak değiştirildi. 1795'te de Kara Mühendishanesi'nin açılmasıyla adı Mühendishane-i Bahr-i Hümayun olarak yeniden değiştirildi. Kabakçı Mustafa isyanına kadar faaliyetlerini kesintisiz sürdürebilen okul Nizamı Cedid devrinin sona ermesiyle birlikte ihmal edildi ve

eğitimi durma noktasına geldi. Vakayı Hayriye ile birlikte Osmanlı'da eski kurumların kaldırılarak yenilerinin kurulması okulu yeniden canlandırdı. 1828'de Mühendishane için Kasımpaşa'daki Gazi Hasan Paşa konağı satın alınarak yıktırıldı ve buraya 400 öğrenci kapasiteli yeni bir bina yapılmaya başlandı. Okul, inşaat süresince eğitimine devam edebilmesi için Heybeliada'ya, günümüzde Deniz Lisesi olarak kullanılan binaya taşındı. Mühendishane-i Bahri Hümayun'un adadaki ikameti bundan sonra aralıklarla günümüze kadar sürecekti. Kasımpaşa'daki inşaat tamamlanınca okul 1838'de yeniden Haliç'e döndü. Ancak yeni bina öğrenci kapasitesinin altında kaldığından 1846'da yeniden adaya taşınmak zorunda kaldı (Yakıtıl, 1991).

Okulun ismi 1834'de Kara Mühendishanesi'nin Taşkışla'da Mekteb-i Harbiyye-i Şahane adıyla yeniden açılmasıyla Mekteb-i Bahriyye-i Şahane olarak değiştirildi (Yakıtıl, 1991). 1853 yılında okula bir idadi sınıfı ilave edildi. Ancak 1865'te mali imkânsızlıklar yüzünden tüm askeri idadiler Galatasaray İdadisi çatısı altında birleştirildi. Ne var ki iki yıl sonra Galatasaray Mekteb-i Sultanisi'nin kurulması, dışarıdan gelen askeri okulların ayrılmasını gerektirdi. Mekteb-i Bahriyye-in Şahane'nin idadi kısmı da bu vesileyle yeniden mühendishaneye döndü. Deniz Mühendishanesi'nin ortaokul kısmı da 1875 yılında yine Kasımpaşa'da Mekteb-i Rüşdiyye-i Bahrî ismiyle faaliyete başladı. Böylece mühendishaneye yetişecek insan kaynağı ilkokuldan alınmaya başlandı. Bu rüştiye 1917 yılında donanmaya makine subayı yetiştiren makine subayları okuluyla birleştirilerek Heybeliada'daki Rum ticaret okulunda müşterek eğitime başladılar. Birinci Dünya Savaşı'nın son yıllarıydı ve savaşın bitişiyile İstanbul'da başlayan mütareke döneminde İşgalciler, okulu boşalttırdı. Binasız kalan iki okula da Mekteb-i Bahriyye'de yer açıldı. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla birlikte kurum lise ve yüksek öğrenim olmak üzere iki bölüme ayrıldı. Mekteb-i Bahriyye-i Şahane Tuzla'da kendisine tahsis edilen yeni binasına taşındı ve günümüze kadar Deniz Harp Okulu adı altında eğitimini sürdürmektedir (Yakıtıl, 1991).

1.3 Sivil Mühendishanenin Doğuşu

Maarif Nazırı Ahmed Cevdet Paşa'nın Mülkiye Mühendis Mektebi kurma gayretleri askeri amaçlar dışında devletin bayındırlık faaliyetlerinde kullanılacak mühendislerin yetiştirilmesi için bir okulun açılmasına vesile oldu. Abdülaziz'in onayıyla 20 Nisan

1874'de Galatasaray'da bulunan Mekteb-i Sultani çatısı altında batıdaki örnekleriyle rekabet edecek bir yüksek öğrenim kurumunun açılmasına karar verildi. Darülfünunu Sultani olarak adlandırılacak olan ve Osmanlı İmparatorluğu'ndaki bu ikinci üniversite denemesinin bünyesinde iki fakülte bulunacaktı; Hukuk ile Turuk ve Maabir Mektebi. Bu iki fakülteden Turuk ve Maabir Mektebi, Osmanlı Devleti'ndeki ilk sivil mühendislik okuludur. Doğrudan Nafia Nezareti'ne bağlanan mektep bu kimliğiyle şimdiye kadarki mühendishanelerden farklı olarak askeri amaçlara hizmet etmemiştir.

1874-1875 eğitim öğretim döneminde kapılarını öğrencilere açan mektebin kalitesi Avrupa'daki okullara denkti. Mezun öğrencilerinin Avusturya'daki teknik okullarda girdikleri sınavlarda başarılı olmaları eğitim kalitesini ortaya koymaktaydı. Okulu bitiren mühendisler ülkenin imarında hizmet alarak bayındırlık faaliyetlerindeki mühendislik açıklarını kapatmaya çalıştılar.

II. Abdülhamid, okulun tüm öğrencilerinin gayri Müslim olmasını sakıncalı bularak 1879'da mektebi kapattı. Bunun nedeni okulun çatısı altında bulunduğu Mektebi Sultani'deki yabancı hoca ve gayri Müslim öğrencilerin özellikle Balkanlar da çıkan ayaklanmalarda faaliyette bulunmalarıydı. Padişah Müslüman, devlete ve sultana bağlı mühendisler eğitmek istiyordu. Bu amaçla okulu Hendese-i Mülkiye Mektebi adıyla 3 Kasım 1883'de yeniden açtı. Ancak bu sefer okul, gayrimüslimlerin orduya alınmaması kuralı gereğince Harbiye Nezaretine bağladı ve Müslüman olmayanların okula alınmasının önüne geçti. Bu yeni sivil mühendislik okulundan mezun olanlar serbest mühendislik yapamıyorlardı, yine ülkenin imarı için görev almaları gerekiyordu. Mezun olan mühendisler devletin birçok köşesinde köprü, yol gibi gerekli küçük faaliyetlerin yanında Hicaz Demiryolu gibi tamamen yerli imkânlarıyla yapılan zamanın şartlarına göre imkânsızmış gibi görünen bir projeye de imza attılar. Okul 1909'da olması gerektiği gibi Nafia Nezaretine bağlanıp Mühendis Mektebi Ali'si adını aldı (Çeçen, 1998).

1.4 Midhat Paşa ve Islahhane

19. yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu açısından batılı devletlerin içişlerine karıştığı bir dönemdi. Avrupalı devletler özellikle balkanlardaki halkları hem kışkırtarak ayaklanmalarını sağlamakta hem de bu ayaklanmaları bahane ederek Osmanlı İmparatorluğu'ndan reformlar uygulamasını, özerklikler vermesini ve bağımsızlıklar

tanınmasını istediler. Balkanların 1861 yılındaki hassas ve karışık ortamında Midhat Paşa Niş valiliğine atandı. Halkın sorunlarına yönelik projeleriyle ortaya koyduğu olumlu yönetim, bölgesinde huzuru sağladı. Niş Vilayeti'nde huzurun yeniden tesis edilmesi devlet idarecilerinin Midhat Paşa'nın yönetim modelini ülke genelinde uygulamak istedikleri reformlara model oldu. Osmanlı İmparatorluğu, Midhat Paşa'nın yaptıklarını sorunlu diğer yerlerde de uygulayarak Avrupalı devletlerin dış müdahalelerini önlemek istedi (Çetinkaya & Buzpınar, 2005).

Midhat Paşa'nın Niş'teki valiliği sırasında uyguladığı sosyal projelerden Islahhane yetim, öksüz ve dar gelirlili çocukların topluma kazandırmayı amaçlıyordu. İlki 1863'te Niş'te açıldı. Müslüman ya da gayrimüslim olmasına bakmadan kayıt alan okul Midhat Paşa'nın Tuna Valiliği sırasında Rusçuk ve Köstence'de de şubeleri açıldı (1864). Okulun açılış amacı ülkenin ihtiyaç duyduğu eleman sıkıntısının gidermek, dürüst ve ahlaklı esnaflar yetiştirmektir. 1867'de ülkenin her köşesine kadar yayılacak derecede başarılı olan Islahhaneler Kastamonu, Bursa, İşkodra, Sofya, Sivas, Edirne, İzmir, Halep, Bosna, Erzurum, Diyarbakır, Konya ve Selanik'te yeni şubeler açtı (Öztürk, 1999).

Kız öğrencilere yönelik ilk Islahhane 1868'de yine Rusçuk'ta açıldı. Bu okulda dersler daha çok dikiş ve nakış ağırlıklı iken diğer Islahhanelerde mesleki dersler daha çeşitliydi. Niş'deki ilk Islahhane'de terzilik, kunduracılık, debbağlık ve dokumacılık üzerine mesleki eğitimleri verilirken zamanla yere ve ihtiyaca göre demircilik, marangozlu, matbaacılık, ciltçilik'de verilmeye başlandı. Bahsi geçen bu mesleki dersleri mahalli işletmelerden seçilen ustalarca verilir. Dolayısıyla dersler bölgelerdeki meslek gruplarına göre şekillenmekteydi (Öztürk, 1999).

Islahhanelerin ilk Nizamnamesi 1871 yılında yayımlandı. Buna göre idare kısmı ikiye ayrıldı. Bir kısım eğitim-öğretim, disiplin, okul ve öğrenci ihtiyaçlarının giderilmesi konularına bakarken diğer idari kısım sadece imalat ile ilgili konulara bakardı. Yine bu nizamnameye göre Islahhanelerde bir Umumi Müdür, bir Zabıta Müdürü ve bir İmalat Müdürü olmak üzere üç müdür görev almaktaydı (Öztürk, 1999).

Islahhanelere giriş yaşı on üçtü. Okul giriş kıstaslarını taşımayan ama yine de mesleki eğitim almak isteyen gelir durumu iyi olan ailelerin çocukları da okula, masrafları ödemek şartıyla, kabul edilirdi. Diğer öğrencilerin ihtiyacı okulun döner sermayesi tarafından sağlanırdı. Döner sermayeye para ordunun kundura ve giyim

ihtiyaçlarını karşılayarak elde edilirdi. Bu iki taraf için de karlıydı zira ordu ucuza malzeme temin etmiş oluyordu (Öztürk, 1999).

Beş sınıf halinde teşkilatlanan Islahhanelerde mezun olmanın temel şartı okuma-yazma bilmek, hesap yapabilmek ve mesleki derslerde başarılı olabilmektir. Öğrencilere ara sınavlara girip sınıf atlama imkânı da tanınmaktaydı. Mezun olup diploma alanlar isterlerse okulda sözleşmeli olarak çalışabilir ya da yine okul tarafından verilen borçla dükkân açabilirlerdi. Dükkân açanların faaliyetleri mahalli idareler tarafından devamlı denetlenip kontrol edilirdi. Islahhanelerin bu işleyişi varlıkları Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar devam eden Sanayi mekteplerine örnek oldu. 1868’de önce Sultan Ahmet’te ilk Mektebi Sanayi açıldı bir yıl sonra da Yedikule’de Kız Mektebi Sanayi kuruldu. Bu iki okulda Islahhaneler gibi yetim, öksüz ve kimsesiz çocuklar arasından öğrenci almaktaydı. II. Abdülhamid döneminde ülke genelindeki tüm Islahhaneler dönüştürülerek Sanayi mektepleri haline geldiler (Öztürk, 1999).

1.5 Sanayi Mektebi

İdare-i Hükümetin Kavaidi Esasiyesi’nde Sadık Refet Paşa, mesleki ve teknik eğitimin genel eğitim çatısı altında öğretime katılmasını ilk tavsiye edendir (Cevat, 1338, s. 27-30). Abdülmecid özellikle sanayinin ihtiyacı olan kalifiye eleman yetiştirmek amacıyla çalışmalar yapacak bir maarif meclisinin oluşmasını ve çalışmalarına başlamasını istedi. 1847 yılında kısa ömürlü Ziraat Mektebi bu çalışmanın neticesinde Yeşilköy’de açıldı. Bunun haricinde 1848’de ilk Sanayi Mektebi için de gayret edildiğine tanık oluruz. Hepsi başarısız olmuştu (Semiz & Kuş, 2004).

Midhat Paşa’nın faaliyetleri ile mesleki ve teknik eğitime katkılarına bir önceki bölümde değinmiştik. Sanayi Mektebi’nin Islahhanelerden bağımsız bir okul olarak ortaya çıkmasında yine onun büyük katkıları vardır. Kendisi 6 Kasım 1868’de Şurayı Devlet reisliğine atanarak çeşitli vilayetlerde uygulamaya koyduğu mesleki ve teknik eğitim görüşlerini Dersaadet’te de uygulama fırsatını buldu. Sanayinin Osmanlı topraklarında gelişmesi için kurulan Islah-ı Sanayii Komisyonu’na dâhil olan Midhat Paşa Kasım 1868’de Sanayi Mektebi’nin Sultanahmet’te, eski Kılıçhane’nin üzerine yeni yapılan binalarda açılmasını sağladı. Mektep, Islahhanelerde olduğu gibi beş yıllık bir eğitim vermekteydi. 11 Aralık 1868’de yayınlanan nizamnamesine göre 1.

Sınıfı imtihanla bitirenlere “çıraklık”, 2. İle 4. Sınıfları yine imtihanla bitirenlere, kademelerine göre, “kalfalık” ve 5. Sınıfı bitirenlere girdikleri imtihanda başarılı olmaları takdirde “Ustalık” verilmekteydi. Bahsi geçen nizamnamede yazdığına göre mektep dâhili ve harici olmak üzere iki kısma ayrılmıştı. Dâhili olan kısım yatılı olan kısımdı ve sadece 13 yaşından küçük çocuklar kabul etmekteydi. Harici olan kısımdaki öğrenciler okuldan sonra evlerine gidenlerin eğitim aldığı kısımdı. Harici kısma kabul edilen öğrenciler 30 yaşını geçmemiş olmaları gerekmekteydi. Okulda teorik dersler sabah saatlerinde verilmekteydi. Öğleden sonra öğrenciler mesleği yerinde öğrenmek üzere iş yerlerinde kışın 5, yazın ise 6 saat çalışmaktaydı (Semiz & Kuş, 2004).

Okul kısa sürede tüm memlekete yayıldı. İşkodra’dan Erzurum’a kadar geniş bir alanda şubeleri açıldı. Ancak Midhat Paşa’nın 1874’de İstanbul’dan sürülmesiyle okullar sahipsiz kaldı, gözden düştü ve ihmal edildi. Bu sahipsiz dönem 1894’de denk sürdü. Öğrenci sayısı gittikçe düştü. 10 yaş altındaki öğrencilere genel eğitim dışında hiçbir mesleki ve teknik eğitim verilmemeye başlandı. Okul, sanayiye destekleyecek eleman yetiştirme hüviyetinden çıkıp sadece kimsesiz çocukları barındıran bir bakım evi kimliğine büründü. Okula yeniden sahip çıkan Ebuzziya Tevfik oldu. Bu zat okulu yeniden canlandırmak için 1894’de Fransız olan Serviyer’i Fen Müdür yardımcısı olarak okula getirtti. Onun yazdığı ve II. Abdülhamid’e sunulan Sanayii Islahı ve tesisi hakkındaki rapor sayesinde okul yeniden şekillendi (Semiz & Kuş, 2004).

Serviyer, raporunda 13 yaşın altında ve 15 yaşının üstünde öğrenci kabul edilmemesi gerektiğini bunlardan da 20 yaşını geçtiği halde mezun olamayanların okulda tutulmaması gerektiğini belirtti. Serviyer’in gelişi, Sanayi Mekteplerinde 14 yıl sürecek olan yabancı uzmanlar devrini başlatmıştır. 1908’e kadar süren bu dönemde okullar istikrarlı bir süreç yaşamışlardır (Semiz & Kuş, 2004).

II. Meşrutiyet’in ilanıyla birlikte Sanayii Mektepleri, Ticaret ve Ziraat Nezareti Sanayi Müdüriyeti Umumiye’sine bağlanarak yabancı eğitimcilere olan bağıllığı azaltmak, ortadan kaldırmak için yine Sanayii Mekteplerinden mezun olmuş başarılı öğrencilere Avrupa’da uzmanlaşarak kendi okullarında ders vermelerine fırsat tanındı. 1914 yılına kadar 55 öğrenci Fransa, Almanya ve Macaristan’da kendilerini bu şekilde geliştirmeye hak kazandılar. 1913 yılında Sanayi Mektepleri’nin İl Özel İdare bütçelerine dâhil edilmesi mali sorunların çözülmesini sağladı. Bu şekilde daha istikrarlı bir dönemin önü açılmış oldu. Ancak Balkan Savaşları ve hemen arkasından

patlak veren Birinci Dünya Savaşı okullardaki eğitimi olumsuz etkiledi. Bununla birlikte savaşlarda hissedilen teknik eleman eksikliği bu okulların önemini de apaçık ortaya koydu. Bu eksiklik savaş sürerken giderilmeye çalışıldı. 1915 yılında hem Almanya hem de Macaristan'dan uzmanlar çağrıldı. Bunlar hem eğitim vermeye hem de mesleki ve teknik eğitimin düzenlenmesine yardımcı oldular. Alman Lucatsch ile Macar Turdai mesleki okulların geliştirilmesi amacıyla bir yasa tasarısı kaleme aldılar. Yine Macar Turdai Sanayi Mektepleri için yeni bir nizamname de hazırladı. Tüm bu çabalara rağmen teknik eleman eksikliği Milli Mücadele döneminde dahi hissedildi (Semiz & Kuş, 2004).

Mondros Mütarekesi'yle birlikte yabancı uzmanlar ülkelerine geri döndüler. Mesleki ve teknik eğitime duyulan ihtiyaç cumhuriyetin kuruluş yıllarında ağır bir şekilde hissedildi.

2. CUMHURİYETİN İLK YILLARINDA EĞİTİM

2.1 1923 – 1929 Yılları Arasında Ülkenin Genel Durumu

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yılları her alanda olduğu gibi eğitim açısından da sıkıntılı yıllardı. Millet 1911'den beri aralıksız savaşlarda maddi ve manevi olarak yıpranmıştı. Anadolu'nun işgaller sonrasında yıpranan topraklarında tarım dâhil neredeyse hiçbir ekonomik faaliyet yürütülememekteydi. Bu kötü manzaraya rağmen genç Türkiye Cumhuriyeti, kendisini hem iktisadi hem de sosyo-kültürel olarak kalkındıracak faaliyetlere başladı.

2.1.1 Nüfus

Ülke nüfusu 1927'de yapılan ilk nüfus sayımına göre 13.648.270'dir. 1935'de nüfus 2.509.748 kişi artarak %21,1'lik bir artış hızıyla 16.158.018'i bulacaktır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014, s.5).Cumhuriyetin ilk yıllarına dair nüfusun yaş oranlarına göre dağılımına dair bir istatistiğe ulaşamadık. Bu verileri aktaran ilk tablolar 1935'e ait ve o yıla ait nüfusun % 29,2'si (4.719.840) otuz beş yaşın üzerindedir. Nüfusun % 47,6'si (7.707.160) 20 yaşın altındadır. Buna göre 20 – 35 yaş arası genç nüfus yolumun sadece % 23,2'sini (3.731.018) oluşturmaktadır (Türkiye İstatistik Kurumu, 2014, s.8-12).

Çizelge 2.1: 1935 sayımına göre nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı ve genel nüfus içindeki oranları.

20 yaş altı		20 – 35 yaş arası		35 yaş üstü	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
4.050.083	3.657.077	1.955.663	1.775.355	1.895.269	2.824.571
Toplam		Toplam		Toplam	
7.707.160		3.731.018		4.719.840	
Genel Nüfus İçindeki Oranı		Genel Nüfus İçindeki Oranı		Genel Nüfus İçindeki Oranı	
% 29,2		% 23,2		% 47,6	

1923 yılına ait nüfus istatistiklerini bilmediğimizden Cumhuriyetin ilk dört yılı ile ilgili bir değerlendirme yapmak çok zor. İngiliz dışişleri raporlarına göre Osmanlı Devleti'nin Asya topraklarının 1919 yılı nüfusu, kesin olmamakla birlikte, mevcuttur (T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, 1996, s.61). Bu verilere dayanarak 1919 yılı Anadolu'nun nüfusunun 15.332.885 olduğunu hesaplayabiliyoruz. Ancak Cumhuriyetin kuruluş yılı ile ilgili nüfus bilgilerine Frederic C. Shorter', 1985 yılında yazdığı ve "International Journal of Middle East Studies"da yayınlanan "Population of Turkey after the War of Independence" adlı makalesi ışık tutmaktadır.

Çizelge 2.2: Yıllara göre Türkiye'nin nüfusu

1919	15.332.885
1923	13.219.000
1927	13.648.270
1935	16.158.018

Frederic C. Shorter (Reverse Population Projection, 1985), 1985 yılında yayınladığı bu makalesinde Cumhuriyetin kurulduğu yılki Türkiye nüfusunu 1935 yılı nüfus sayımı verilerini "Reverse Population Projection" tekniğiyle değerlendirerek bulmuştur. Shorter'in hesaplamalarında 1923 Türkiye nüfusunun tahmini alt sınırı 12.967.000, tahmini üst sınırı ise 13.219.000 çıkmıştır (Shorter, 1985, s.420). Yine aynı makalesinde Shorter, 20 – 35 yaş arasındaki nüfusu da 3.300.000 olarak tespit etmiştir. Bunlardan 1.700.000'i kadın ve 1.600.000 erkektir.

Çizelge 2.3: Shorter'in hesaplamalarına göre 1923 nüfusunun yaş gruplarına göre dağılımı ve genel nüfus içerisindeki oranları

20 yaş altı		20 – 35 yaş arası		35 yaş üstü	
Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
3.000.000	2.950.000	1.600.000	1.700.000	1.900.000	2.450.000
Toplam		Toplam		Toplam	
5.950.000		3.300.000		4.350.000	
Genel Nüfus İçindeki Oranı		Genel Nüfus İçindeki Oranı		Genel Nüfus İçindeki Oranı	
% 43,7		% 24,2		% 31,9	

Trablusgarp Savaşı ile 1911'de başlayan ve Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ile Kurtuluş Savaşı'yla aralıksız on bir yıl devam eden harp döneminde 1.256.475

şehit verdiğimizizi dikkate alırsak Cumhuriyet inşa edilirken eksikliği hissedilen iş gücünün büyüklüğü anlaşılmış olur.

2.1.2 Ekonomi

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devleti'nden kapitülasyonlar ve dış borçlar gibi ekonomik sorunlar devraldı. Kapitülasyonlar, Lozan Barış Antlaşması'yla kaldırılrsa da bu ayrıcalıklarla kurulan yabancı şirketler imtiyazlı faaliyetlerine devam ediyordu. Osmanlı Devleti'nin dış borç meselesi de yine Lozan Barış Antlaşması'nda eski Osmanlı Devleti topraklarında kurulan ülkeler arasında bölündü. Türkiye Cumhuriyeti'ne düşen pay da taksitlendirilerek 1953'e kadar ödenecekti. Aralıksız devam eden on bir yıllık savaş döneminde Türkiye toprakları hem yer altı hem yer üstü hem de iş gücü kaynaklar bakımından çok yıpranmıştı.

Nüfusun 12 milyonluk kısmı köylerde yaşamaktaydı bu da bize bir kentleşmenin dolayısıyla da bir sanayileşmenin çok düşük seviyede olduğunu göstermektedir (Başgöz, 2005, s.163). Osmanlı Devleti'nden miras alınan sanayi, el zanaatlarından başka bir şey değildi. On bir yıllık savaş dönemi de tüm ekonomik faaliyetlere, tarım dâhil, büyük zarar vermişti. TBMM kurulduğunda bütçesi 56 milyon liraydı (Başgöz, 2005, s.65-66), hükümet konağı birkaç odadan ibaretti, ne bakanların giyecek takım elbisesi ne de konaklayacak mekânları mevcuttu. Cumhuriyetin kurulduğu 1923 yılında da durum çok farklı değildi.

Lozan Antlaşması ile Türk milletinin ekonomik özgürlüğünü sınırlayan kapitülasyonlar kaldırılmıştı ancak yabancı şirketler imtiyazları mucibince faaliyetlerini sürdürmekteydiler. Bunların faaliyetlerine son verebilmek için 1925'de millileştirme faaliyetlerine başlandı. 1940 yılına kadar süren bu millileştirmede bazıları devlet bütçesi kadar değere sahip olan şirketler devletleştirildi (Tütün Rejimi ve İstanbul Rıhtımlar İdaresi toplam 44 milyon Frank'a, Demiryolları ise 2 milyon Sterling'e satın alındı). Devlet gelirlerinden Gümrük İdaresi dış borcun ilk taksitinin 1929 yılında ödenmesine kadar tam bağımsız kullanılmadı. Dış borcun kendisi dahi bütçeye ağır bir yük oldu. On beş yıl boyunca dış borç ödemeleri bütçede % 18 ile % 21 arasında yer kapladı (Başgöz, 2005, s.76).

1923 yılında yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomik yol haritasını oluşturmak için toplanan İzmir İktisadi Kongresi'nde eğitim meselesi üzerinde de durulmuştur. Gelişmiş ülkelerde eğitim, sermaye ve özel teşebbüs uyumu neticesinde ulaşılan refah seviyesi yeni kurulan bir devlette eğitim ile ekonomi politikaların

paralel yürümesi gerekliliği ortaya koymaktadır. Çünkü genişlemek isteyen her kurum hem devamlı gelişen teknolojiye ayak uydurmak hem de güncel bilgi ve tekniklerle donatılmış personel sahip olmak için kendisine bu imkân ve kaynakları sağlayan eğitim kurumlarına ihtiyaç duymaktadır. Bu bakımdan İzmir İktisat Kongresi kararları içerisinde altıncı madde eğitimde gerçekçi ve temel reformlar öngörmektedir. Ne yazık ki, Cumhuriyetin kuruluş yılında meydana gelen bu teşvik edici gelişme, karar metninin birkaç satırında unutulmuş Maarif Nezareti'ne ulaşmamıştır.

2.1.3 Eğitim

Son üç savaşın yıkımı ülke üzerinde o kadar derindir ki Cumhuriyet kurulurken bizi muasır medeniyetler seviyesine çıkaracak eğitimli bir kesimi yok gibiydi. Ne öğretmen, doktor, mühendis v.b ne de okul, hastane, fabrika v.b doğru dürüst mevcuttur, savaş iki bakımdan da ülkede büyük hasar meydana getirmişti. Bu şartlarda yeni bir devlet inşa etmenin öncelikli şartı eğitimli bir kadro yetiştirmektir. Bunun önemini daha milli mücadele yıllarında anlayan TBMM Sakarya Savaşı sırasında Ankara'da ilk Maarif Kongresi'ni toplar (16 Temmuz 1921). İki yüz yirmiden fazla eğitimcisi katıldığı bu kongrenin açılışında Mustafa Kemal bizzat konuşmuş ve öğretmenlerden beklentisinin ne kadar yüksek olduğunu göstermiştir. Sakarya Savaşı'nın şiddetli muharebeleri sırasında faaliyetlerine uzun süre devam edemeyen kongrede amaç eğitim durumunu tespit etmek, mevcut yapının korumak ve eğitime milli bir kimlik vermektir.

Maarif Misakı (Eğitim Andı), ulusal ve modern eğitimi amaçlayan bir reformun habercisi olarak karşımıza çıkar. 8 Mart 1923'de yayınlayan bu genelgeyle eğitimin yeniden inşasında milli ve çağdaş yapılanmanın vizyonunun temelinde yer aldığını işaret etmektedir (Alıcı, 2008, s. 69). Devlet ancak bu şekilde yenilenen bir eğitim sisteminden yetişen kadrolarla yeni Türkiye'yi meydana getirebilecektir. Bu gerçeğin farkında olarak eğitim ile ilgili ardı ardına çalışmalar yaban meclis 15 Temmuz 1923'de ilki olmak üzere 26 Aralık 1925'e kadar toplam üç Heyet'i İlmiye topladı. Buralarda öğretmenlerin yoğun katılımıyla eğitim meselelerini ortaya koyarak sorunlarını çözebilen, ülkenin sosyo-ekonomik gerçekleriyle çatışmayan yeni bir eğitim programı hazırlandı (Başgöz, 2005, s.144). Bütçe ve mali imkânların azlığına rağmen TBMM eğitim adına sunulan her gerçekçi fikri olumlu karşılayıp tüm kaynaklarını zorlayarak ihtiyaç duyulan paraları sağladı.

Milli bir eğitim sistemi oluşturmadan önce Osmanlı Devleti'nden kalma eğitim-öğretim sistemi kaosu bertaraf etmek gerekiyordu. Osmanlı Devleti'nde kalan okullar farklı kurumlarda, farklı statülerde ve değişik eğitim müfredatlarıyla idare edilmekteydi. 1924 eğitim öğretim hayatına baktığımızda klasik eğitim kurumları olan Medreseler ve Mahalle mekteplerin yanında Tanzimat'ın eğitim kurumları olan idadiler ve rüştiyeler; bunlarla birlikte çoğunluğu bağlı buldukları kiliseler ya da cemaatler tarafından idare edilen azınlıkların okulları ve son olarak da her türlü ayrıcalığa sahip misyoner okulları bulunmaktaydı.

Daha sonra Maarif Vekili de olacak olan Vasıf Çınar ve arkadaşlarının önerisiyle (2 Mart 1924)hayata geçirilecek olan Tevhidi Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924) ile bahsettiğimiz eğitim kaosu nihayete erdirilecek ve eğitimde birlik, bütünlük, millilik tesis edilecekti (Alıcı, 2008, s.70). Vasıf Çınar teklifinin kanunlaşmasından beş gün sonra Maarif Vekili olur. Klasik eğitim kurumlarını kapatmak da ona düşer. Medreseler kapatıldığında 18000 kayıtlı öğrencisi bulunmaktaydı. Bunların çoğu askerlikten kaçmak ve kendi işlerinde çalışmak amacıyla medreseye yazılmışlardı. 1924 yılında ülke genelinde 479 faal medrese vardı ve aktif öğrenci sayısı ancak 6000'i bulmaktaydı.

Maarif Nezareti'nin ekonomiye katkı sağlamaktan ziyade yeni okullar açmak, öğretmen yetiştirmek gibi öncelikli sorunları vardı. Cumhuriyetin kuruluş yılında 4.894 tane ilköğretim, 72 tane orta, 23 tane lise, 64 tane mesleki ve teknik olmak üzere 5.053 okulda toplam 358.548 öğrenci okumaktaydı. Bu öğrencilere ders veren öğretmen sayısı ise 12.130'du. Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekili olduğu 1925/1926 eğitim öğretim yılında ise toplam okul sayısı 6.123'e yükselmiştir, bunlardan 5975'i ilköğretim, 68'i ortaokul, 21'i lise ve 59'u mesleki ve teknik okuldur. Toplam öğrenci sayısı 427.933, toplam öğretmen sayısı ise 16.669'dur. Öğrenci sayısı % 19.35 artarken Öğretmen sayısı % 37.42'lik bir artış göstermiş.

Mustafa Necati Bey, öğretmen yetiştirme konusunda ilk sistemli ve ciddi planlamayı yapan Maarif Vekili'dir. Bununla birlikte öğretmen ihtiyacı bulunan yerlerde bu sorunu seri şekilde çözebilmek amacıyla 1926 yılında 842 sayılı İlk Mektep Muallim Muavinleri Kanunu'nu çıkarır. Böylece emekli öğretmen ve farklı meslek gruplarından kişiler kurslarda eğitilerek öğretmen olmalarına izin verilir. Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekili olarak öğretmen yetiştirme konusundaki faaliyetleri sonucunda 12.130 olan öğretmen sayısında %37.42 artmış ancak planladığı rakamlara asla ulaşamadı.

Eğitimde çözülmesi gerek tek şey öğretmen açığını kapatmak değildi elbette. Her şeyden önce yeni bir eğitim politikası meydana getirmek gerekiyordu. Daha önce de bahsettiğimiz gibi bu konudaki çalışmalar henüz Milli Mücadele yıllarında başlanmıştı. Adı geçen ilim kurullarında “nasıl bir eğitim sistemi?” kurulması gerektiğiyle ilgili fikir alışverişleri yapıldı ki bu tartışmalarda ön planda olan hep bir isim vardı: Ziya Gökalp.

Ziya Gökalp, fikirleriyle yeni eğitim sistemini temelden etkilemiştir. 1922’de 1928 yılına kadar eğitim konusunda ortaya atılan görüşlerin hemen hemen hepsi, çoğu eksik kopyaları olmasına rağmen, ona aitti (Başgöz, 2005, s.144). Ziya Gökalp’ın idealindeki Türkiye’de eğitim sınıf farklılıkları giderilmiş bir sosyal yapı üzerine inşa ediliyordu, ancak bu şekilde eğitim sorunları bir çözüme kavuşturulabilirdi. Bunun yanında İzmir İktisat Kongresi kararlarında belirtildiği gibi eğitim ile ekonominin işbirliğine inanlardan biriydi. 1923 yılında gerçekleşen Birinci Heyet-i İlmiye toplantısında Ziya Gökalp bu gerçeği “okulların iş esasına göre” yeniden düzenlemesi gerektiği şeklinde tasdik etti. Ona göre her okulun bir atölyesi olmalıydı ve öğrenciler orada uygulamalı dersler almalıydı (Başgöz, 2005, s.147).

27 Aralık 1925 tarihindeki Üçüncü Heyet-i İlmiye’de okulların yeniden düzenlenmesi, yeni okulların açılması ve mevcut okullarının güçlendirilmesi konusunda kararlar alındı. Bu okulların arasında Mesleki ve Teknik eğitim veren okullar da vardı. Türkiye Cumhuriyeti’nin Osmanlı Devleti’nden devraldığı çok ciddi bir sanayi olmadığı gibi hem bu eksik sanayiye hem de yeni kurulan cumhuriyeti ayakta tutacak bir mesleki eğitim de yoktu. Çağdaş bir sanayi kurmak isteyen genç Türkiye Cumhuriyeti için çağdaş mesleki ve teknik eğitim kurumları gerekmektedir.

1927 yılında Maarif Vekâleti, mesleki ve teknik eğitimin, mali konular hariç, tüm görevlerini üstüne aldı. Böylece eğitim politikalarını yürüten bakanlık mesleki ve teknik eğitim konusunda da çalışmalar yapabilecek ve oluşmakta olan modern sanayiye teknik eleman sağlayacak çağdaş kurumlar kurmak için programlar hazırlayabilecekti. 1935 yılında mali sorumluluğu da alacak olan Maarif Vekâleti, bu tarihten sonra bu alanda daha etkili olabilecekti.

Eğitim sorunlarından belki de çözümü üzerinden en dikkat çekicisi Harf İnkılabı’yla neticelen okuma-yazma sorunu. Ülkemize davet edilen eğitim danışmanlarından Alfred Kühne’nin (bkz. Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor, 1939) raporunda okur-yazar seviyesini yükseltmek için alfabenin değiştirilmesi tavsiye ediyordu.

Ancak bunu gerçekleştirmek, yapılabilecek çok da kolay bir iş değildi. Cumhuriyet tarihinde ilk defa Şubat 1924 yılında TBMM’de eski başbakanlarımızdan Şükrü Saraçoğlu tarafından gündeme getirilen ve 1860’tan beri tartışılan bu konu, olağanüstü bir gayret ve azimle belki de Cumhuriyet’in gördüğü en büyük sivil toplum hareketi olan okuma yazma seferberliği ile 1929 yılından itibaren yeni Türk Alfabesi’ne geçilecektir.

2.2 Mustafa Necati Bey’e Kadar Maarif Vekilleri

Maarif Vekâleti, ya da şimdiki adıyla, Milli Eğitim Bakanlığı Milli Mücadele döneminde T.B.M.M’nin ilk kurulan on bir bakanlığından biridir. İcra Vekilleri Heyeti diye adlandırılan yürütmeden sorumlu bakanlar kurulu yasası 1 Mayıs 1920 yılı meclis görüşmelerinin ikinci celsesinde Tunalı Hilmi Bey bir takrir vererek vekâlet sayısını yediye düşürülmesini teklif eder. Bu teklifinde eğitim ve iç işleri, Dâhiliye ve Maarif adı altında birleştirilmesini öngörüyordu (TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Mayıs 1920, s.168).Ancak bu teklif kabul edilmeyerek Maarif Vekâleti bağımsız bir bakanlık olarak 2 Mayıs 1920’te “Büyük Millet Meclisi İcra Vekilleri Sureti İntihabına Dair Kanun”un 110’a 15 ret ve 5 müstenkif olarak sonuçlanan oylamayla diğer bakanlıklarla birlikte kuruldu (TBMM Zabıt Ceridesi, 2 Mayıs 1920, s.185-186).

2.2.1 Dr. Rıza Nur

Cumhuriyetin ilanından önce üç maarif vekili görev yaptı. Dr. Rıza Nur, bu vekillerin ilkidir. Dr. Rıza Nur’un maarif vekili seçildiği 3 – 4 Mayıs 1920 tarihleri arasında gerçekleşen oylamada diğer aday kendisinden sonra bu göreve gelecek olan Hamdullah Suphi Bey’di. Maarif Vekilliği için yapılan oylama iki defa tekrarlandı çünkü hiçbir aday oyların salt çoğunluğunu alamadı. Salt çoğunluğun 69 oy olduğu ilk oylamada Hamdullah Suphi 60 oy aldı, Dr. Rıza Nur ise 43 oyda kaldı. Salt çoğunluğun 67 olduğu ikinci oylamada Dr. Rıza Nur yine rakibinden az oy aldı, kendisi 42 oy alırken Hamdullah Suphi bir oy farkla seçilemedi (TBMM Zabıt Ceridesi, 3 Mayıs 1920, s.198). Maarif Vekâleti için yapılan oylama yeniden uzarken Hamdullah Suphi bir takrir verir ve rakibi lehine oylamadan çekildiğini bildirir (TBMM Zabıt Ceridesi, 4 Mayıs 1920, s.202). Bu şekilde gerçekleşen üçüncü oylama sonucunda Dr. Rıza Nur ilk maarif vekili olma şerefine nail oldu. Ancak tek aday olarak girdiği son oylamada salt çoğunluk olan 64 oydan sadece bir fazla almış

olması kendisini rahatsız etmiş olacak ki bir sonraki oturum olan 6 Mayıs 1920 tarihli meclis toplantısında kendisiyle ilgili bir tereddüdün olduğunu düşündüğünden Maarif Vekilliği'nden istifa eder. Kendisinden hemen sonra söz alan Hamdullah Suphi Bey, Dr. Rıza Nur'a karşı bir güvensizliğin olmadığını göstermek için meclisin "ekseriyeti kahire"yle itimadını göstermesini teklif eder ve güven tazelemede anında gerçekleşir. Dr. Rıza Nur, bu şartlar altında görevi kabul eder (TBMM Zabıt Ceridesi, 6 Mayıs 1920, s.217).

Dr. Rıza Nur, 9 Mayıs 1920'de mecliste okuduğu beyanname ile Maarif Vekâleti'nin gayesinin eğitimi milli ve dini hale getirmek ve okulları bilimsel ve modern şekilde yeniden düzenlemek olduğunu belirtti. Ayrıca maarif programının eğitimi destekleyecek milli ders kitapları oluşturmak ve milli bir sözlük meydana getirmek; milli kültürü muhafaza etmek amacıyla eski eserlerin envanterini çıkarmak ve bu eserleri korumak; çağdaş bilimsel çalışmalar yapabilmek için doğunun ve batının bilimsel çalışmalarını tercüme etmek; milli ruhu güçlendirecek tarih, edebiyat ve coğrafya eserleri yazdırmak amaçlarının da olduğunu ancak mevcut şartlar altında ve imkânlar dâhilinde şimdilik yapılabilecek olanın sadece elde olanın korunması olduğunu beyan etti (TBMM Zabıt Ceridesi, 9 Mayıs 1920, s.242).

Şimdilik yapılacak en iyi şeyin mevcudu korumak olduğunu söylemesiyle birlikte Dr. Rıza Nur, kısa vekâlet süre içerisinde ilk maarif programını oluşturması ve ilk maarif bütçesini hesaplaması dışında da icraatları oldu. Öncelikle bir teşkilat yapısı meydana getirdi, maarif vekâletini İlköğretim, Ortaöğretim, Muhasebe ve Kültür Müdürlüklerine ayırdı, bir Sicil ve İstatistik Dairesi kurdu (Ulusoy, 2014, s.179) ki böylece milli eğitimde ilk istatistikler onun zamanında yapıldı. Bürokratik yazışmalarda kullanılan dili sadeleştirmek adına bir tasarı hazırlayıp bunu hükümet kararıyla tüm devlet dairelerine bildirdi (Birinci, 2008). Öğretmenleri daha verimli kullanabilmek amacıyla okulları birleştirme çalışmaları yaptı, İptidaiyi ilk mektep, İdadiyi Orta Mektep ve Sultaniyi ise Liseye çevirdi. Hars Umum Müdürlüğü kurarak folklorik malzemeleri toplamaya çalıştı.

Devrin en büyük eğitim sorunu olan okul ve öğretmen ihtiyaçlarına çözümler bulmak için uğraşan Dr. Rıza Nur, kendi oluşturduğu istatistik verilerine dayanarak 40 bin öğretmene ihtiyaç duyduğunu ve mecliste açıkladığı uygulamalar çerçevesinde bu ihtiyacın altı yıl içerisinde giderebileceğini ilan etti. İhtiyaç duyulan her yerde okulların açık kalabilmesi ve faaliyet gösterebilmesi için hem masrafı düşürüp geliri okullar arasında eşit yayabilmek hem de öğretmenlerin daha çok öğrencilere

ulaşabilmesini sağlamak için öğrenci sayıları az ama masrafları çok olan Sultanileri ve Darümuallimleri kapatıp idadilere çevirmeyi düşündü. Maaş alamayan öğretmenlerin düzenli bir şekilde gelirlerini alabilmeleri için yeni düzenlemeler tasarladı ancak vekilliği bırakmak zorunda kalması sebebiyle birçok şey gerçekleştiremedi (TBMM Zabıt Ceridesi, 10 Ekim 1920, s.109-110).

12 Aralık 1920'de Maarif Vekilliği'nde ayrılarak Rusya ile gerçekleşecek olan görüşmelere katılmak üzere delege olarak Moskova'ya gitti.

2.2.2 Hamdullah Suphi Tanrıöver

Hamdullah Suphi Tanrıöver Maarif Vekilliği görevini Mustafa Necati Bey'in bu makama geçmesinden önce iki defa ifa etti. Birincisi yukarıda bahsedildiği gibi Dr. Rıza Nur'un Moskova'ya gidecek delegelerinin arasına seçilmesi nedeniyle vekâletten ayrılması suretiyle 16 Aralık 1920'den 12 Kasım 1921'e kadar, ikincisi ise 4 Mart 1925'ten 19 Aralık 1925'e kadar sürdü.

14 Aralık 1920'de meclis başkanı sıfatıyla verdiği tezkerede Mustafa Kemal Paşa, Maarif Vekili Dr. Rıza Nur'un uzun bir süre görevinin başında olamaması sebebiyle yerine bir maarif vekili seçilmesi gerektiğini TBMM'ye bildirdi (TBMM Zabıt Ceridesi, 14 Aralık 1920, s.377). 16 Aralık 1920'de yapılan oylamada Hamdullah Suphi Tanrıöver yeni Maarif Vekili seçildi (TBMM Zabıt Ceridesi, 16 Aralık 1920, s.393).

Hamdullah Suphi Bey'in Maarif vekilliği döneminde göze çarpan gelişmeler 1921 Maarif Kongresi ile İstiklal Marşı'nın kabulüdür. Daha önce ayrıntılarıyla bahsettiğimiz Maarif kongresi 180 katılımcısıyla Sakarya Savaşı sırasında Ankara, Maarif Vekili'nin başkanlığında toplantı. Eğitimdeki sorunların dile getirildi ve önerilerin tartışıldığı bu organizasyon ne yazık ki savaşın şiddetli etkisinden erken dağılmak zorunda kaldı.

Bunların dışında okul ve öğretmen ile ilgili sorunlar ikinci Maarif Vekilin devrinde de kesin olarak neticelenmedi. Ancak hem öğretmenlerin maaş durumu hem de okulların masrafları konusunda çözümler arandı.

3 Kasım 1921 tarihinde Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey Maarif Vekili hakkında bir İstizah Takriri (gensoru) verir. Diyarbakır ve Van Maarif müdürlüklerine ve bazı okullara yapılan müdür atamaları ile kitap getirtilmesi ve yazdırılması için masraflar, maarif kongresinde yapılan harcamalar konusunda sorulan sorular üzerinden başlanan tartışmalar 5-12 Kasım tarihleri arasında sürdü. Bu tartışmalar sonucunda

meclise sunulan üç farklı tavriler Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey hakkında güven oylaması yapılmasını istedi. Oylama sonucunda 148 oyun 75'şini almasına rağmen istifa etmek için söz alan Hamdullah Suphi Bey kendisine güvenoyu vermeyen sayının bu kadar yüksek olması nedeniyle meclisin büyük çoğunluğunu itimadını alacak yeni bir maarif vekili için görevi bıraktığını beyan etti (TBMM Zabıt Ceridesi, 5 Kasım 1921, p. 67; 10 Kasım 1921, pp. 157-171; 12 Kasım 1921, s. 181-202).

2.2.3 Mehmet Vehbi Bolak

Hamdullah Suphi Tanrıöver'in istifasından sonra yine Meclis Başkanı Mustafa Kemal Paşa'nın 17 Kasım 1921 tarihli tezkeresiyle yeni bir seçim yapıldı ve ancak 19 Kasım'daki ikinci oylamada 183 oyun 105'ini alarak maarif vekili olarak Mehmet Vehbi Bolak seçildi.

2.2.4 İsmail Safa Bey

Mehmet Vehbi Bolak'ın Maarif Vekilliğinden ayrıldığı gün yapılan oylamayla eğitim bakanlığına getirilen İsmail Safa Bey, hem cumhuriyet öncesinin son hem de Cumhuriyetin ilk maarif vekilidir. İsmail Safa'nın maarif vekilliğine kadar bu topraklar üzerine biri Ankara'da diğeri İstanbul'da olmak üzere iki eğitim bakanlığı vardı. Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması, Lozan Antlaşması'nın imzalanması, Saltanatın kaldırılması ve nihayet Cumhuriyetin ilan edilmesiyle İstanbul'daki bakanlık kaldırılmış (Hâkimiyet-i Milliye, 8 Teşrinisani 1922) ve ülkenin eğitim işleri tek bir bakanlıkla yürütölmeye başlanmıştı. Bu bakımdan da İsmail Safa Bey tüm ülkede tek söz sahibi olan ilk maarif vekilimizdir.

İsmail Safa Bey; halkı eğitime katmak, eğitimi her yaşa yaymak, kütüphaneleri yaygınlaştırmak, yerel basını güçlendirmek ve okul-öğrenci bağıını kuvvetlendirmeyi amaçladı (Hâkimiyet-i Milliye, 28 Teşrinisani 1922). Eğitimi 12 yıllık ve 3 dönemlik bir sürece ayıran İsmail Safa Bey, ilk 4 yıllık ilkokul dönemini zorunlu tuttu. Yeni medrese adıyla 3 senelik bir okul kurdu.

Bu dönemde maarif iki kısma ayrıldı; ilmi kısım ile idari kısım. Bunlardan heyet-i İlmiye, eğitimin ilmi kısımlarıyla ilgilenecek, maarif programını meydana getirecekti. Günümüz eğitim şuralarının ilk örneği olan Heyet-i İlmiye toplantılarının ilki 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 arasında gerçekleştirildi. Burada ilköğretimin 6 yıla çıkarılması, ilkokulların sadece maarif vekâleti tarafından yaptırılması, tüm özel

okulların da maarif vekâletinin denetimine tabii olduğu, günümüzdeki Yatılı Bölge İlköğretim Okulları'nın öncüsü sayılacak Leyli Köy Mektepleri kurulması ve Sultanilerin ismini Lise olarak değiştirilmesi kararları alındı.

Öğretmen ihtiyacını karşılamak için ilk defa İmamlardan, en az ilkokul mezunu olma şartıyla, öğretmen atamaya karar verildi. Öğretmen adayı imamlar kısa bir kursa aldıktan sonra köy okullarında ilkokul öğretmeni olarak göreve başladılar. Bu uygulama 1940'lı yıllara kadar devam etti.

2.3 Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliğine Kadar Olan Faaliyetleri

Mustafa Necati, 1864 yılında İzmir'de doğdu. Babası Darendeli Halit Bey, annesi ise Elbistanlı Mustafa Necati Efendi'nin kızı Naciye Hanım'dır. Doğumundan birkaç ay önce vefat etmesi nedeniyle ona dedesinin ismi verildi. Ortaöğretimini İzmir'de tamamladıktan sonra Hukuk okumak üzere İstanbul'a gitti. İstanbul Hukuk Mektebi'ni 1913'de tamamladıktan sonra İzmir'e döndü. Burada İzmir Kız Öğretmenlik Okulu'nda bir süre öğretmenlik yaptıktan sonra arkadaşı Vasıf Çınar ile birlikte Özel Şark İdadisi'ni kurdu (1915) ve 1918 yılına kadar burada müdürlük yaptı. Bir yanda eğitimle uğraşırken bir yandan da hukukla ilgili işlerle de meşgul oluyordu, Aydın Kasaba Demiryolları Hukuk Müşavirliği'ni yürütüyordu (Özer, 2005, s. 167).

2.3.1 Mütareke Yılları

2.3.1.1 İzmir

Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle ve Mondros Ateşkes Antlaşması'nın imzalanmasıyla birlikte Mustafa Necati'de Aydın Kasaba Demiryollarındaki görevleri İtilaf Devletlerince son verilen işçilerin haklarını savunmak amacıyla bir dernek kurdu. "İzmir Demiryolları İslam Memurini Teavün Cemiyeti" adındaki bu dernek İtilaf Devletleri'nin faaliyetlerine karşı başlattığı ilk direniş hareketidir. Bir yandan işçilerin haklarını ararken diğer yandan da terhis olup cepheden dönen askerlerin işsizlik sorunlarıyla ilgilendi. Özellikle yedek subayların sosyo-ekonomik sorunlarına çözümler bulmaya çalıştı. "İhtiyatı Zabitanı Teavün Cemiyeti" bu amaçla kuruldu (Eski, 1999, s.12).

İşgaller öncesinde Mustafa Necati'nin dernekleşme faaliyetleri teşkilatçı karakterini ortaya koymaktadır. Milli Mücadele döneminde de hem Kuvayı Milliye'nin hem de

TBMM'nin içinde aktif üyelerden biri olacağını İzmir'in işgalinden önce bu şekilde gösterir. Cepheden dönen yedek subaylarla olan sıkı bağları hem Yunan işgalinden bir gece önceki maşatlık toplantısında hem de Kuvayi Milliye de önemli bir rol almasını sağladı (Eski, 1999, s.13)

İzmir'in işgali sırasında arkadaşı Haydar Rüştü Bey'le birlikte bir evde saklandı. Evin etrafı Yunan askerleriyle kuşatıldığı için dışarı çıkamadı. Yunan askerleri şehirde Mustafa Necati gibi çalışmalarda bulunan herkesi tutuklamaktaydı. Bu nedenlerden dolayı ancak beş gün sonra gizlice şehirden ayrılarak İstanbul'a gidebildi (Eski, 1999, s.14)

2.3.1.2 İstanbul

Mustafa Necati, İstanbul'da beşik kertmesi ve nişanlısı olan Halide Nusret Hanım'ın ailesinin evinde misafir kaldı. Dersaadet'te kaldığı süre boyunca Dâhiliye Nezareti'nde görev alır ama bir yandan da memleketine dönmenin yollarını aradı. Anadolu'ya geçme fırsatını Karesi Mutasarrıflığına atanan Fatin Bey'in sayesinde yakaladı. Mutasarrıf yardımcısı olarak Balıkesir'e atandı ve yeniden Anadolu'ya döndü (Özer, 2005, s.170).

2.3.1.3 Balıkesir

Mustafa Necati, Balıkesir'e gelir gelmez teşkilatçı yapısıyla hemen harekete geçer. 19 Aralık 1919 tarihindeki Balıkesir İdman Yurdu'nun kuruluşunda bulunur. Gençlerin sportif faaliyetlerde bulunması amacıyla açılan bu spor kulübü nasıl İstanbul'daki benzerleri ileride Anadolu'ya hem insan hem de silah kaçırmakta katkı sağlayacaksa, Balıkesir İdman Yurdu'da ileride Kuvay-i Milliye'yi katılacak gençlere atış talimleri yaptırdı (Eski, 1999, s.18)

Mustafa Necati, Balıkesir'e geldiğinde şehirde on bir avukat bulunmaktaydı. Ancak şehir bir baroya sahip değildi. 28 Ocak 1920'de Mustafa Necati'nin ikinci başkan olduğu Balıkesir Baro'su kuruldu. Böylece yargı faaliyetleri eskisinden daha düzenli bir hal aldı (Eski, 1999, s.17)

2.3.2 Milli Mücadele Yılları

2.3.2.1 Kuvayi Milliye

Kuvay-i Milliye'nin yayın organı olarak kabul edilen "İzmir'e Doğru" gazetesi Mustafa Necati ve arkadaşları tarafından çıkartıldı. 22 Eylül 1919'da sona eren

üçüncü Balıkesir Kongresi, Yunanlar tarafından susturulan işgal bölgesindeki basın faaliyetlerine karşılık halkı Kuvay-i Milliye konusunda bilinçlendirmek amacıyla bir gazete çıkarılmasına karar verilmişti. “İzmir’e Doğru” gazetesi bu karar neticesinde 16 Kasım 1919’dan 27 Haziran 1920’e kadar yayın hayatını sürdürdü. Bu tarihten sonra (30 Haziran) Balıkesir Yunan işgali altına girince bu gazetenin de faaliyetleri son buldu (Eski, 1999, s.17)

Mustafa Necati bir yandan gazetede yazılar yazıp halkın farkındalığını artırırken bir yandan da elinde silah mücadelelere katıldı. Birçok Kuvay-i Milliye cephesinde görev alan Mustafa Necati özellikle Aznavur İsyanı sırasında oluşturulan “Balıkesir Takip Müfrezesi”nin müfrezeye kumandanlığını yaparak vatanın kurtuluşu için her alanda çalışmaktan çekinmediğini ve hiçbir görevden kaçmadığını gösterdi (Eski, 1999, s.17)

2.3.2.2 Ankara

Ankara’da TBMM’nin açılmasından sonra Saruhan mebusu olarak 29 Nisan 1920’de Mustafa Necati Balıkesir’den ayrıldı. Bu şekilde başlayan Mustafa Necati’nin mebusluk hayatı faal geçti. Sadece kürsüden yaptığı konuşmalarla değil çeşitli bakanlıklarıyla ve meclisin görevlendirmeleriyle hem Milli Mücadele döneminin hem de cumhuriyetin ilanından sonraki dönemin aktif mebuslarından biriydi.1. Dönem İstiklal Mahkemelerinde görev alan Mustafa Necati, 11 Eylül 1920 ile 17 Şubat 1921 tarihleri arasında “Sivas İstiklal Mahkemesi”nde üye olarak görev aldı. 18 Ağustos 1921’de de Kastamonu İstiklal Mahkemesi başkanı olarak görevine başladı ve bir yıl süreyle bu görevi sürdürdü. Kastamonu’da mahkeme başkanlığının yanında teşkilatçı karakterinin etkisiyle hem şehirdeki basın hem de dernekleşme faaliyetleriyle ilgilendi. Yine 17 Ağustos 1922’de Amasya İstiklal Mahkemesi başkanlığı görevini atandı ve bu görevi için 24 Ağustos’ta Kastamonu’dan ayrıldı (Özer, 2005, s.174-175).

2.3.3 Cumhuriyet’in ilk yılları

Mustafa Necati cumhuriyetin ilanından on altı gün önce kurulan “Mübadele, İmar ve İskân Vekâleti”nin ilk vekilidir. 20 Ekim 1923’te 165 oyun 158’ini alarak göreve gelen Mustafa Necati, işgallerin ardından yıkılan ülkenin yeniden imarıyla ilgilenecek, mübadeleyle ülkemize gelen soydaşlarımızın yerleştirilmesini sağlayacaktı. Mübadele, İmar ve İskân vekilliğinden sonra Adliye Vekilliği de yapan

Mustafa Necati bu görevi sırasında Şer'i Mahkemeler kaldırıldı. Yine Şeyh Said ayaklanması nedeniyle oluşturulan Diyarbakır İstiklal Mahkemesinde savcılık yaptı (Özer, 2005, s.176).

2.4 Mustafa Necati'nin Maarif Vekâleti'ne Getirilmesi

Mustafa Necati, Maarif Vekilliğine 21 Aralık 1925'de başladı (TBMM Zabıt Ceridesi, 21 Aralık 1925, s. 67; Hâkimiyyet-i Milliyye, 21-22 Aralık 1925). Mebusluğun yanında “Muallimle Birliği” genel başkanlığını da yürüttüğünden öğretmenler bu duruma çok sevindiler. Mustafa Necati öğretmenlikten geldiği için hem eğitim sorunlarını yakından tanımaktaydı hem de öğretmenlerin sıkıntılarını bilmekteydi. Bu Mustafa Necati'nin bakanlığı sürecinde eğitim teşkilatını düzenlemesinde hem de eğitimcilerin sorunlarını çözme konusunda ciddi atılımlara girişmesinin temel nedenidir.

2.4.1 Eğitim programı

Mustafa Necati, beş sene gibi kısa bir zamanda ülkeyi batılı devletler seviyesine taşımak amacındaydı. Bunu gerçekleştirmek için merkez teşkilatını yeniden düzenleyecek, eğitim ve dil üzerine iki ayrı komisyon kuracak, öğretmenlerin ihtiyaçlarını karşılayacak, illerdeki eğitimle bakanlık olarak yakından ilgilenecek, hâlihazırda bulunan müesseseleri elden geçirecek, denetimi her eğitim kurumu üzerinde sıklaştıracak, özellikle öğretmen yetiştiren yeni okullar kuracak ve ülkedeki eğitime daha etkin hâkim olabilmek için “Mıntıka Eminliği”ni faaliyete geçirecekti (Özer, 2005, s. 178).

Mustafa Necati, ülkenin süregelen eğitim politikasında radikal değişiklik düşünmüyordu. Sadece uygulamada değişikliğe gidecekti. Mustafa Necati'ye göre istikrar korunması gereken bir durumdu dolayısıyla köklü bir program değişikliğine gitmektense mevcut sürecin daha hızlı ve etkili ilerleyebilmesi için gereken ekonomik ve teknik ihtiyaçları sağlamak ve uygulamayı kolaylaştırmak yeterliydi (Cumhuriyet, 18 Mart 1927).

2.4.2 Kanunlar

Mustafa Necati'nin eğitim hedeflerine ulaşabilmek için köklü politik değişimler yapmak yerine uygulamayı kolaylaştırmak gerektiğini ifade ettiğini daha önce belirtmiştik. Yine teşkilat yapısında değişikliğe gideceğini de söylemiştik. “Maarif Teşkilatına Dair Kanun” uygulamada kolaylığa gidecek değişimleri sağlayacak ve teşkilat yapısını bu manada değiştiren bir yasaydı. 22 Mart 1926'da kabul edilen (TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Mart 1926, s. 307-309) 789 sayılı kanunla:

1. Bir “Dil Heyeti” meydana getirildi ve Türkçeye ilgili her türlü bilimsel çalışmalar yapması kararlaştırıldı.
2. Bir “Talim ve Terbiye Dairesi” kuruldu.
3. Okul açma yetkisi sadece Maarif Vekâletine bırakıldı.
4. İlkokullar, şehir ve kasaba ile köy okulları olarak iki ana başlık ve yatılı ve gündüz olmak üzere iki alt başlıkta toplam dört kısma ayrıldı.
5. İlkokul mezunu olmayanların meslek mekteplerine girmesi engellendi.
6. Ortaöğretim kurumları dört kısma ayrıldı: liseler, orta mektepler, ilk muallim mektepleri, köy muallim mektepleri.
7. muallim mekteplerinden mezun olanların sekiz sene mecburi hizmete girmeleri kararlaştırıldı.
8. Öğretmen maaşları düzenlendi.
9. Ülke maarif mıntıklarına ayrılarak başlarına Maarif eminleri atanmasına karar verildi.
10. Resmi okul, kütüphane ve müze binaların inşası için sadece Maarif Vekâleti'nin hazırladığı projeler esas alınacaktır.
11. Eğitim hizmetlerinde asıl olanın öğretmenlik olduğu onaylandı (Kanunlar Dergisi, s. 522-525).

22 Nisan 1926 tarihli ve 819 sayılı “Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun” ile vilayet bütçelerinin yüzde onluk kısmının maarife aktarılması sağlandı, böylelikle kurulacak olan yeni on adet muallim mektebine finansal yardım ayarlandı (Kanunlar Dergisi, s. 668). Daha sonra bu kanuna yapılacak bir ilaveyle de mevcut muallim mekteplerin de bu kanundan faydalanmaları sağlandı (Kanunlar Dergisi, s. 706). Günümüzde Gazi Eğitim Fakültesi olarak kullanılan ve yapıldığında Gazi Orta Muallim Mektebi ve Terbiye Enstitüsü tasarlanan on öğretmen okulunun ilkidir. Bu okuldaki İzmir'de İzmir Erkek Muallim Mektebi ve onun ardından da Balıkesir

Erkek Muallim Mektebi, bu okul da günümüzde Necatibey Eğitim Fakültesi olarak kullanılır, tesis edildi (Alıcı, 2008, s. 74).

20 Mayıs 1926'da 842 sayılı "İlk Mektep Muallim ve Muavinleri Hakkında Kanun" kabul edildi (Kanunlar Dergisi, s. 705). Böylece öğretmen olma şartları yeniden düzenlendi.

26 Mayıs 1927'da 1052 sayılı "Meslek Mektepleri Hakkında Kanun" kabul edildi. Buna dayanarak Maarif Vekâleti, vilayet ve belediyelerce açılan ya da açılacak olan meslek mekteplerini çatısı altına aldı. Okulları açan vilayet ve belediyeler hem mekteplerdeki öğretim elemanların yetiştirmek üzere Avrupa'da aldıkları tahsilin masraflarını hem de meslek muallim masrafını kendi bütçelerine dâhil meslek mektepleri tahsisatının üçte birini Maarif vekâletinin emrine vermeye mecbur tutuldular (Kanunlar Dergisi, s. 267).

2.4.3 Maarif teşkilatı

1926 yılına kadar Maarif Vekâletinde esaslı hiçbir değişiklik yapılmamıştı (Başgöz, 2005, s. 112). Yukarıda bahsettiğimiz "Maarif Teşkilatına Dair Kanun" ile Mustafa Necati'nin teşkilat yapısındaki ilk ciddi değişiklikleri yaptı. Talim ve Terbiye Dairesi'nin oluşturulması, Dil Heyeti'nin kurulması ve ülke genelinde eğitimin üzerinde hem takibi hem de denetimini sağlıklı yapılabilmesi için Maarif eminliklerinin kurulması Maarif teşkilatında yapılan temel değişikliklerdi.

Ülkemize gelen yabancı eğitim uzmanlarından ilki olan John Dewey, özellikle bir eğitim politikası oluşturması için Talim ve Terbiye dairesinin kurulmasını tavsiye etmişti.

Mustafa Necati, ülkeyi on üç eğitim bölgesine ayırarak eğitim ile ilgili tam denetim sağlamayı amaçlamıştı. Her eğitim bölgesinin başına Maarif Emni sınıfatıyla bir eğitimci atadı. Vilayetin yetkisinde bulunan eğitim birkaç vilayetin birleşiminden oluşan bu eminliklere devredildi. Böylece taşradaki eğitim üzerinde bakanlığın doğrudan denetimi söz konusu oldu. Maarif Eminleri üzerinden bakanlık aldığı kararlarını doğrudan uygulayabiliyordu. Arada başka bir vekâletin ya da kurumun memuru olmadan tüm kararlar daha kolay uygulanabiliyordu. Maarif Eminleri, öğretmen atamaları da dâhil eğitimi ilgilendiren her türlü faaliyet konusunda doğrudan yetkiliydi (Alıcı, 2008, s. 72). Bu teşkilat yapısı sayesinde Milli Eğitim Bakanlığı, aksaklıkları önleyebilecek ve uygulamada daha hızlı sonuç alabilecekti

ancak Mustafa Necati'nin zamansız ölümü sonrasında Maarif Eminlikleri 1931 yılında kaldırıldı.

2.4.4 Öğretmen sorunları

Mustafa Necati'nin öğretmenlikten geldiğini ve Maarif Vekâleti'ne atandığı sırada Muallimler Birliğinin genel başkanlığını yaptığından, bu sebeplerden dolayı öğretmenlerin yaşadığı sorunları yakından bildiğinden daha önce bahsetmiştik.

Kurtuluş savaşından beri devam eden maaş sorunlarını çözmek adına “Maarif Teşkilatına Dair Kanun”la öğretmen maaşları yeniden düzenlendi. Mesleğe yeni başlayacak muallim mektebi mezunlarına bir defalık kıyafet ve araç-gereç parası dahi verilmesini sağladı. Ev ve yakacak tazminatları onun zamanında geldi. Öğretmenin maddi sorunlarını çözmek adına birçok icraatın altına imza attı. Ama manevi sorunlara da duyarsız kalmadı öğretmenlik mesleğinin saygın bir seviyeye gelmesi için de çalışmalar yaptı. “Maarif Teşkilatına Dair Kanun”un on ikinci maddesinde “Maarif hizmetinde asıl olan muallimlik” denilmektedir (Kanunlar Dergisi, s. 524). Bu mesleğin kurum içerisinde her şeyden üstün olduğunu belirtmesi açısından önemlidir. Mustafa Necati, bir bakımdan Maarif Vekâletini esas icracılarına iade etmiştir. Öğretmenlerin seviyesini bürokrasinin gözünde yükselttikten sonra halk nezdinde de yükseltmek için kararlar aldı. İllerdeki protokollerde valinin hemen yanında yer alması bu bakımdan çok önemlidir (Alıcı, 2008, s. 76; Başgöz, 2005, s. 116).

2.4.5 Öğretmen yetiştirme

Mustafa Necati, Maarif Vekili olduğu sırada öğretmen açığı o kadar büyüktür ve öğretmen yetiştirmede durum o kadar zayıftır ki Maarif vekilin kendi sözleriyle öğretmen açığını kapatmak için “100 yıl” gerekecekti. Ama Mustafa Necati bu vahim tabloya rağmen 10 yılda öğretmen ihtiyacını çözecek bir planlama yaptı. Her yıl 3000 öğretmen yetiştirecekti ve bu şekilde 10 yılın sonunda 30000 öğretmene kavuşacaktık. Bunu sağlamak için de Türkiye'nin çeşitli yerlerinde on adet muallim mektebi açacaktı (Alıcı, 2008, s. 73; Başgöz, 2005, s. 168).

“Muallim Mekteplerine Muavenet Hakkında Kanun”unda gördüğümüz gibi Mustafa Necati Türkiye genelindeki belirli bölgelerde on tane muallim mektebi açmayı planladı. Bu okullardan dört tanesi de onun bakanlığı sürecinde de açıldı. Ancak

ölümünden sonra programını yürüten kimse olmadı. 1929 Dünya Ekonomik Buhranının da etkisiyle geri kalan altı okul açılmadı.

Yine “Maarif Teşkilatına Dair Kanun”da gördüğümüz gibi Mustafa Necati Muallim mekteplerini dörde ayırmıştır; ilk muallim mektepleri, köy muallim mektepleri, yüksek muallim mektepleri ve orta muallim mektepleri (Kanunlar Dergisi, s. 523).

John Dewey’in raporunda tavsiyesi doğrultusunda açılan Köy Muallim Mektepleri yine Mustafa Necati’nin ölümü sonrasında kapatılmıştır. Sadece iki ilde, Denizli ve Kayseri’de açılan köy muallim mektepleri 1931 ve 1932’de kapatılacaktı. 1937’de Köy Öğretmen Okulları olarak ve beş senelik eğitim süresiyle yeniden açılacak olan bu okullar nihayetinde 1940 yılında Köy Enstitülerine dönüşecekti.

2.4.6 Harf inkılâbı ve Millet Mektepleri

Harf İnkılâbı, dil heyetinin çalışmaları sonucunda 1 Kasım 1928 senesinde kabul edildi. Yeni harflerin halka öğretilmesi için inanılmaz büyük bir gayretle cumhuriyetin en büyük sosyal projelerinden biri gerçekleştirildi. Kurulan Millet mekteplerinde on beş bine yakın öğretmen okuma bilen ve hiç bilmeyenlere, 15-45 yaş arasındaki herkese yeni harfleri öğretti. Mustafa Necati, Maarif Vekâletinin kuruluşundan itibaren gerçekleşen en önemli çalışmasının neticelerini göremedi. Harf İnkılâbının yürürlüğe girdiği gün apandisitinin patlaması sonucunda 1 Ocak 1929’da vefat etti.

2.5 Yabancı Uzmanlar

Eğitim konusunda yabancı uzmanlardan yararlanma ilk defa Fethi Okyar hükümeti zamanında cumhuriyetin ilanından hemen önce düşünüldü. 1924 yılı bütçe kanununda yurtdışından getirilecek uzmanlar için bir milyon liralık bir meblağ ayrıldı. Sadece Maarif vekâleti için değil diğer bakanlıklar için de getirilecek yabancı uzmanlar bu bütçeden finanse edilecekti. Alınan karara göre sadece Maarif vekâleti için 16 yabancı uzman ya da eğitimci getirilecekti (TBMM Zabıt Ceridesi, 24 Mart 1924, s. 1077, 1083). 1926 yılında ise Danimarka, İsviçre, Belçika ve Almanya’dan yedi uzman getirilmesine karar verildi (Hâkimiyyet-i Milliyye, 11 Şubat 1926).

2.5.1 John Dewey

John Dewey (hazırladığı rapor 1939 yılında basılmıştır), İsmail Safa Bey'in maarif vekilliği sırasında ülkemize davet edildi ancak gelmesi Vasıf Bey'in vekâletine rastlar. 19 Temmuz 1924 tarihinde ülkemize gelen Amerikalı eğitim kuramcısı o dönem maarif müsteşarı olan Fuat Köprülü ile görüşüp ve onun hazırladığı program çerçevesinde incelemelerde bulundu (Cumhuriyet, 22 Temmuz 1924). Ülkemizde kaldığı kısa sürede Ziya Gökalp ve Selim Sırrı Beylerle de bir araya gelen John Dewey (Cumhuriyet, 10 Ağustos 1924), 23 Ağustos'ta Ankara'da Türk Ocağı'nın düzenlediği bir ziyafet sırasında Gazi Mustafa Kemal Paşa ile de tanışma fırsatını buldu. 18 Eylül'de incelemelerini tamamlayarak ülkesine dönen Dewey, giderken Maarif Vekâletine kısa bir rapor iletir ve “asıl rapor”unu aralıkta Amerika'dan gönderir (Cumhuriyet, 15 Kanunievvel 1924).

John Dewey (Rapor, 1939), Türkiye'de kaldığı süre zarfında on kadar okul gezdi ve imkânlar dâhilinde olduğu kadar farklı görüşlerden faydalanmaya çalıştı. Ancak geliş zamanı eğitimin tatilde olduğu bir döneme rast geldiğinden derse giremeyerek sadece okulları fiziki şartları, ders araç-gereçleri ve öğretmen görüşleriyle yetindi. Bu izlenimleri sonucunda Türk eğitiminin nasıl bir süreç izlemesi gerektiği ile ilgili Maarif Vekâletine iki rapor sundu.

Dewey (Rapor,1939) raporunda hazırlıksız bir eğitim reformuna başlanmamasını, sorunlara iyice vakıf olduktan ve her alanda uzmanlar yetiştirdikten sonra bu işe girişilmesinin daha iyi olacağını düşünmekteydi. Farklı ülkelerin farklı ihtiyaçlarının olduğunu bundan dolayı yabancı ülkelerin eğitim sistemlerinin kabul edilmemesi gerektiğini tavsiye etti. Değişik eğitim sistemleri incelenerek ülkenin ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir “Türk Eğitim Sistemi” oluşturulmasının gerekliliği üstünde duran John Dewey, uygulamada aceleci davranılmamasını bir programla on ile yirmi yıl devam edilmesini istedi. Bir “Maarif Kanun-i Esasi”si hazırlamayıp vekil değişse bile on yılı boyunca bu programın dışına çıkılmamasının önemine de değinen Dewey, özellikle uzman açığını kapatmak için yurtdışına öğrenci göndermenin yanında öğretmenlerin de gönderilmesine dikkat çekti.

2.5.2 Alfret Kühne

1925 yılında Maarif Vekâleti ünlü Alman eğitimci Prof. Kerschensteiner'i danışman olarak ülkemize getirmeyi planladı ancak kendisi bu daveti kabul etmeyerek başka

bir alman profesörü tavsiye etti. Alfred Kühne, Prof. George Kerschensteiner'in tavsiyesiyle ülkemize gelip meslek mektepleri üzerinde incelemeler yaptı.

Ülkesinde mesleki ve teknik eğitim üzerine eserler yazmış ve bizzat meslek mektebi kurucusu da olan ve aynı zamanda Alman Ticaret Bakanlığı müşavirliğini de yapan Alfred Kühne ülkemizde yaklaşık iki ay kalarak başta İstanbul ve Ankara olmak üzere Eskişehir, Bursa ve İzmir'de incelemelerde bulundu.

Kühne (Rapor,1939), raporunu hazırlarken gelişmek isteyen ülkemizin öncelikle kalifiye eleman yetiştirecek meslek okullarına ihtiyaç duyduğunu göz önünde bulundurdu. Eğitim öğretimin temel konusu olan okuma yazma öğretiminde değişimi tavsiye etti. Çünkü incelemelerine göre okuma yazma sürece çok uzun sürüyordu ve bu durumun sebebi olarak yazı sistemini gösteriyordu. Yazı sistemini aynı dil grubundan gelmeleri sebebiyle Macar ve Finliler gibi Latinceyle değiştirilmesini tavsiye etti. Bunu sadece bir eğitim meselesi değil bir "medeniyet siyaseti" meselesi olarak kabul ediyordu.

Altı yıllık orta öğretim kurumlarının çok az sayıda olması, sanayiye doğrudan eleman yetiştirecek çıraklık eğitimin olmaması meslek okullarına hem çok yığılma olmasına hem de teknik elemanların yetiştirilememesine neden olduğundan özellikle teknisyen yetiştirecek okulların açılmasının gerekliliğine dikkat çekti. Ayrıca mühendis ve mimar yetiştirecek yüksek dereceli teknik okulların da açılmasını istedi. İhtiyaç duyulan orta öğretim kurumları açılıncaya kadar geçici olarak gerekli olduğu yerlerde ikili öğretime geçilmesini önerdi. Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği döneminde yukarıda bahsedilen yığılmayı düşürmek, çıraklı eğitimi sağlamak ve ticareti destekleyecek elemanları kısa sürede yetiştirmek amacıyla iki yıllık Akşam Ticaret Okulları açıldı ancak halkın fazla ilgi göstermemesi nedeniyle 1929 yılında kapatıldı. Yine kızların mesleki eğitimini sağlayacak okulları az, var olanlarının ise yetersiz olduğunu belirten Kühne, yeni okulların açılmasını ve bu okullarda özellikle ev idaresi, çocuk bakımı, biçki ve dikiş tarzı derslerinin verilmesini istedi. Mustafa Necati Bey, bu konuda da çalışmalar yapmış İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Kühne'den sonra ülkemize gelen Omar Buyse'un planları doğrultusunda Kühne'nin bahsettiği ihtiyaçlara cevap verecek şekilde açıldı (Kühne, 1939, s.6, 15).

Kühne de Dewey gibi incelemelerinde öğretmenlerin maaşlarının düşük olduğunu gördü. Bunu tüm okulların ortak eksikliği olarak kayır altına aldı. Kühne'ye göre öğretmenlere yüksek maaş vermek önemliydi, ancak bu şekilde eğitimcilerden görevlerinin başarılı bir şekilde yerine getirmeleri beklenebilirdi. Bu konuda da

Mustafa Necati Bey'in harekete geçtiğini görmekteyiz. Yukarıda da bahsettiğimiz "Maarif Teşkilatına Dair Kanun"unda öğretmen maaşları ile ilgili düzenleme yapıldı (Kühne, 1939, s.5).

Alfred Kühne, yine raporunda dokuma sanayisinin Türkiye açısından önemli bir sanayi dalı olduğun ancak bu destekleyecek bir mesleki ve teknik okulunun olmadığını, kurulmasının çok masraflı olduğunu, öncelikle böyle bir okulun kurulabilirliğinin araştırılmadan ve bu sanayi dalının gelişme göstermeden acele edilmemesini istedi. Bu alanda da yine Mustafa Necati Bey'in vekilliği döneminde ülkemize gelen Omar Buyse'un çalışmaları ile İzmir için bu dokumacılık üzerine bir okulun açılması için planlar hazırlandı, okulun temeli atıldı ancak mektep açılmadı. Dokumacılık üzerine ilk meslek okulu ülkemizde İstanbul'da 1958 yılında açılan mensucat sanat enstitüsüdür. Son olarak da Kühne'nin meslek okulların idaresi konusuna bakış açısını aktarmak da doğru olur. Ülkemizi ziyaret ettiği yıllarda meslek okulları alanları itibariyle farklı bakanlıklara bağlıydı, ticaret okullarının ticaret vekâletinin, ziraat meslek okullarının ziraat vekâletinin, geriye kalan çoğu meslek okulları da Nafia vekâletinin idaresinin altındaydı. Maarif vekâleti sadece "Hayat Mektebi" adlı mesleki okullarına bakmaktaydı. Kühne Almanya'nın bu konudaki tecrübelerini aktararak tüm mesleki ve teknik okullarının tek merkezden idare edilmesinin faydalı olmadığından bahseder. Sanayiler doğrudan bağları olan bu tür okulların yerel ekonomiyle desteklenmesinin gerekliliği üzerinde durup vilayetlerin bu okulların gözetimi altında olmasını salık verdi. Mustafa Necati Bey, kendi vekilliği döneminde meslek okullarını Maarif Vekâleti'ne bağladı ancak mali konularda ilgili vekâletlere söz hakkı bırakı. Mustafa Necati'nin ölümünden sonraki yıllarda meslek okulları mali meseleleri de Maarif Vekâleti'ne devredilecek ve okullarla ilgili tüm tasarruflar eğitim bakanlığında olacaktır (Kühne, 1939, s.11,16-17).

2.6 Mustafa Necati Bey'in Avrupa Seyahati

Yurtdışından danışman getirtmek yanı sıra yurtdışındaki eğitim sistemlerini incelemek için heyetler de Avrupa ülkelerine gönderildi. Meslek okullarını hakkında bilgiler almak üzere Fransa'ya gönderilen Nafia Vekâleti Teftiş Kurulu başkanı Rıdvan Bey ve yanındaki heyeti ile Maarif Vekâleti Müfettiş-i Umumilerinden Zeki Mesut Bey'in Almanya, Kemal Zaim'in yine Fransa ve İsviçre'ye, Hilmi Bey'in

Bulgaristan'a, Heyet-i Teftiſiye Reisi Rıdvan Nafız Bey'in Rusya'ya gönderilmeleri hep diğere devletlerin eğitim sistemleri ve eğitim reformlarını incelemeleri nedeniyledir. Bu zatlar döndüklerinde bağılı buldukları vekâlete gezileriyle alakalı ayrıntılı birer rapor sunarak ve bu şekilde milli bir eğitim sisteminin oluşmasına katkı sağladılar. Ancak yurtdışına gönderilen heyetler içerisinde en dikkate değer gezi Mustafa Necati Bey'in Avrupa Seyahatidir. Şüphesiz ilk defa bir Maarif vekilinin yurtdışına çıkması başlı başına önemli bir şeydir ancak Mustafa Necati Bey'in Avrupa Seyahati Almanya, Fransa, İtalya gibi ülkelerde eğitimi ve okulları bizzat Türkiye'deki eğitimin başındaki şahıs tarafından incelenmesi ve gittiği ülkelerde eğitim uzmanlarıyla bizzat görüşmesi bu geziyi çok değerli kılmaktadır. Maarif Vekilinin bizzat katıldığı bu Avrupa gezisinin yapılma kararı 5 Ocak 1927'de bakanlar kurulu toplantısında alındı. Kararın alınmasından sekiz gün sonra Ankara'dan hareket eden Maarif Vekili 14 Ocak'ta İstanbul'da yaptığı açıklamada gezinin amacının modern ülkelerin eğitim sistemleri hakkında bilgi edinmek olduğunu açıkladı (Cumhuriyet, 7 Kanunisanı 1927).

Geziye 21 Ocak'ta İstanbul'dan çıkıldı. Önce trenle Prag, burada sekiz gün kalındıktan sonra Berlin'e geçildi. Almanya'da bizzat eğitim bakanı Berger tarafından karşılanan heyet buradan sırasıyla Leibzig, Brüksel, Paris, Londra ve 6 Marta son olarak Roma'da yaklaşık iki ay incelemelerde bulunduktan sonra 16 Martı akşamı yine trenle İstanbul'a dönerek Avrupa Seyahatini tamamladı (Cumhuriyet, 3 Şubat 1927; 17 Mart 1927).

Yurda dönüşünün ikinci gününde düzenlediği basın toplantısıyla gezi izlenimlerini paylaşan Mustafa Necati Bey, ilkokulu bitiren herkesin yaşadığı bölgenin özelliklerine uygun bir meslek öğrenmesini sağlayacak bir program uygulayacaklarını ve bu konuda kendilerine yardımcı olacak olan Omar Buyse'un yakın zamanda ülkemizde olacağını müjdesini verdi. Gezdikleri ülkelerden mesleki eğitim ile ilgili birçok kaynak eser getirdiklerini ve bunları en kısa zamanda çevirerek yayınlacaklarını da haber verdi. Mesleki ve teknik okulların bilinenin aksine çok maliyetli olmadığını, geçmişin hatalarını yapmayarak sosyal çevresiyle bütünleşen okullar inşa edeceklerini ve bunları yaparken de o ildeki il özel idare ve belediyelerle ortak çalışacaklarını ifade etti (Maarif Mecmuası, Mayıs 1927).

3. GAZİ MUSTAFA KEMAL İŞ DARÜLFÜNUNU

3.1 Projenin Ortaya Çıkışı

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte başlayan iktisadi mücadelenin en büyük eksikliği uzman teknisyen yokluğuydu. Faaliyet alanı ne olursa olsun uzmanlık gerektiren durumlarda Türk işçisinin yerini Almanya'dan, Macaristan'dan, Polonya'dan ya da farklı bir Avrupa ülkesinden gelen yabancı işçi alırdı. Kapitülasyonların kaldırılıp batılı devletlerin ekonomik işgallerine son verildiği bir dönemde uzman işçi eksikliği nedeniyle dışa bağımlı hale gelmiş olmak henüz işgallerden topraklarını kurtarmış genç cumhuriyet için kabul edilmez bir durumdu (Atay, 1927). Bu bağımlılığı ortadan kaldırmanın en kısa yolu kendi teknik uzmanlarımızı yetiştirmektir. Bunun için de vakit kaybetmeden mesleki ve teknik okulları faaliyete geçirmek gerekiyordu. Mesleki ve teknik eğitimin ülkemizde tesis edilme geçmişi çok eskilere dayanmasına rağmen Mustafa Necati Bey'in Maarif Vekilliği dönemine kadar ihtiyacımızı karşılayacak uzman teknik personel yetiştirememiş olmasının iki temel nedeni vardır. Bunlar:

1. Mesleki ve teknik eğitim ekonomik çevresiyle bütünleştirilmemiş olması,
2. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarda ders verecek teknik öğretmenlerin yetiştirilmemiş olması (TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Nisan 1928, s. 205).

Mustafa Necati Bey, bu soruna vakıf ve çözümü bilen bir eğitim bakanı olarak ülkenin kalkınması ve iktisadi bağımsızlığı için bir mecburiyet olarak gördüğü mesleki ve teknik eğitimi yeniden tesis etmeye karar verdi (İkdam, 30 Teşrinisani 1927).

1927 yılında Cumhuriyet Halk Partisi kongresinde başbakan İsmet İnönü hükümetin eğitim politikasının açıklarken mesleki ve teknik eğitim kurumlarının açmanın önemine değinerek Mustafa Necati Bey'in mesleki ve teknik eğitim programını onayladı (İkdam, 30 Teşrinisani 1927).Açılacak okullar ülkenin endüstriyel hayatına ışık tutacaktı. Bunun gerçekleşmesi için öncelikle yukarıda bahsi geçen iki maddenin yerine getirilmesi gerekiyordu. Bu yönde hazırlıklar yapmak ve uygun bir mesleki ve

teknik eğitim programı oluşturmak için özellikle teknik öğretmek yetiştirme konusunda ihtisas sahibi olan bir yabancı uzmandan yardım almak gerekiyordu.

Mustafa Necati Bey'den önce ülkemize iki eğitim uzmanı davet edilmişti. Bunlardan özellikle Alfred Kühne (1925) mesleki ve teknik öğretim ile ilgili tavsiyelerde bulunmuştu. Bir önceki bölümde hem Alfred Kühne'den hem de faaliyetlerinden ayrıntılı olarak bahsetmiştik. Alfred Kühne'nin tavsiyelerinin uygulanır bulunmaması sebebiyle başka bir eğitim uzmanından özellikle mesleki ve teknik eğitim alanda başarılı olan birinden yardım istemeye karar verildi. Ülkemize davet edilecek yeni uzmanın Belçika ya da Danimarka'dan gelecekti (Cumhuriyet, 9 Teşrinisani 1926). Bu iki ülke arasından Belçika'dan bir uzman getirilmesine karar verildi. Çünkü Belçika o dönem diğer Avrupalı devletlere nazaran mesleki ve teknik eğitimde daha başarılıydı. Ayrıca teknik öğretmen yetiştirme konusunda da daha bilgiliydiler. Dünyanın ilk iş darülfünunu kurmuşlardı (Alaadin, 1924, s. 3357). Ekonomik çevrenin mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla birlikte hareket etmesi ve teknik öğretmen yetiştirme konularında Belçika'daki uygulamaları ülkemizde tatbik etmek ihtiyaçlarımız açısından uygun olacaktı.

Davet edilecek uzman özellikle teknik öğretmen yetiştirme konusunda bir program oluşturacak kapasitede olması gerekliydi. Bu bakımdan Avrupa ve Amerika'da yaptığı mesleki çalışmalarla tanınan ve yukarıda bahsettiğimiz İş Darülfünunu'nun kurucusu olan Omar Buyse çok doğru bir seçimdi. 15 Aralık 1926'da Omar Buyse'ya Brüksel maslahatgüzarlığı vasıtasıyla bir mukavele gönderildi (Milliyet, 16 Kanunievvel 1926; Cumhuriyet, 23 Kanunisanı 1927).Bu şekilde ülkemize davet edilen Belçikalı uzman ile yaklaşık bir ay sonra Mustafa Necati Bey'in Avrupa seyahati sırasında Telim ve Terbiye reisi Mehmed Emin Bey Belçika'da bizzat görüştü ve Mustafa Necati'ye ondan çok ümitli olduğuna dair bilgiler verdi (Maarif Vekaleti Mecmuası, 1927, s. 123-124).

Mustafa Necati, Avrupa seyahatinin ardından 18 Martta bir basın toplantısı yaparak Omar Buyse'nin bir hafta içinde Türkiye'ye geleceğini, hızlı bir şekilde ülkenin ihtiyaçlarını tespit edeceğini ve bir program hazırlayacağını bildirdi (Maarif Vekaleti Mecmuası, 1927, s. 123). Omar Buyse'un gelişi ile ülkemizde mesleki ve teknik eğitim alanında "Belçika Modeli" uygulanmaya başlandı (Ortak, 2004, s. 200).

3.1.1 Omar Buyse

Aslen Mısırlı olan Belçikalı Profesör Omar Buyse hakkında biyografik bilgiler neredeyse yok gibiydi. Türkiye'ye gelmeden önceki hayatı ve eserleri hakkında bulduklarımıza göre Omar Buyse 1865 yılında doğdu ve uzun yıllar ABD'de kaldı. Belçika'da mesleki ve teknik eğitim alanında birçok yerde görev almış olan Profesör Buyse, meslek okulları idare komisyonu müdürlüğü ve kendisinin kurduğu Charleroi iş darülfünununda idarecilik yaptı. 1922'ye kadar Hollanda'nı Amersfoort şehrinde yine kendisinin kurduğu ve Birinci Dünya Savaşı sırasında savaşamayacak durumda olan ve buraya nakledilen Belçikalılara mesleki ve teknik eğitim verdi. Türkiye'ye davet edildiği sırada hem Hainout Üniversitesi'nin fahri müdürlüğünü hem de Brüksel Yüksek ve Güzel Sanatlar Müdürlüğü yapmaktaydı (Ortak, 2004, s. 156).

Charleroi'da kurduğu iş darülfünununu anlattığı ve içtihat dergisindeki bir tanıtımına rastladığımız "Bir İş Darülfünunu" adlı eserinde Omar Buyse, Mustafa Necati Bey'in beklentilerine cevap verir gibi okulun işlevi ve devletin mesleki ve teknik eğitim programı içindeki önemli rolü hakkında bilgiler verir (Alaadin, 1924, s. 3356).

Charleroi'daki iş darülfünunu 1902'de sanayinin çok yoğun bulunduğu bir bölgede, Hainaut'da kuruldu. Hainaut, ülkenin kömür ve çelik sanayisine ev sahipliği yapmasının yanında 19. yüzyılda başta Hollanda ve Hollanda'ya bağlı sömürgelere mal satan dünyanın önde gelen cam endüstrisinin de merkeziydi. Bahsi geçen makaleden edindiğimiz bilgilere göre sanayinin yoğunlaştığı bir bölgede kurulan okulun 1913-1914 eğitim öğretim döneminde derslere devam eden sürekli öğrenci sayısı 2202 kişiydi ve bunun yanında ücretli kurslara devam edenlerin sayısı da 5000'di. Charleroi'deki İş Darülfünunu içinde bulunduğu sanayi çevresiyle bütünleştiği anlaşılmaktadır. Ücretli kurslara katılanların sayısının bu kadar çok olmasından civarındaki endüstrinin uzman işçi ihtiyacını ve buna karşılık ihtiyaç duyulan sektöre yönelmek isteyenlerin yoğunluğunu ortaya koymaktadır. Ülkemizde mesleki ve teknik eğitimin başarılı bir şekilde tesis edilemeyişinin nedenlerinden birinin ekonomik çevresiyle yeterince bütünleşememesi olduğunu daha önce belirtmiştik. Omar Buyse'un Charleroi'deki İş Darülfünunu'nun bu açıdan başarılı olduğu açık. Kendisi kitabında okulun amaçlarını açıklarken endüstriyle çift taraflı bir alışveriş göze çarpmaktadır (Alaadin, 1924, s. 3357). Okul hem işçileri hem de sanayiye bilimsel gelişmeler konusunda yetiştirmekteydi. Böylece işveren ve işçi

güncel bilimsel konuların bilgilendirilip ülke sanayisinin ekonomik rekabetin gerisinde kalması önleniyordu.

Omar Buyse'un Belçika'da İş Darülfünunu ile inşa ettikleri, Mustafa Necati tarafından ülkemizde kendi vizyonu ile tekrarlanmak istendi. Eğer Omar Buyse, Türkiye'deki yerel ekonomik çevreleri ülke ekonomisine katkı sağlayacak ve dünya piyasalarıyla rekabet edecek sanayi kuruluşları haline getirebilecek mesleki ve teknik okulların açılmasını ve uzman Türk işçilerinin yetişmesini sağlayan bir program hazırlayıp uygulayabilirse ülke kısa sürede kalkınabilirdi.

Omar Buyse, Mustafa Necati'nin 18 Marttaki basın toplantısında ilan ettiğinden iki hafta sonra, 8 Nisan 1927'de İstanbul'a geldi. Şehirdeki iki önemli okulda, Sanayi Mektebi ve Galatasaray Lisesi'nde kısa süreli incelemelerde bulundu. 13 Nisanda Ankara'ya geçti. Burada bakanlıkla görüşerek incelemelerle ilgili bir program hazırladı. Daha sonra bu program dâhilinde yurdun farklı bölgelerinde bulunan şehirleri kapsayan bir inceleme gezisine çıktı. 11 Mayıs'ta başladığı inceleme gezisinde kendisine Yüksek Tedrisat müdür vekili Kemal Zaim Bey eşlik etti. Eskişehir, Kütahya, Uşak, Aydın, Mersin, Konya, Adana, İzmir, Bursa, İstanbul ve Ankara'da incelemelerde bulunan Omar Buyse, her şehrin kendi ihtiyaçlarını tespit ederek kendi ekonomik çevrelerine hitap edecek mesleki ve teknik okullar için projeler hazırladı (Ortak, 2004, s. 159-161,199; Okur, 2005, s. 211; İkdâm, 30 Teşrinisani 1927; Başgöz, 2005, s. 156).

Omar Buyse Anadolu'da muhtelif illerde incelemelerini sürdürürken bakanlıkta mesleki ve teknik eğitimin yeniden yapılandırılması için çalışıyordu. 10 Mayıs'ta vali ve belediye başkanlarına bir yazı göndererek illerindeki mesleki ve teknik eğitim ile ilgili bilgilerin aktarılmasını istedi. Bu anket Omar Buyse (Rapor, 1939, s. 4) tarafından hazırlanmış ve gezilecek bölgelerle ilgili bir ön bilgilendirme maksadı taşımaktaydı. Bu anketin amacı şu şekilde özetlenebilir:

1. Okul ya da eldeki okullarda açılması istenilen şubeler nelerdir ve sebepleri nedir?
2. Yerel ihtiyaçlar ve imkânlar dâhilinde kurulacak okul veya şubelerin programı, idari yapısını ve seviyesini gerçekçi bilgiler ışığında tespit etmek.
3. Bu eğitimden beklentileri, idari yapısını ve sonuçlarını ifade edecek soruları cevaplandırmak

Bununla birlikte 26 Mayıs'ta daha önce bahsettiğimiz 1052 sayılı Meslek Mektepleri Hakkında Kanun da kabul edildi. Böylece başka bakanlıklara bağlı olan meslek mektepleri Maarif Vekâleti'ne bağlandı. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla ilgili son idari hamlede Omar Buyse'un raporunda kurulmasını arzu ettiği "Murakabe Komisyonları"nın kurulmasıydı. Bu komisyonların kurulmasıyla birlikte kurulacak okulların çevreyle irtibatlandırılacaktı, okulun içine kurulduğu ekonomik çevrenin, yerel endüstrinin ve ticaret kesiminin kurulacak mesleki ve teknik eğitim kurumlarını benimsemeleri sağlanacaktı. Hazırda incelemelerini tamamlayan Omar Buyse, gezi sırasında topladığı bilgilerden ve bakanlık vasıtasıyla yaptırdığı anketlerden faydalanarak oluşturduğu projeleri maarif vekâletine sunduktan sonra Temmuz'da ülkesine döndü. Projeleri her bölgenin kendi imkânları, ihtiyaçları dikkate alarak hazırladı. Mesleki ve teknik eğitim kurumlarının nerelere kurulacağı ve hangi branşlarda eğitim vereceği mahalli özellikleri, kaynakları ve sanayiye dikkate alarak seçti. Ülkenin bir sanayi ülkesi olmadığı, bir tarım ülkesi olduğu gerçeğini dikkate alarak gençlerin yurdun kaynaklarını azami şekilde kullanması gerekliliği üzerinde durdu. Omar Buyse, mesleki ve teknik eğitimin başarılı sonuçlar vermesi için yetiştirilmesi gereken teknik öğretmen konusunun kolayca çözülebileceği kanaatindeydi. Bunun için Avrupa'dan öğretmen getirmeye bile gerek yoktu. Teknik öğretmen yetiştirecek okullar açılana kadar en fazla yurt dışına bu alanda yetişmek üzere öğrenci gönderilebilirdi. Ancak teknik öğretmenin yetişmesini beklemek gerekmiyordu. Kurulacak okullar mahalli sanatları öğreteceği için kuruldukları yerlerde mahalli ustalar ders verebilecekti. Omar Buyse, Ankara'da kurmayı tavsiye ettiği iki okulun, Kız Enstitüsünün ve İş Darülfünunun, ülkenin ihtiyaç duyduğu teknisyenlerini yetiştirecek ve mesleki ve teknik eğitimin gerek duyduğu teknik öğretmenlerin eğitim görmesini sağlayacaktı (Buyse, 1939, s.6-14).

3.1.2 Ernst Arnold Egli

Omar Buyse, bakanlığa sunduğu raporda yapılmasını tavsiye ettiği okulların sadece eğitim yönünden planlamasını yapmadı, inşaat maliyetlerini ve projelerini de tasarladı. Onun tasarıları üzerinden okulların planlarını çizip, binaları çağdaş Avrupa mimarisi tarzında inşa edecek yurtdışından bir mimar çağırıldı: Ernst Arnold Egli.

İsviçreli mimar Egli (Genç Türkiye İnşa Edilirken, 2013, s.305,349), 17 Ocak 1893 yılında Viyana'da doğdu. Babası İsviçreli olan Egli annesinin Avusturyalı olması sebebiyle Avusturya vatandaşı olarak Viyana'da büyüdü. Nazi Almanyası'nın

Avusturya'yı ilhak etmesinden sonra Avusturya vatandaşlığını bırakarak İsviçre vatandaşlığına geçerek Türkiye'deki görevi sona erince Zürih'e yerleşti ve burada 20 Ekim 1974'te hayata gözlerini yumdu.

Türkiye'de en çok eseri bulunan yabancı mimar olan Egli, 1918 yılında Viyana Teknik Üniversitesi'ni bitirdi. 1924 yılında da mezun olduğu okulda öğretim görevlisi oldu ve 1927 yılına kadar bu görevde kaldı. 1942-1963 yılları arasında Zürih Teknik Yüksekokulu'nda (ETHZ) şehircilik tarihi ve kuramı alanında dersler verdi. 1947 yılında profesör olan Egli, 20lere ait rasyonel fonksiyoncu akımın en başarılı uygulayıcılarından biriydi. Mimar Egli, ilki 1927-1940, ikincisi 1953-1955 arasında olmak üzere iki defa Türkiye'de görev yaptı. Konumuz gereği bizi ilk geldiği dönem ilgilendirmektedir. Bu dönemde ülkemizde mimar, şehir planlayıcısı ve eğitimci olarak görev yaptı. Egli, Mustafa Necati'nin Maarif Vekili olduğu sırada Türkiye'ye davet edilerek bakanlıkta okul binaları üzerine danışman mimar olarak görev yaptı. Çağdaş batı mimarisi ile cumhuriyet yapılarının inşa edilmek istenmesi, yeterli mimarlarımızın olmaması ve yeni mimar yetiştirme eksikliği Egli'nin ülkemize davet edilme sebepleridir. Ankara'nın ilk modern binalarını inşa etmesinin yanında Egli, şehirlerimizin yeniden planlamasında da görev aldı. Maarif Vekâletine bağlı inşaat dairesinde İsviçreli mimar ilk mektep binaları dâhil Musiki Muallim Mektebi, Erkek Ticaret Mektebi, Kız Lisesi, İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Gazi Lisesi, Ankara Üniversitesine ait Zooteknik, Anatomi, Patoloji, Şarap, Süt Enstitüleri ve Rektörlük binası, İstanbul Üniversitesi Botanik-Zooloji Enstitüsü, Anatomi-Patoloji Enstitü Kliniği gibi eğitim binaları inşa etti (Aslanoğlu, 1984, s.15-16).

3.2 Omar Buyse'un Maarif Vekâletine Sunduğu Rapor

3.2.1 Kütahya, Konya, Adana, Mersin, Uşak ve Aydın için önerilen mesleki ve teknik eğitim projeleri

Omar Buyse (Rapor, 1939), Maarif Vekâletine sunduğu raporda 9 ayrı şehirde toplam 13 proje mevcut. Bunlardan Kütahya, Konya, Adana, Mersin, Uşak ve Aydın'da, her şehrin kendi ekonomik çevresine hitap eden, gece ve gündüz eğitim veren kız ve erkek mesleki ve teknik eğitim kurumları bulunmakta. Kızlar için eğitim verecek okulların branşları tüm şehirlerde genel itibariyle aynı. Bunlar beş şubede toplanmakta:

1. Biçki ve dikiş şubesi,
2. Zirai ev idaresi şubesi
3. Ticaret ve lisan şubesi,
4. Tezyini sanatlar şubesi,
5. Meslek hazırlık kursları.

Bu okullardan Kütahya, Konya, Mersin ve Uşak'takiler akşam okulları olarak planlandı diğer şehirler olan Adana ve Aydında gündüz olarak.

Erkek mesleki ve teknik eğitim kurumları şehirlerin ekonomik alanlarında eğitim vermek üzere tasarlandı:

1. Kütahya'da çinicilik, kunduracılık, maden işleri, duvarcılık ve betonculuk, ağaç işleri şubeleri.
2. Konya'da maden işleri, duvarcılık, ağaç işleri, iplikçilik şubeleri.
3. Adana'da tabaklık, ziraat, sanatlar, tekstil şubeleri.
4. Mersin'de sanatlar, deniz inşaatı şubeleri.
5. Uşak'ta halıcılık, maden işler, duvarcılık, ağaç işleri şubeleri ve bir şeker endüstrisi okulu.
6. Aydın'da maden işleri, duvarcılık ve betonculuk şubeleri.

Bu şehirlerde açılacak mesleki ve teknik eğitim kurumlarının yukarıda saydığımız şubelerine ilaveten tüm okullarda ticaret ve lisan şubeleri ile meslek hazırlık kursları da mevcuttu.

3.2.2 İstanbul için önerilen mesleki ve teknik eğitim projeleri

İstanbul, İzmir ve Ankara'da açılacak mesleki ve teknik eğitim kurumlar için Omar Buyse farklı programlar önermekteydi. Bu kentlerin ekonomik gücü, sosyal yapısı ve ticari önemi dikkate alarak hazırlanan programı hem şehirlerin hem de ülkenin kalkınması bakımından dikkate değerdir.

Omar Buyse, İstanbul'daki mesleki ve teknik eğitim için görüşlerini sıralarken şehrin ekonomik faaliyetlerini ticaret, endüstri ve sanatlar olarak üç başlığa ayırmış ve bu başlıklar altında görüşlerini sunmuştur. Her başlıkta mevcut mesleki ve teknik eğitim kurumlarını sıraladıktan sonra üzerine ne yapılması gerektiğinden bahsetmiştir. Ancak bu öneriler diğer şehirlerle ilgili olarak ortaya koyduğu projeler kadar geniş kapsamlı ve dikkat çekici derecede ayrıntılı değildir.

Omar Buyse (Rapor, 1939, s.325-326), ticaret alanda faaliyet gösteren biri Amerikalılar tarafından idare edilen Özel Lisan ve Ticaret Okulu olmak üzere Ameli

Hayat Okulu ve Ticaret Okulu ile birlikte üç okulun bir milyona yaklaşan bir nüfusa sahip olan şehir için yeterli olmadığı görüşündeydi. Özellikle gündüz çalışan gençler için ilk ve orta öğretim alanında akşam okulların açılmasının gerekliliği üzerinde durmaktaydı. Bu okullar sekiz ay ve haftada on ders şeklinde eğitim verecek ve gündüz ticareti öğrenen gençlerin akşam da eğitimlerini alacaklardı. Omar Buyse'a göre bu şekilde eğitim hem herkese açık hem de ucuza mal edilecekti.

Omar Buyse (Rapor, 1939, s.328), İstanbul Ticaret ve Sanayi Odası'ndan aldığı bilgiler ışığında o tarihlerde İstanbul'da 84 fabrika faaliyet gösterdiğini bunun yanında uzman işçi ihtiyacı duyan 24 dökümhanenin mevcut olduğunu ve 500 ile 700 arasında işçinin çalıştığı bir gemicilik sektörünün bulunduğunu raporunun İstanbul ile ilgili "Endüstri" kısmında belirtir. Mevcut okullardan Deniz Ticaret Okulu, mesleki ve teknik eğitim kurumu kimliği kaybetmiş olduğunu belirten Omar Buyse, Sanat Okulu'nun da yeterli olmadığına dikkat çekmekte. Denizcilik sektörüne personel sağlamak için şehrin belli başlı yerlerinde tesviyeci, makinist ve motorculuk alanlarında akşam ya da pazar günleri mesleki ve teknik eğitim kursları açmak suretiyle gündüz bu alanlarda çalışan işçilerin uzmanlaşması için gerek teknik eğitim verilebileceğinden bahsetmekteydi.

Omar Buyse'un (Rapor, 1939, s.328, 335-346) İstanbul için tasarladığı en kapsamlı proje Kimya Endüstrisi Okulu'dur. İstanbul'da o tarihlerde faaliyet gösteren 53 kimya fabrikası ve birçok imalathane bulunmaktaydı. İzmir tasarladığı "Kimya Endüstrisi Okulu" ülkenin ihtiyaç duyduğu teknisyen ihtiyacını tek başına karşılamayı ön gördüğünden İstanbul'da daha küçük çapta bir "Akşam Kimya Endüstrisi Okulu" planladı. Omar Buyse'un Maarif Vekâletine sunduğu rapora göre bu okulda eğitim 4 yıl olacaktı. Yıllık eğitim 8 ay süreyle haftada 10 saat olmak üzere eğitim verilecekti; kimya, boyacılık ve lekecilik ile Eczacı kalfalığı şubeleri olacaktı.

Sanatlar başlığı altında Omar Buyse, İstanbul için biri erkek biri kız akşam okulu olmak üzere iki tane mesleki ve teknik eğitim kurumu tavsiye etti. Bunlardan "Kız Akşam Okulu", daha önce diğer şehirlerdeki kız okulları için hazırlanan planda olduğu gibi:

1. Biçki ve dikiş
2. Çamaşır ve nakış
3. Şapkacılık
4. Tezyini sanatlar

5. İçtimai hizmetler

Şubelerinden ve mesleki kurslardan ibaretti (Buyse, s. 330-331).

“Erkek Akşam Okulu”nda ise şubeler şu şekilde tasarlandı:

1. Duvarcılık ve betonculuk
2. Sıhhi tesisatçılık
3. Ağaç işleri
4. Maden işleri
5. Elektrik işleri
6. Kunduracılık
7. Terzicilik
8. Ticaret ve lisan
9. Nafia inşaatı ve yollar (Buyse, s. 329-330).

3.2.3 İzmir için önerilen mesleki ve teknik eğitim kurumları

Omar Buyse, (Rapor, 1939, s.261) İzmir için tasarladığı mesleki ve teknik eğitim kurumları sırasıyla şunlardır:

1. Erkek Akşam Okulu,
2. Kız Gündüz Okulu
3. İzmir Sanat Okulu
4. İzmir Kimya Okulu
5. İzmir Tekstil Okulu

Bu okullardan Erkek Akşam Okulu ve Kız Gündüz Okulu diğer şehirlerdeki kız ve erkek okullarının programına benzer programlara sahiptir. Erkek Akşam Okulu’nda (Buyse, s. 265):

1. Ağaç işleri
2. Taş işleri
3. Maden işleri
4. Ticaret ve lisan şubeleri;

Kız Gündüz Okulu’nda ise:

1. Biçki ve dikiş
2. Tezyini sanatlar

3. Ticaret ve lisan
4. Hastabakıcılık
5. Moda şubeleri bulunmaktaydı.

Sadece Kız Gündüz Okulu'nun iki şube diğer şehirlerdeki kız okullarından farklılık arz etmekteydi: Hastabakıcılık ve moda şubeleri. Bunlardan da moda şubesi özellikle Omar Buyse'nin üç önemli projelerinden biri olan İzmir Kimya ve Tekstil Okulu'nun tekstil mektebiyle ilgili gibi durmaktadır.

İzmir Sanat Okulu, üç bölümden oluşmaktaydı bunlar:

1. İhzarı Kısmı
2. Teknik Kısmı
3. Teknisyenler Kısmı.

Teknik kısım iki ayrı şube olarak eğitim verecekti:

1. Deniz İnşaatı Şubesi
2. Duvarcılık ve betonculu şubesi

Teknisyen kısmı da iki şubede faaliyet verecekti:

1. Makine ve elektrik şubesi
2. Nafia inşaatı ve yollar şubesi.

3.2.4 Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü

Daha önce de belirttiğimiz gibi Omar Buyse'un Maarif Vekâletine sunduğu mesleki ve teknik eğitim raporunda önemli üç projeden bir tanesi de Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsü'dür. Kurulacak enstitüde hem gündüz hem de akşam eğitim verilecekti. Akşam okulları Sanat ve ticaret şubeleri olarak iki kısımdan meydana gelecek ve eğitim süresi üç yıl olacaktı. Eğer ticaret ve yabancı dillere yatkınlık kazandırılmak istenirse bu süreye bir yıl daha ilave edilecekti. Bu Akşam okulun da amacı daha önce bahsettiğimiz diğer akşam okullarının amacıyla aynıydı. Düşük gelirli ve gündüz çalışmak zorunda olan kızlara akşam okulları vasıtasıyla eğitim derecelerini yükseltme imkânı vermektir (Buyse, s.67).

Gündüz okulları iki ana bölümden oluşacaktı, meslek ve ticaret bölümü ile Yüksek eğitim bölümü. Meslek ve ticaret bölümünde açılacak şubeler şu şekilde sıralanır:

1. Biçki ve dikiş
2. Çamaşır ve nakış
3. Moda ve çiçek
4. Ticaret ve lisan şubeleri

Yüksek öğrenim bölümü ise şu şubelerden oluşacaktı:

1. Kadın sanatları
2. Ticaret ve kâtiplik
3. Öğretmen
4. Sosyal hizmetler
5. Hastabakıcılık şubeleri

Ticaret ve kâtiplik şubesi kendi içinde yine iki bölüme ayrılacaktı: Ticaret ve dil kısmı ile kâtiplik ve haberleşme kısmı. Öğretmenlik şubesi ise meslek ve ticaret okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla eğitim verecekti. Sosyal hizmetler şubesinin de amacı çocuk yurtları, sosyal yardım kurumları için müdür ya da müdür yardımcısı yetiştirmekti. Ayrıca bu bölümde kadın işçi çalıştıran fabrikalarda bu işçilere nezaret edebilecek kişilerde yetiştirilecekti (Buyse, s. 67-70).

3.2.5 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu

Omar Buyse'un raporu (Rapor, 1939, s.6) Maarif Vekâleti Mecmuası'nın 13. sayısında 31 ağustos 1927 tarihinde yayınlandığında projenin adı "Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu"ydü. Aynı derginin 15. sayısında 31 Mart 1928 tarihinde yayınlandığında adı "Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu" olarak değiştirildi. 1939'da Maarif Vekâleti tarafından "Teknik Eğitim Hakkında Rapor" adıyla basıldığında projenin adı bu sefer "Atatürk İş Üniversitesi" halini aldı. Bu adı vermek istemesinin nedenini Omar Buyse raporun girişinde bu eğitim kurumuna milli ve yüksek anlamının bir ifadesi ile faaliyeti için ihtiyaç duyduğu konum ve onuru verebilmek olarak açıklar.

3.2.5.1 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun amacı

Omar Buyse (Buyse, 1939, s.6-7), Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu projesini memleketin teknik ve ekonomik gelişimi açısından başkenti önemli bir merkez haline getirecek, hızla gelişmesine ve ihtiyaçlarına cevap verebilecek halde hazırladı.

Yine raporun girişinde Omar Buyse, Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu'nun amacını iki maddeyle açıklar:

1. Malzemeleri ve aletleri, imalat yöntemlerini öğrenmiş teknisyen ve işçileri yetiştirmek,
2. Uzman teknisyenleri, mesleki ve teknik eğitim kurumlarına yeterliliği olan usta ve öğretmen yetiştirmek.

3.2.5.2 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun görevleri

Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu, ülkenin mesleki ve teknik eğitimi konusunda önemli görevleri de vardı. Omar Buyse, bu konuda Maarif Vekâletine sunduğu raporda maddeler halinde Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun bu konuda nasıl memlekete faydasının dokunacağını maddeler halinde sıraladı.

1. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu, ülke genelindeki tüm mesleki ve teknik eğitim kurumlarının ders ve iş örneklerini sergileyerek teknik öğrenim gelişmesini ve yayılmasını sağlayacaktı.
2. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu, kütüphanesi ve malzeme tecrübe laboratuvarlarını ticaret ve sanayii ustalarının kullanımına açarak çevrenin, dolayısıyla da ülkenin hizmetinde bulunacaktı.
3. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu, Tezyini Sanayii Müzesiyle mesleki ve teknik eğitim kurumlarının öğrenci ve öğretmenleri ile halkın hem ülkemizde hem de dünyada endüstriyel gelişimin örneklerini inceleyebilme fırsatına sahip olacaktı (Buyse, 1939, s. 7).

3.2.5.3 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun uygulama planı

Belçikalı uzman Omar Buyse (Rapor, 1939, s.9), maarif vekâletine sunduğu raporun bir kısmında “Ankara'nın Vaziyeti” başlığı altında, başkentin durumu ve geleceği ile ilgili fikirlerini de yazdı. Burada Ankara'nın konu itibarıyla demiryollarının birleştiği bir noktada bulunması sebebiyle gelecekte ülkenin ulaşım merkezi haline geleceğinden bahsederek özellikle bu sebepten dolayı da Türkiye'nin sanayi, ticaret, ekonomi ve maliye merkezi haline de geleceğini öngörmekteydi. Başkentin gelecekte ulaşacağı bu güçlü konumuna ulaşabilmesi için iyi yetişmiş işçilere ihtiyaç duyacaktı. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu bu ihtiyacı karşılayacaktı. Teorik ve pratik olarak tasarlanan dersleri dönemin modern usullerine göre planlanan okulun programı ticaret odasının da fikri alınarak hazırlandı. Bu şekilde mesleki ve

teknik eğitimin başarılı olması için gerekli olan yerel ekonomik çevreyle bütünleşme ön şartı henüz okulun hazırlık safhasında sağlandı.

Omar Buyse, bu ön şartın yerine getirilmesini çok önemsiyordu. Çünkü daha önce Belçika'daki başarılı deneyimlerinde okulun bulunduğu ekonomik çevreyle karşılıklı etkileşimde bulunması sayesinde hem ülke ekonomisinde yerel sanatların endüstriyel olarak gelişmesine uzman işçi, tekniker ve teknisyenler yetiştirerek katkı sağlamış hem de o sanatların ustalarının okulunda ders vermesine olanak sağlayarak o ihtiyaç duyulan uzman personelin en başta yetiştirilmesine olanak tanımıştı. Bu bakımdan Ankara'da kurulacak Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu varlığını sürdürebilmesi için çevresindeki muhtelif kuruluş, sanatkâr, tüccar ve sanayicilerle iyi ilişkiler kurması ve devamlı temas halinde olması gerekmektedir. Okulun daha faydalı olabilmesi bu ilişkinin iyi yürütülmesine bağlıydı. Bu sebeple de Omar Buyse, okulun idaresinde içinden sanayii temsilen üyelerin de bulunacağı bir komisyona bırakılmasını teklif etti. Ancak Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu, sadece yerel sanayiinin ihtiyaçlarını karşılamak ve kendi mahalli ekonomik çevresinin gelişmesine katkıda bulunmak için kurulmayacaktı. Bu okulun gayesi tüm ülke ekonomisini kalkındırmaktı, bu okulun yetiştirdiği uzman işçi, teknisyen, usta ve öğretmenler vatanın tüm köşelerine yayılıp her ildeki iktisadi faaliyetleri destekleyecek ve yerel ekonomik çevrenin gelişimine yardımcı olarak ülke ekonomisine faydalı olacaktı. Omar Buyse, merkezde Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu olan ve tüm ülkeyi kaplayan bir mesleki ve teknik eğitim ağı kurmayı tasarlamıştı. Özellikle ihya edilecek ve yeni kurulacak mesleki ve teknik eğitim kurumlarıyla ülkenin her köşesindeki gençlere ulaşmayı amaçlayarak onları devletin ihtiyaç duyduğu mesleklere yönlendirecekti (Buyse, s. 10,12,13).

Belçikalı mesleki ve teknik eğitim uzmanı Omar Buyse, Maarif Vekâleti'ne sunduğu raporunda Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu'nun inşası gerekenleri de belirtti. "Tatbik Usulü" alt başlığında maddeler halinde sıraladığı tavsiyeler okulun gecikmeden açılmasını sağlamak amacıyla kaleme alınmıştır. Omar Buyse'un burada yazdıklarından yola çıkarak uzman işçi yetiştirmek için çok da fazla maddi kaynağa ihtiyaç duymadan da başarıyla çalışabilecek bir okul kurulabileceğini göstermek istediğini anlamaktayız. Omar Buyse, küçük adımlarla okulun yavaş yavaş kurulabileceğini ortaya koymaktaydı. Tasarlanan ve okula hem teknik hem de modern mimari açısından yakışacak bir bina inşa edilene kadar beklemek yerine geçici olarak bir binada hemen eğitime başlamayı tavsiye etti. Omar Buyse, ilk sene

için geçici bir binada derse başlamayı tavsiye ediyordu. Bulunacak binanın dördü atölyeler için dördü de teorik dersler için toplam sekiz sınıfı olması yeterliydi. Bunlara ilaveten bir de salona ihtiyaç olacaktı. Öncelikle iki İhzari (hazırlık) sınıfı açılacaktı. 36 öğrenci kapasiteli bu geçici okulda ağaç ve demir işleri üzerine dersler verilecekti. İkinci sene bu geçici okula teknik kısmın şubeleri açılacaktı. Beşinci senedeysel okul kendisine ait özel binasıyla gerçek eğitime başlayacaktı (Buyse, 1939, s. 13).

1927 yılında raporunu teslim ettiğine göre Omar Buyse, Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu için tasarladığı açılış tarihi 1932'ydi. Ama raporla ilgili gazete haberlerinde yazılanlar ve hükümetin konuyla ilgili yaptığı açıklamalara baktığımızda tarihi 1929-1930 arasında olduğunu görmekteyiz.

3.2.5.4 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu binası

Omar Buyse, Maarif Vekâleti'ne sunduğu raporda Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu binasıyla ilgili ayrıntılı talimatlar da verdi. Bina yapılırken dikkat edilecek hususlar şu şekilde sıralamıştır:

1. Sınıfların, teknoloji salonlarının ve tezyini sanatlar müzesinin tek tek büyüklüklerinin bulunduğu bir program yaptırmak,
2. İnşaat planlarını bu programa göre çizdirmek,
3. Teshin, tenvir, mekanik ve elektrik santralleri, atölyeler ve laboratuvarların araç-gereçlerinin, dersaneler ve tezyini sanatlar müzesi salonlarının her birinin planlarını ve şartnamelerini hazırlatmak,
4. Bina ve araç-gereçlerin üç yılda teslim edilmek şartıyla ihalesini yapmak (Buyse, s. 13-14).

İsviçreli mimar Ernst A. Egli, bu talimatnameyi dikkate alarak yaklaşık bir yıl sonra okulun planlarını hazırlayacaktır.

3.2.5.5 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu ders programı

Omar Buyse, raporunda her bölümde kaç sınıf olacağını, hangi branşlarda ne tür derslerin kaç saat okutulacağını, atölyelerin hangi alanlarda kaçar ne kadar süreyle verileceğini ve her bölümün süresini planladı. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nu dört ana bölüm olarak tasarlandı. İhzari Kısım (hazırlık sınıfı), Teknik Kısım, Yüksek Teknisyenle Kısım ve talep üzerine açılacak olan Fasilalı Kurslar Kısım.

Çizelge 3.1: Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu kısımlara göre şubeler

İhzari Kısım	Teknik Kısım	Yüksek Teknisyenler Kısım	Fasılalı Kurslar Kısım
	1.Taş İşleri Şubesi	1.Nafia inşaatı ve Yollar Şubesi	
	2.Ağaç İşleri Şubesi	2.Elektrik İşleri Şubesi	
	3.Maden İşleri Şubesi	3.Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondoktoru ve ressamlar şubesi	
	4.Elektrik İşleri Şubesi	4.Sanatlar Şubesi	
	5.Sıhhî Tesisat Şubesi	5.Tezyini Sanatlar Şubesi	
	6.Tezyini Sanatlar Şubesi	6.Mesleki ve Teknik Eğitim Kurumları için öğretimlik Şubesi	

İhzari (Hazırlık) kısım

Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi Teknik ve Yüksek Teknisyenler Kısım altışar şubeden oluşacaktı. İhzari kısımda iki sınıf bulunması tasarlandı. Buraya 12-14 yaş arasında öğrenciler kabul edilecekti. Hazırlık sınıfı bir gündüz bir de akşam (ya da ihtiyaca göre dönemlik) sınıftan oluşacaktı. Bu kısmın eğitim süresinin üç yıl olmasını gerekli gördü (Buyse, s.7). Burada öğrenciler haftada 39 saat ders görecekti. Bu derslerin 20 saati uygulamalıydı. İki farklı atölye dersi verilecekti: ağaç işleri ve tesviyecilik.

Ağaç işleri atölyesinde öğrenciler aletlerin kullanımından mesleğin zorluklarına alışıklık kazanacak kadar uygulamalar yapacaktı (Buyse, s. 14). Omar Buyse, ağaç işleri atölyesinde uygulamaların ne şekilde yapılacağını raporunda ayrıntılı olarak anlattı. Öğrencilerin seçecekleri mesleklere göre uygulamaların nasıl öğretileceğini örnekledi.

Tesviyecilik atölyesi için de Omar Buyse birçok ayrıntı vererek burada da temel amacın öğrencilerin araç gereçlere alışıp farklı şekillerde tesviye yapmayı öğrenmeleri üzerinde durmaktaydı.

Birinci sınıf için beş ders üzerinde eğitim verilmesini tavsiye ediyordu. Bu derslerden iki tanesi atölye dersleriydi. Onun dışında çizelge 3.2’de görüldüğü gibi bir ders saati dağılımı söz konusuydu. İkinci sınıfa fen bilgisi ve umumi teknoloji dersi ilave edilecekti. Birinci sınıfta Türkçe ve yurt bilgisi dersi haftada altı saat iken ikinci sınıfta bu dersin saati üçe düşürülüp fazladan üç saatin ikisi fen bilgisine, bir saati de umumi teknoloji dersine ayrıldı.

Umumi teknoloji dersinde öğrencilere farklı alanlarda kullanılan malzemenin köken, tür ve özellikleri ile kusurları, korunması ve yapıları hakkında örnekler üzerinden bilgi verilecek ve pratik amaçlı küçük çaplı deneyler gerçekleştirilecekti.

Omar Buyse (Rapor, 1939, s. 16-18), raporunda bu dersin de işlenişi ve muhtevasıyla ilgili bilgiler vermektedir. Buna göre öğrencilerde estetik anlayışların uyandırılması için tabiat motifleri üzerinde çalışılacak, basitten zora yaprak, çiçek ve hayvan silüetleri çizilecekti. Endüstriyel çizim çalışmalarında öğrenciler önce basit geometrik çizimlerle başlayacak ilerleyen derslerde öğretmenin farklı branşlardan seçeceği basit makine parçalarının izdüşümlerini ve kesitlerini çizecekti. Resim dersinin iki amacı vardı: birincisi öğrencide bir estetik güzellik anlayışı ortaya çıkarmak, ikincisi ise endüstriyel resme hazırlık olacak geometrik şekillerin çizilişini öğretmek. Matematik dersinde temel amaç ilkökulda öğrenilen matematik bilgisinin geliştirilmesi olacaktı. Alan, hacim ve ağırlıklarla ilgili konularda öğrencilerin seçeceği meslek branşlarıyla alakadar olacaktı. Fen bilgisi dersleri de aynı şekilde öğretilecek meslek gruplarıyla bağlantılı konular araştırılarak okutulacaktı. Türkçe dersinde de matematikte olduğu gibi ilkökulda öğrenilen konular geliştirilecekti. Dersin temelinde öğrencilerin okuma, yazma ve konuşma becerilerini geliştirme vardı. Derste işlenen konular aile, iş ve sosyal hayata dair olacaktı. Bunların haricinde Omar Buyse, Türkçe dersiyle ilgili örneklerle verirken işveren ile iletişim ve ekonomik konularında iletişim üzerinde de durarak klasik eserlerin okutulmasıyla bu konularda bilgi verilebileceğini tavsiye etmekteydi.

Çizelge 3.2: İhzarı kısımda derslerin dağılımı

Dersler	1. Sınıf Ders Saati	2. Sınıf Ders Saati
1. Ağaç İşleri Atölyesi	10	10
2. Tesviye Atölyesi	10	10
3. Umumi Teknoloji	-	1
4. Resim	8	8
5. Matematik	5	5
6. Fen Bilgisi	-	2
7. Türkçe ve Yurt bilgisi	6	3

Teknik kısım

Bu kısma 14-17 yaş arasındaki öğrenciler kabul edilecekti. Çizelge 3.1’de görüldüğü gibi Omar Buyse (Rapor, 1939, s.8), teknik kısmı altı şubeye ayırdı. Bu şubelerde işlenecek dersleri de ayrıntılı olarak raporunda belirtip programlarını da hazırladı.

Buna göre teknik kısımda taş, ağaç, maden elektrik işleri, sıhhi tesisat ve tezyini sanatlar şubesinden oluşacaktı. Dersler gündüz verilecekti ve eğitim süresi üç yıl olacaktı. Tüm şubeler üçer sınıftan oluşacaktı ve haftada 39 saat göreceklerdi. Ders saatinin %70'ini uygulamalı dersler kapsamaktaydı.

Taş işleri şubesi

Taş işleri şubesi çizelge 3.3'te görüldüğü gibi üç branştan meydana gelmekteydi:

1. Taşçılar ve Mermerciler,
2. Duvarcılar ve Betoncular,
3. Sıvacı, Tezyinatçı ve Kalıpçılar.

Çizelge 3.3: Taş işleri şubesinin ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 19)

Branşlar	Taşçılar ve Mermerciler			Duvarcı ve Betoncular			Sıvacı, tezyinatçı ve kalıpçılar		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
<i>Dersler</i>									
1. Atölye	24	24	28	24	24	24	24	24	25
2. Teknoloji	3	3	1	3	3	3	2	2	1
3. Resim	6	6	5	4	4	5	7	7	8
4. Matematik ve Defter tutma	2	2	2	-	-	-	2	2	2
5. Türkçe	1	1	-	1	1	-	1	1	-
6. Beden eğitimi	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Yüksek kısma hazırlık dersleri									
7. Matematik ve Topografya	-	-	-	2	2	2	-	-	-
8. Mekanik ve mukavemeti ecsam	-	-	-	2	2	2	-	-	-
Toplam	39	39	39	39	39	39	39	39	39

Taşçılar ve mermerciler

Taşçılar ve Mermerciler branşında öğrencilere verilecek atölye dersleri her öğrencinin gelişimine göre mesleki yeteneklerini ilerletecek işler seçerek uygulanacaktı. Genel itibariyle taş ve mermere şekil verme üzerinde durulacaktı. Mermercilere ilave olarak korniş tezyini, profil işleri de yaptırılacaktı. Teknoloji dersleri daha önce ihzari kısımdaki umumi teknoloji dersi gibi branşlarda kullanılan malzeme üzerinden işlenecekti. Meslekte kullanılan araç ve gereçlerinin kullanımı ve bakımı; el ve mekanik araçlarla şekil verme teknikleri; üretim, montaj ve tamir için kullanılan cihazları ile iskele kurmak, kazalara karşı önlem alma; malzemeye ait

faydalı ve ilmi bilgiler öğretilenecekti. Resim dersi de daha önce ihzari kısımda gördüğümüz gibi geometrik şekillerin çizimi üzerineydi. Omar Buyse, raporunda dersle ilgili geniş açıklamalarda bulundu. Öğrencilerin inşaat aksamından alınan modellerin krokilerinin çizimiyle derslere başlanmasını ve ilerleme seviyelerine göre modellerin çizilme derecelerinin gittikçe zorlaştırılmasını tavsiye etmekteydi (Buyse, s. 20).

Matematik dersi mesleğin gerek duyduğu geometri ve alan, ağırlık ve hacim hesaplamaları dışında daha çok muhasebe ile ilgiliydi. Omar Buyse'un raporundaki programda öğrencilere bu derste ticari işlemlerde tutulması gereken defterlerden sigorta primlerinin hesaplanmasına, faiz gelirlerinin yüzde hesaplamalarından malzeme alım-satımı ve malzeme ihtiyaçlarının belirlenmesine ile proje hesaplarına kadar her şey öğretilmesi belirtildi. Türkçe dersinde amaç yine sözlü ve yazılı ifadeyi geliştirmektir. Ancak bunun yanında Türkçeyle çok da ilgili olmayan konularda Omar Buyse tarafından programa alındı. Mesleki ve kişisel temizlik, mesken temizliği gibi hayat bilgisine ait olabilecek konular ve bir topluluk, hükümet ve devlet üyelerinin hak ve sorumlulukları gibi sosyal bilgiler ve vatandaşlık dersine ait konular da bu dersin programına dâhil edildi. Türkçe programı incelendiğinde göze çarpan en önemli konu iş kurmak isteyen öğrencilere işveren olarak ihtiyaç duyacağı hukuksal, sosyal ve mali konularda tüm bilgilerin verilmek istendiğidir. Omar Buyse raporunda Türkçe dersinde şirket teşkili, iş kanunu, iktisat prensipleri gibi konular işlenmesini tavsiye etmekteydi. Branşlarla ilgili tarih bilgisi de yine Türkçe dersinde verilmesini uygun görmekteydi. Omar Buyse bu bağlamda inşaat tekniklerinin tarihi gelişimini, tarihi bina ve anıtların öğretilmesini tavsiye etmekteydi. Sanat ile ilgili fikirlerinde bu derste verilmesi raporda karşımıza çıkan bir diğer konudur. Belçikalı mesleki ve teknik eğitim uzmanı, mimari ve sanat fikirlerinin de Türkçe dersinde işlenmesini istemekteydi. Beden eğitiminde meslekten doğabilecek bedensel rahatsızlıkları önlemek için yapılacak hareketlerin öğretilmesi üzerinde durulmaktaydı. Yöntem olarak da programa İsveç usulü jimnastik öngörülmekteydi (Buyse, s. 21).

Duvarcı ve betoncular

Bu branştaki atölye ve teknoloji derslerinin programını raporunda ayrıntılı olarak belirten Omar Buyse, dersin konularını duvarcı takımlarının ve malzemesinin incelenmesi, şantiye organizasyonu; harcın hazırlanması, dozajı ve denenmesi; bina inşaatında kullanılan taşlar, tuğlalar, çimento ve beton şeklinde belirtmekteydi.

Öğrencilerin göstereceği gelişime göre derslerin düzenlenmesi gerektiği üzerinde duran Omar Buyse öğretmenlere rehberlik edecek bir program da ilave etmektedir (Buyse, s.23).

Resim dersinin yine önemle üzerinde durmaktadır. Bu derste atölye işlerinin resimlerinin hazırlanmasını ve bu işler üzerinden yapılacak küçük projelerle dersin sona ereceğini belirtmekteydi. Bunun dışındaki derslerin programı daha önceki branştakiyle aynıydı.

Teknik kısımdan yüksek kısma geçecek olanların alması gereken özel ve seçmeli derslere gelince; bunlar matematik ve topografya ile mekanik ve mukavemet ecsamı dersleri halinde çizelge 3.3'te ikişer saat olarak planlandı. Bu derslerden matematik ve topografya dersinde, daha önce görülen matematik dersini tamamlayan cebir, geometri, alan ve hacim konularının yanında yüksek kısım için ihtiyaç duyacağı trigonometri de verilecekti. Arazi yüzölçümleriyle yükseltelerin hesaplanması ve bunların ölçümlerinde kullanılan aletlerle çalışmalar yapılması öğretilecekti. Diğer ders olan mekanik ve mukavemet ecsamında ise kuvvet ve mukavemet kuralları, bunların hesaplamaları ve inşaat sahasında basit uygulamaları işlenecekti (Buyse, s. 26-27).

Sıvacı, tezyinatçı ve kalıpcılar

Bu branşta çalışacak öğrenciler için atölye derslerinde öncelikle malzemeyi, takımları tanıtmak ve alıştırmak, çeşitli işlerde tecrübe kazandırmak için pratik ve metodik alıştırmalar yaptırılacağını belirten Omar Buyse uygulamalı dersle alakadar örnekler vermektedir. Teknoloji dersinde öğrencilerin kullanacakları malzemeyi tanıması için inceleme ve deneme çalışmaları yaptırılacaktı. Omar Buyse bu başlık altında branştaki mesleklerin kullandıkları farklı malzemelerin isimlerini sayarak malzemenin hazırlanması, çizimlerin yapılması ve meslekin gerekli gördüğü konularda derslerin verilmesini üzerinde durmaktaydı. Matematik, resim, Türkçe ve Beden Eğitimi dersleri yine daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz şekilde uygulanacaktı (Buyse, s.25-26).

Ağaç işleri şubesi

Ağaç işleri şubesi de taş işleri şubesi gibi üç branşta üçer sınıfla eğitim öğretim faaliyetlerini çizelge 3.4'te görüleceği gibi haftada 39 saat olarak sürdürecekti. Bu şube de okutulacak branşlar şu şekilde tasarlandı:

1. Dülgerlik, Marangozluk, Mobilyacılık,
2. Arabacılık,
3. Modelcilik.

Omar Buyse (Rapor, 1939, s.28) daha önce gördüğümüz şubenin programından farklı olarak Ağaç İşleri Şubesi'nin programına başlamadan önce bir uyarıda bulunmaktaydı. "Ağaç işleri şubesinin müfredat programı hakkında ihtar" başlığı altında bu programla ilgili açıklamalarda bulunan Omar Buyse, bu şubede yapılacak işlerin ihzari kısımda öğrenilenlerin geliştirilmiş uygulamaları olması gerektiğini belirtmekteydi. Birinci sınıf alıştırmaları ve uygulamaların tüm branşlar için ortak yapılması gerekmekteydi. Bunlar kısa ve açık direktifler doğrultusunda yapılacaktı. Öğrencilere yaptırılacak bu alıştırmaları ve uygulamaları zorluk derecelerine göre sınıflandırılacak ve sistemli şekilde yapımı gerçekleştirilecekti.

Çizelge 3.4: Ağaç işleri şubesinin ders dağılımı(Buyse, 1939, s. 28)

Branşlar	Dülgerlik, Marangozluk, Mobilyacılık			Arabacılık			Modelcilik		
	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf	1.sınıf	2.sınıf	3.sınıf
<i>Dersler</i>									
1. Atölye	24	24	28	24	24	28	24	24	28
2. Teknoloji	3	3	1	3	3	1	3	3	1
3. Resim	6	6	5	6	6	5	6	6	5
4. Matematik ve Defter tutma	2	2	2	2	2	2	2	2	2
5. Türkçe	1	1	-	1	1	-	1	1	-
6. Beden eğitimi	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Toplam	39	39	39	39	39	39	39	39	39

Dülgerlik, marangozluk ve mobilyacılık

Bu branşta atölye bilgisi diğerlerinde de gördüğümüz üzere el aletlerin kullanımı ve bakımını öğrenmek üzere yapılan alıştırmalarla başlayacaktı. İkinci sınıfın ortalarından itibaren bu branşta mevcut makinelerin kullanım şekilleri, bakımları ve bu araçlarla alıştırmaları yapmaya başlanacaktı. Yine okula dışarıdan gelen siparişler öğrencilerin seviyelerine göre bahsi geçen alıştırmalara dâhil edilecekti (Buyse, s.29).

Teknoloji dersinde öğrenciler ağaçların kullanıldıkları yere göre özelliklerini, ticareti yapılan kerestelerin çeşitleri hakkında bilgiler öğrenecekti. Ağaç işlerinde kullanılan tezgâhların yapılışı, işleyişi ve bakımı hakkında pratik bilgiler yine bu derste verilecekti. Branşla ilgili bilgiler, bir iş için gerekli olan kerestenin hesaplanması, ölçme tarzı, kereste ambarının idaresi, şantiye organizasyonu, motorların kullanımı hakkında bilgiler, maliyet fiyatlarının hesaplanması, bunların hepsi bu derse öğrenilecek konulardı. Tüm bu bilgileri desteklemek amacıyla pratik denemeler de yine bu derste yapılacaktı. Resim dersi de daha önce diğer şubelerin branşları üzerinden anlattığımız gibi teknik resmin inceliklerinin öğrenilmesine dayalı olacaktı. Bu branşta geometrik resmin prensipleri öğretilecekti. Öğrenciler modellere göre elle çizim yapacak, ağaç işlerine ait parçaları çizecek, basit bina planları hazırlayıp branşa ait işlerin detay ve komple resimlerini yapacaklardı. Bunun dışındaki matematik, Türkçe ve beden eğitimi dersleri daha önceki programların tekrarından ibaretti (Buyse, s.30).

Arabacılık

Bu branş da atölye ve teknoloji derslerinde ilk sene bir önceki branşta olduğu gibi el aletlerinin kullanımı öğretilecekti. Okulda yerli bir yük ve bir binek arabasının sökümü parçaları ile bir otomobilin kaportası sergilenecekti. Yük ve binek arabalarının parçaları zorluk derecelerine göre sınıflandırılacak ve öğrencilere parçalar bu şekilde kolaydan zora tanıtılacaktı. Öğrenciler yine bu derslerde arabacılıkta kullanılan malzemelerin yapılış şekillerini, özelliklerini, kusurlarını ve muhafazasını öğreneceklerdi. Tüm bunlar çıraklığın ilk evresini temsil edecekti. Omar Buyse, öğrencilerin branşa ait iş tezgâhlarının yapılışını, tarzlarını ve bakımını öğrenmeleri gerektiğini de raporunda belirtmekteydi. Öğrenciler ilerleyen seviyelerde torna tezgâhlarında alıştırma da yaparak parçaların imali için deneyim kazanacaklardı. Bir nevi sene sonu projesi gibi Omar Buyse tüm öğrencilerin katkısıyla bir yük arabası, bir binek arabası ve bir otomobil iskeletinin de imal edilmesinin bu derslerin amacı olduğunu raporunda belirtmekteydi. Resim dersi yine diğer branşlarda gördüğümüz üzere elle ve daha sonra çeşitli araçlarla geometrik şekillerin çizimiyle başlayıp öğrenciler gelişim kaydettikçe parçaların resimlerinin yapılmasına, krokilerin çizilmesine, bir arabanın detaylı ve ölçekli planını yapılmasına kadar eğitim verilecekti. Bu branşta da matematik, Türkçe ve beden eğitimi daha önce açıklandığı gibi aynı program üzere işlenecekti (Buyse, s. 31).

Modelcilik

Bu branştaki öğrenciler atölye ve teknoloji derslerinde birinci sınıfta model yapmaya yönelik marangozlukla alakalı işler yapacaktı. İmalat için kullanılan kerestelerin özellikleri de öğretilecekti. İkinci sınıfta ise öğrenciler model yapma alıştırmalarına başlayacaktı. Bu modeller basitten zora doğru gidecekti. Öğrenciler bu branşta da dışarıdan gelen siparişler üzerinden modelleme yapımında deneyim kazanacaklardı. Yapılacak olan tüm modeller resimlerden bakılarak gerçekleştirilecekti. Ayrıca özellikle teknoloji dersinde öğrencilere makine ve aletler hakkında teorik bilgiler de görecekti. Tüm bu bilgilerin pekişmesi için öğrencilere okul dışındaki atölyelere ziyaretler de yapılacaktı. Bu branşın resim dersinde uygulanacak program daha önce dülgerlik, marangozluk ve mobilyacılık branşında ifade edildiği gibi uygulanacaktı. Matematik, Türkçe ve beden eğitimi derslerinin de programı şimdiye kadar ifade edildiği gibi en başta anlatıldığı gibi olacaktı (Buyse, s.31-32).

Maden işleri şubesi

Maden iş şubesi programı iki temel branş üzerinden oluşturuldu:

1. Bina ve araba demirciliği, sobacılık,
2. Dökümcülük.

Çizelge 3.5: Maden işleri şubesinin ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 32)

Branşlar	Bina ve Araba Demirciliği, Sobacılık			Dökümcülük		
	<i>1.sınıf</i>	<i>2.sınıf</i>	<i>3.sınıf</i>	<i>1.sınıf</i>	<i>2.sınıf</i>	<i>3.sınıf</i>
<i>Dersler</i>						
1. Atölye	24	24	26	24	24	26
2. Teknoloji	3	3	1	3	3	1
3. Resim	6	6	6	6	6	6
4. Matematik ve Defter tutma	2	2	2	2	2	2
5. Türkçe	1	1	1	1	1	1
6. Beden eğitimi	3	3	3	3	3	3
Toplam	39	39	39	39	39	39

Bina ve araba demirciliği, sobacılık

Omar Buyse'un raporuna (Rapor, 1939, s. 34-36) göre atölye dersinde markacılık, tesviyecilik ve sac işleri, resim dersindeki çalışmalara göre yapılmasını öngörmekteydi. Omar Buyse raporunun bu bölümünde branşta derse giren öğrencilere geometrik şekiller üzerinden çalışmalar yapmasını tavsiye etmekteydi.

Yine bu branşta kullanılan makine işleri de basit parçalar üzerinde torna ile çalışma gibi örneklerle belirtilmekteydi. Branşta bulunan sobacılıkla ilgili montaj, parçaların tesviyesi gibi alıştırmalarda yine bu derste öğretilecekti. Sıcak ve soğuk demircilikle alakalı konular, bunlarla ilgili alıştırmalar, farklı kaynak metotları bu dersin konuları dâhilindeydi.

Atölye dersinde öğrenciler projeler de meydana getirecekti. Bunlar Omar Buyse tarafından bir demir kapı, bir parmaklık, pencere pervazı, kapı çerçevesi şeklinde örneklerle tavsiye edilmekteydi. Yerel çevreye göre araba ve bina demirciliğine dair parçalardan bir koleksiyon meydana getirilip sergilenecekti.

Teknoloji dersinde bu branşta bulunan öğrenciler demir ocağı ile ilgili ayrıntılı bilgiler, bu mesleklerde kullanılan el ve mekanik aletlerin kullanımı ve bakımı, malzemelerin tanıtımı verilecekti. Pratik çalışmalarla mesleki bilgiler pekiştirilecekti. Keşifname, şartname ve maliyet hesaplarının nasıl yapılacağını da yine bu derste öğretilecekti.

Resim dersi ise daha önceki branşlarda ifade ettiğimiz gibi geometrik şekillerin çizilmesi şeklinde ifa edilecekti. Yapılacak tüm çalışmalar demir sanayinde kullanılabilecek tarzda olması koşulu vardı. Önce geometrik şekillerle yapılacak çizim çalışmaları öğrencilerin gelişimine göre branşa ait parçaların çizimine doğru ilerleyecekti.

Matematik, Türkçe ve Beden Eğitimi dersleri diğer branşlarda ifade ettiğimiz gibi Taşçı ve mermerciler branşındaki programın aynısı uygulanacaktı. Yine yüksek kısma geçmeyi arzu eden öğrencilerin alacakları dersler ve bu derslerin programı da bu branşta belirtileceği şekilde gerçekleşecekti.

Dökümcülük

Atölye dersinde dökümcülükte kullanılan kumların hazırlanması, kalıpların yapılması, dökümde kullanılan metotlar öğretilecekti. Teknoloji dersinde demir ve bakır metalürjisine ait temel kurallar ve dökümcülüğe ait bilgiler verilecekti. Dökümcülükte kullanılan ocakların bakımı, yakılması ve burada kullanılacak yakacaklar tanıtılacaktı. Dökümcülükte kullanılan modellerin ne şekilde yapıldıklarını karşılaştırmalı olarak incelenecekti. El ve makine ile kalıp yapma usulleri, bakır dökme teknikleri alıştırmalarla bu ders saati içerisinde öğrenilecekti. Daha önceki branşlarda gördüğümüz gibi bu branşta da maliyet hesaplamaları bu dersin konusu içerisindeydi. Resim dersi bir önceki branş ile birlikte alınacaktı.

Matematik, Türkçe ve beden eğitimi ise taşçı ve mermercilerin programı uygulanacaktı. Yüksek teknisyenler kısmına geçmek isteyenlerle ilgili bu bölümde bir şey belirtilmemiştir ancak bir önceki bahiste değinildiği gibi Omar Buyse bu branş ile ilgili de aynı programı uygulamak istediğini tahmin etmekteyiz (Buyse, s.36-37).

Elektrik işleri şubesi

Atölye ve Teknoloji derslerinin birinci sınıftaki programı Maden İşleri Şubesi'nin Bina ve araba demirciliği ile sobacılık branşındakiyle aynı olacaktı. İkinci sınıftan itibaren ise öğrencilere farklı bir program uygulanacaktı. Omar Buyse'un Maarif Vekâleti'ne sunduğu raporda Elektrik İşleri Şubesi ikinci sınıftan itibaren öğrencilere mesleğin uygulamada kullandığı temel araç-gereç ve malzemeler konusunda bilgiler verilecekti. Elektrik tesisatı montajı öğretilecek ve şartname, keşifname hazırlamak bu derslerin konuları dâhilindeydi. Elektrik teknolojisi konusunda öğrencilerin bilgilendirilmesi amacıyla bu meslekte kullanılan malzemelerin örneklerinin bir koleksiyon halinde sunulup deneylerle alıştırmalar yapılması sağlanacaktı. Elektrikçilikle ilgili her türlü malzemenin incelenmesi sağlanacaktı. Bunların bakımının nasıl yapılacağı uygulamalı olarak anlatılacaktı. Okul dışındaki elektrik tesisatları incelenecekti. Resim dersi birinci sınıflar için yine Maden İşleri Şubesi ile aynı program tatbik edilecekti. İkinci sınıftan itibaren ise elektrik ile ilgili cihazların parçaların çizimiyle ilgili uygulamalara geçilecekti. Bu şubede öğrenciler mesleki bilgilerinin geliştirmek için Elektrik dersleri de göreceklerdi. Mesleki bilgilerini daha önceki derslerde anlattığımız üzere teorik ve pratik yönden geliştirmelerine rağmen bu ders mesleki açıdan diğerlerinden daha ayrıntılı planlandı. Fizik ve kimya derslerinde öğrencilere temelde maddenin fiziksel özellikleri ile kimyasal olaylar hakkında elektrik ile alakası olduğu kadar öğretilecekti. Diğer dersler ise daha önce taşçı ve mermercilerin programında anlatıldığı gibi uygulanacaktı. Yine yüksek kısma geçmek isteyenlerin almak zorunda olduğu hazırlık derslerinin programı da daha önce taş işleri şubesinde anlattığımız gibi uygulanmaz üzere planlandı (Buyse, s38-41).

Çizelge 3.6: Elektrik işleri şubesinin ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 38)

Dersler	1.sınıf	2. sınıf	3. sınıf
Atölye ve Teknoloji	23	23	23
Resim	6	4	4
Elektrik	-	4	5
Fizik ve Kimya	2	-	-
Türkçe	1	1	1
Beden Eğitimi	3	3	3
Yüksek Kısmı Hazırlık Dersleri			
Matematik ve Topografya	2	2	2
Mekanik ve Mukavemeti Ecsam	2	2	2
Toplam	39	39	39

Sıhî tesisat şubesi

Kurşunculuk, lehimler, contalar, inşaat elemanları, kanalizasyonlar, hesaplamalar, su dağıtımı, su tesisatı, gazlar, tenekecilik, bakırcılık konularında atölye dersinde uygulamalı olarak yetiştirilecek olan bu şubedeki öğrenciler bu konulardaki alıştırmalar Omar Buyse tarafından tafsilatlı olarak raporda anlatıldı. Sıhî Tesisat Şubesi'nde okuyacak olan öğrencilerin seviyesine uygun şekilde işlenecek olan teknoloji dersinde fizik ve kimya ile ilgili konular, sıhî tesisatçılar tarafından kullanılan basit makinelerin çalışma prensipleri, kanalizasyonlarla ilgili bilgiler öğretilcekti. Resim dersinde diğer şubelerinin farklı branşlarında gördüğümüz geometrik resimler üzerinden alıştırmalar yapılacak, meslekle alakalı parçaların çizimleri yapılacaktı. Dersin genel amacı su ve hava gazı tesisatının çizimini yapabilmektir. Bu şubenin de daha önce gördüğümüz gibi matematik, Türkçe ve beden eğitimi dersleri en başta bahsedilen taş ve mermercilik şubesi programının aynısı uygulanacaktı (Buyse, s.41-45).

Çizelge 3.7: Sıhî tesisat şubesi ders dağılımı

Dersler	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf
Atölye	24	24	28
Teknoloji	3	3	1
Resim	6	6	5
Matematik ve defter tutma	2	2	2
Türkçe	1	1	-
Beden Eğitimi	3	3	3
Toplam	39	39	39

Tezyinî sanatlar şubesi

Omar Buyse (Rapor, 1939, s.45), raporunda açıkladığı Tezyini Sanatlar Şubesi'nin programının girişinde şubeye ait meslekleri iki grupta topladı. Bunlar:

1. Kabartma tezyinatı yapanlar, ağaç ve taş oymacıları, çiniciler, çömlekçiler, döşemeciler v.s.
2. Tabelacı, halı ve kumaş nakışları, ressam ve dekoratörler, kitap ressamları, ciltçiler v.s.

Bu şubenin öğrencilerine yaptırılacak iş ve kompozisyonlar kişisel tercih ve bakış açısına göre yapılacağından öğrenci seçtiği mesleğe göre tasarımlarını kendisi yapmalıydı. Projeler bir amaç çerçevesinde yapılacağından bu amaca uygun kurallar dâhilinde yapılacaktı. Atölye dersinde bu alışkanlığı geliştirecek çalışmalarla geçecekti. Geometrik şekillerin çizimi, krokilerin hazırlanması geometrik resim dersinde; kabartma modellerinin incelenmesi Basarî resim dersinde; çiçeklerin incelenmesi, aranjman, dekorasyon suluboya resim dersinde; öğrencilerin kendi seçtikleri mesleklerin tekniğine uygun olarak tasarlanan çalışmalar tezyini kompozisyon dersinde ve cisimleri perspektifi perspektif dersinde öğretilecekti. Bunların dışında kalan matematik, Türkçe ve beden eğitimi dersleri taş ve mermerciler branşlarının programıyla aynı şekilde faaliyet gösterecekti (Buyse, s.45-46).

Çizelge 3.8: Tezyinî sanatlar şubesi ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 45)

Dersler	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf
Atölye	-	6	13
Geometrik resim	13	-	-
Basarî resim	14	4	-
Suluboya resim	4	10	10
Tezyinî	-	8	10
kompozisyon			
Perspektif	1	4	-
Matematik			
ve	2	2	2
Defter tutma			
Türkçe	2	2	1
Beden Eğitimi	3	3	3
Toplam	39	39	39

Yüksek teknisyenler kısmı

Omar Buyse, yüksek teknisyenler kısmını çizelge 3.1’de görüldüğü gibi altı şubeye ayırmaktaydı. Nafia inşaatı ve yollar; Elektrik işleri; Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondüktörü, ressamlar; Sanatlar; Tezyini sanatlar ile Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubeleri. Bu şubeler, sanatlar şubesi hariç, iki yıllık eğitim verecekti. Haftada 39 saat ders işlenmesini öngörmekteydi. Bu şubelerden herhangi birinin açılabilmesi için Omar Buyse en az on öğrenci şartını ön koşul olarak belirledi. Herhangi bir şubede öğrenci sayısı bu rakamın altında kalırsa öğrenciler farklı bir şubeye nakledilecekti. Daha önceki kısımda gördüğümüz hazırlık derslerini alan taş işleri, ağaç işleri, demir işleri ve elektrik işleri mezunu 17-19 yaş arası öğrenciler yüksek teknisyenler kısmından uygun bir şubede eğitimine devam etmeye hak kazanacaktı. Bunların haricinde ziraat okullarından mezun olan, lise eğitimi almış ve inşaat şubesinin derslerin bilgilerine sahip plan öğrenciler meslek okullarının üçüncü sınıfını başarıyla tamamladıktan sonra da buraya kabul edilecekti (Buyse, s. 47-48).

Nafia inşaatı ve yollar şubesi

Genel ve mesleki teknoloji dersinde inşaat sektörüne ait her türlü teorik ve pratik bilgiler öğrencilere aktarılacaktı. Omar Buyse, bu dersin konuları ayrıntılı olarak raporunda aktarmaktadır. Malzeme hazırlama, beton, beton hazırlama araçları, mimari elemanlar, hafriyat, farklı toprak tipleri üzerinde temel atma, bina kısımları, yollar, yol projelerinin hazırlanması, ölçme, keşifname, şartname, şantiye organizasyonu, konut sağlığı, okul dışındaki muhtelif yerlere inceleme gezileri bu derste eğitimi verilecek ve uygulanacak olan konuların bazılarıydı. Resim dersi de inşaat ile alakalı çizimler üzerinden işlenecekti. Bina iskeleti, inşaat aksamı ve taş yontma usullerinin incelenecekti. Ev ve sanayi projeleri ile yol planları çizilecekti. Fizik ve kimya’da da inşaat ile bağlantılı olarak fizik ve kimya konularının tekrarlanması, hatırlatılması ve öğretilmesi amaçlandı. Özellikle hidroloji ve hidrodinamik konuları ile elektrik prensipleri üzerinde durulacaktı. Matematikte ana konular trigonometri ve analitik geometri hesaplamalarıydı. Mekanik ve mukavemeti ecsamda inşaata ait statik ve dinamik mekanik üzerinde durulacaktı. İş tezgâhlarının prensipleri, kullanımı ve bakımı yine bu derste öğrencilerin öğreneceği konulardı.

Beden eğitimi dersi, bu dersten ilk defa bahsettiğimiz taş ve mermercilerin programı uygulanacaktı (Buyse, s.49-51).

Çizelge 3.9: Nafia inşaatı ve yollar şubesi ders dağılımı

Dersler	1. sınıf	2. sınıf
Genel ve mesleki teknoloji	15	16
Resim	10	13
Fizik ve Kimya	2	-
Matematik	4	3
Mekanik ve	4	3
Mukavemeti Ecsam Endüstri Ekonomisi ve	1	1
Sıhhat Bilgileri Beden Eğitimi	3	3
Toplam	39	39

Elektrik işleri şubesi

Atölye derslerinde bu şubenin öğrencileri elektrik santrali kurma, aydınlatma tablo ve tesisatları oluşturma, ev elektrik tesisatı döşeme gibi konularda alıştırılmalar gerçekleştirecekti. Öğrencilerin deneyimleri elektrik ve elektrik teknolojisi dersinde daha da geliştirilecekti. Burada elektriğin temel kanunları ve bu kanunların uygulamasına dair örnekler öğretilenecekti. Elektrik makinelerin çalışma prensipleri ve elektrik santrallerinin işletilme şekilleri de bu dersin konuları dâhilinde olacaktı. Resim dersi yine daha önceki şubelerde gördüğümüz gibi parçaların, elektrik cihazlarına ait imalat projelerinin, yine bu cihazların şemalarının, santrallere ait istasyon şemalarının çizimine dayanacaktı. Resim dersinin programı çoğunlukla nafia inşaatı ve yollar şubesindekiyle aynıydı. Diğer dersler olan fizik ve kimya, matematik, mekanik ve mukavemeti ecsamı, endüstri ekonomisi ve sıhhat bilgileri programları da yine nafia inşaatı ve yollar şubesinin bu derslerdeki programıyla bire bir aynı tasarlandı. Sadece fizik ve kimyada mevcut programa ek olarak elektrik şubesini yakından ilgilendiren kimyasal maddeler kullanılarak elde edilen elektrik kaynaklarla ilgili ek bilgiler de verilecekti. Beden eğitimi dersinde ise taş ve mermerciler için uygulanan program uygulanacaktı (Buyse, s. 52-54).

Çizelge 3.10: Elektrik işleri şubesi ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 52)

Dersler	1. sınıf	2. sınıf
Atölye	10	14
Elektrik		
ve	10	10
elektronik teknolojisi		
Resim	5	7
Fizik ve Kimya	2	-
Matematik	4	2
Mekanik		
ve	4	2
Mukavemeti ecsam		
Endüstri ekonomisi		
ve	1	1
Sıhhat bilgileri		
Beden Eğitimi	3	3
Toplam	39	39

Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondüktörü ve ressamlar şubesi

Atölye derslerinde demircili, tesviyecilik ve kazancılık işlerine dair uygulamalara ait temel işler tekrarlanarak deneyimlerin pekişmesi sağlanacaktı. Araba demirciliği, ziraat makineleri, yine ziraatta kullanılan iş tezgâhları ve motorları ait parçaların kolaydan zora doğru tasnif edilerek üzerinde çalışılması sağlanacaktı. El ve iş tezgâhları kullanarak pratik kazanılması bu dersin temel amacı olacaktı. Teknoloji dersinde ise öğrenciler imalatta kullanılan maden ve maddelerin kökenleri hakkında bilgiler verilecek, incelenecek ve özellikleri üzerinde durulacaktı. El ve makine ile imalat şekilleri araştırılacak ve uygulamalı olarak tecrübe edilecekti. Zirai makinelerin etkileri, araçların çalışma prensipleri, buharlı ve içten yanmalı motorların çalışma prensipleri ve kullanımı, bakımı öğretilecekti. Yine okul dışına bir inceleme gezisi de yapılacaktı. Omar Buyse bu derste üretim ve tamir atölyelerinin incelenmesini tavsiye etmekteydi. Resim dersinde bu şubenin öğrencileri de diğer şubelerin resim dersindeki öğrenciler gibi geometrik resimler, parçaların kesitlerini, makinelerin şemalarını, ziraat makinelerin resimlerini çizecekti. Bunların haricinde bu derste öğrenciler projeler de çizecekti. Fizik ve kimya, matematik, mekanik ve mukavemeti ecsam dersleri, elektrik işleri şubesi programıyla aynı; endüstri ekonomisi ve sıhhat bilgileri dersi Nafia inşaatı ve yollar şubesi programıyla aynı; beden eğitimi dersi ise taş ve mermercilerin programıyla aynı olacaktı (Buyse, s.55-57).

Çizelge 3.11: Ziraat makineleri konstrüktörü, makine kondüktörü ve ressamlar şubesi ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 55)

Dersler	1. sınıf	2. sınıf
Atölye	14	18
Teknoloji	5	6
Resim	6	7
Fizik ve Kimya	2	-
Matematik	4	2
Mekanik ve Mukavemeti ecsam Endüstri ekonomisi	4	2
ve Sihhat bilgileri Beden Eğitimi	1	1
	3	3
Toplam	39	39

Sanatlar şubesi

Teknik kısımdan mezun olan ve bilgilerini artırmak ya da kendi branşında meslek okullarında öğretmenlik yapmak isteyenler öğrenciler sanatlar şubesine öğrenci olarak kabul edileceklerdi. Yüksek Teknisyenler Kısımındaki diğer şubelerden farklı olarak sadece bir yıl eğitim veren sanatlar şubesinde öğrenciler çizelge 3.12’de görüldüğü üzere derslerini haftalık ders saatleri diğer şubelerden az olmayacak şekilde eğitim görecektir. Atölye ve teknoloji dersinde öğrenciler kendi branşlarına göre ayrı çalışacaklardı. Bu derslerde malzemeler, araç-gereçler, makineler konularında kendilerini geliştireceklerdi. Seri iş yapma konularında deneyim kazanacaklardı. Resim dersinde de öğrenciler yine kendi branşlarına ait projeler hazırlayacaklardı. Daha sonra bu projeler atölyede kendileri tarafından gerçekleştirilecekti. Uygulamalı Mekanik dersi, öğrencilere kuvvetler konusunda bilgilendirerek inşaat alanından bu bilgilerin nasıl uygulanacağını gösterecekti. Türkçe ve defter tutma dersinde ise teknik kısımda öğrenilen bilgiler geliştirilecekti. Fizik ve kimya ile endüstri ekonomisi ve sihhat bilgileri dersleri Nafia inşaatı ve yollar şubesindeki aynı programı uygulanacaktı. Beden eğitimi ise taş ve mermercilerdeki programla aynı olacaktı (Buyse, s.58-59).

Çizelge 3.12: Sanatlar şubesi ders dağılımı (Buyse, 1939, s. 58)

Dersler	Haftalık Ders Saati
Atölye ve Teknoloji	14
Resim	13
Fizik ve Kimya	2
Uygulamalı Mekanik	4
Türkçe ve Defter Tutma	2
Endüstri Ekonomisi ve Sıhhat Bilgileri	1
Beden Eğitimi	3
Toplam	39

Tezyini sanatlar şubesi

Omar Buyse, Maarif Vekâletine sunduğu raporda bu şubenin ders programını, haftalık ders saatini ve derslerini eklemedi. Sadece yüksek teknisyen kısmındaki giriş bölümünde şubeleri tanıtırken bu şubenin yetiştirdiği meslekler hakkında bir paragraflık bir açıklama yaptı. Buna göre Tezyini Sanatlar Şubesi'nde güzel yazı ressam ve dekoratörleri, tezyinatçılar; taş, mermer ve tahta oymacıları; çiniciler, çömlekçiler, nakış ve halı ressamları, matbaacılar, kitap ressamları gibi sanatkârlar yetiştirilecekti (Buyse, s.47).

Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubesi

Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubesinde öğrenciler birinci sınıfta branşlarına göre yüksek teknisyen kısmındaki şubelere dağılıp diğer teknisyen öğrencilerle birlikte, kendi branşlarının şubelerindeki derslere göre eğitim alacaklardı. İkinci sınıfta ise çizelge 3.13'deki programa göre derslere girecek ancak atölye, resim, endüstri ekonomisi ve beden eğitimi derslerini branşlarıyla ilgili şubelerde o şubenin öğrencileri ile birlikte alacaklardı (Buyse, 1939, s. 60-61).

Endüstri ve meslek pedagojisi dersinde programını Omar Buyse (Rapor, 1939, s.61-62) üç bölüme ayırmaktaydı:

1. Bilimsel Öğretim
2. Öğretim metodu ve öğretmenin görevleri
3. Ders verme uygulaması

Meslek okulları bu şubenin öğrencileri için birer uygulama okulu vazifesi görecekti. Öğrenciler programlı olarak mesleki ve teknik eğitim kurumlarındaki atölye derslerinde staj yapacaklardı. Endüstri ve mesleki pedagojisine ait ilmi araştırmalar dersinde öğrenciler branşlarına bağlı konularda raporlar hazırlayacaktı. Omar Buyse,

bu bağlamda raporunda öğrencilerin kendi istekleri doğrultusunda örnek olarak bir sanata ait işler ve endüstriye ait bir mesleği çıraklık safhasını incelemek konularını sunmaktaydı (Buyse, 1939, s. 62).

Omar Buyse bu dersle ilgi olarak yine öğrencilerin isteği doğrultusunda bazı bilgilerin verilmesini de faydalı bulmaktaydı. Bunları yine maddeler halinde örnek ve açıklamalarıyla birlikte raporuna yazdı:

1. Bazı meslekler üzerinde çıraklık safhalarını açıkça göstermek.
2. Kabul edilen bir mesleğe göre örnek olabilecek ürünlerin incelenmesi
3. Öğrenilen mesleğin çıraklığı, bilimsel bilgileri ve bu meslekte çalışanlara gereken resmi işleri hakkında sonuçlara varmak (Buyse, s.62-63).

Çizelge 3.13: Mesleki ve teknik okullar için öğretmen şubesi ders dağılımı

Dersler	2. sınıf
Atölye	15
Teknoloji	2
Resim	5
Endüstri Ekonomisi	1
Beden Eğitimi	3
Endüstri ve meslek pedagojisi	3
Endüstri ve Meslek Pedagojisine ait ilmi araştırmalar	10
Toplam	39

Fasılalı kurslar kısmı

Belçikalı mesleki ve teknik eğitim uzmanı Omar Buyse, bu kurslarla ilgili bilgi vermemektedir. Sadece Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu projesiyle alakalı raporunun başında şubeleri ve şubelere bağlı branşları tanıtırken “mütehassıs yetiştirmek için fasılalı kurslar” başlığı altında bu kursları tanıtmak için iki cümleyi geçmeyen bir açıklama yapmaktadır. Bu iki cümleden anlaşıldığı kadarıyla açılacak kursların eğitim süresi bir yıl olacaktı. Yine bu iki cümlede belirttiğine şekilde kurslar Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu'nun en yüksek şubesi olacaktı çünkü ülkemize, yabancı ülkelerde iyi yetişen uzmanları verecekti (Buyse, 1939, s. 9).

Raporun sonunda Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu şemasından anladığımız kadarıyla bu kurslarda altı başlık altında ve 20-21 yaş grubu için tasarlandı. Omar Buyse şemada sıraladığı başlıklar şu şekildedir:

1. Madencilğe ait tesisat ve malzemenin proje ve etütleri, maden arayıcıları
2. Tren sinyalizasyonu
3. Hidrolik inşaat proje ve etütleri
4. Buharlı ve içten yanmalı motorların uygulamalı olarak incelenmesi
5. İş tezgâhlarının ve ziraat makinelerin etütleri
6. Şeker fabrikaları tesisatı proje ve etütleri.

3.2.5.6 Tezyini sanatlar müzesi

Omar Buyse (Rapor,1939,s.7), Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu ile ilgili Maarif Vekâletine sunduğu raporun başında bu okulun amaçlarını açıklarken meslek okullarının öğretmen ve öğrencilerinin yararlanacağı, halkın teknik bilgisini geliştirebileceği tezyini sanatlar müzesinin de Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu çatısı altında açılacağını belirtmekteydi. Müzeyle ilgili başka bir açıklama yapmadı Omar Buyse, ancak raporun sonuna eklediği okula ait şemada “halkın teknik terbiyesine yarayacak servisler şeması” başlığı altında bu konuyla ilgili bilgiler de bulmaktayız.

Şemadaki bilgilere göre Omar Buyse okul içinden ve dışından öğrencilerle halkın ziyaret edebileceği altı tane birim planladı. Bazılarıyla ilgili kısa açıklamalarda eklediği bu birimler şunlardır:

1. Teknolojik koleksiyonlar ve Tezyini Sanatlar Müzesi
Bu koleksiyon ve müze halka açık olacaktı
2. İşveren ve uzman işçiler için kısa süreli kurslar, teknik yenilikler hakkında konferanslar ve mesleki müsabaka sınavları
3. Mesleki ve teknik okulların daimi sergisi
4. Malzeme muayene laboratuvarı
5. Teknik kütüphane
Okul dışına da kitap verecekti.
6. Mesleki ve teknik okulların faaliyetlerini gösteren teknik dergi

3.3 Projenin Uygulanışı

Belçikalı uzman Profesör Omar Buyse'un raporunu sunması ve ülkesine dönmesinden sonra Maarif Vekâleti rapor üzerinde çalışmaya başladı ve 1928 yılı için mesleki ve teknik eğitim alanında yapacaklarıyla ilgili bir program hazırladı. Bu programa göre Maarif Vekâletinin yapacakları şu şekildeydi:

1. İzmir'de bir kimya ve dokuma sanayi mektebi faaliyete geçirmek,
2. Ankara'da kurulacak olan İş Darülfünunu ve Politeknik'in planlarını hazırlatıp inşasına başlamak,
3. Ankara'da Kız Enstitüsünün planlarını hazırlatıp inşasına başlamak,
4. Faaliyette bulunan sanat mekteplerinden bir tanesine bir öğretmenlik bölümü ekleyip buraya uzmanlar getirmek,
5. Diğer üç sanat mektebini yenilenmesini için çalışmak,
6. Faaliyetteki sanat mekteplerinin düzgün şekilde devam ettirmek
7. Ticaret ve Sanat mekteplerini yenilemek için Avrupa'dan mühendisler ve müfettişler getirip teftişler yaptırıp projeler hazırlatmak,
8. Meslek mekteplerine öğretmen hazırlamak için Avrupa'ya 50 adet öğrenci göndermek,
9. Meslek mekteplerine kitap hazırlamak,
10. Ticaret ve Sanayi kursları açmak (28.02.1928 tarihli ve 6-1026 numaralı Tezkire).

Maarif Vekâleti, Omar Buyse'un mesleki ve teknik eğitim ile ilgili tavsiyelerine aynen uygulamaya kararlıydı (TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Nisan 1928, s. 205). Özellikle İş Darülfünunu ve Kız Enstitüsü projelerini hayata geçirmek Ankara'yı bir mesleki ve teknik eğitim merkezi haline getirecekti(İkdâm, 30 Teşrinisani 1927).

İş Darülfünunu, mesleki ve teknik eğitim sahasında iki amaca hizmet edecek bir kurum olacaktı. Bir yandan ülkenin ihtiyaç duyduğu teknisyenleri yetiştirirken bir yandan da teknisyen yetiştirecek okullarda çalışacak teknik öğretmenler yetiştirecekti (Atay, 1927; Hakimiyeti Milliye, 14 Kanunievvel 1927; Başgöz, 2005, s. 157).

Basın Omar Buyse'un İş Darülfünunu projesiyle yakından ilgiliydi. Raporun Maarif Vekâleti Mecmuasında yayımlanmasının ardından birçok gazetede birçok köşe yazarı bu proje hakkında olumlu fikirler yazdılar. Hakimiyeti Milliye'de yazan Falih Rıfki Atay, bu projeye ilgili olarak "fikirlerimiz ile yaşantımız arasındaki tezatları ortadan kaldıracak" diye yazacak kadar İş Darülfünunundan umutluydu. Ona göre

İstanbul'daki Darülfünun kafamızı yetiştirirken Ankara'daki Darülfünun da kolumuzu yetiştirecekti; bu şekilde de çağdaş bir Türkiye meydana gelecekti (Atay, 1927).

İş Darülfünununun meydana getirilmesi için bütçede özel bir payın açılması gerekti. Hem İş Darülfünunu hem de Kız Enstitüsü planları için 36.000, İş Darülfünunu 1928-1929 dönemi inşaat masrafları için 300.000 ve yine iki okulun makine ve diğer ihtiyaçları için bir 300.000 liraya ihtiyaç vardı. Bunun haricinde yine bu iki okula ve sanat mekteplerine ve İzmir Kimya ve Dokuma Sanayi mektebine öğretmen olmak üzere Avrupa'ya tahsil için gönderilecek 50 öğrenci için 100.000 lira gerekmekteydi İş Darülfünununun planlarının 1929 sene başında bitirileceği hesaplandı bunun içinde yukarıda belirttiğimiz gibi 36.000 liralık bir tahsisat ayrıldı. İş Darülfünun inşaatına 1929 yılının Mart ayında başlanması tasarlandı. Bu projenin planlarının hazırlanması ve okulun inşa edilmesi için de Maarif Vekâleti İnşaat Dairesinde danışman mimar olarak görev yapan Ernst A. Egli görevlendirildi (28.02.1928 tarihli ve 6-1026 numaralı Tezkire).

Mimar Egli'nin hazırladığı İş Darülfünunu planlarının ne orijinallerini ne de kopyalarını bulabildik. Ancak planların çizildiğine eminiz. Ernst A. Egli "Genç Türkiye İnşa Edilirken" başlığıyla ülkemizde İş Kültür Yayınları tarafından Türkçeye çevrilen anılarında planları çizdiğini belirtmektedir. Dönemin tüm yeni binaları İsveçli mimar tarafından inşa edildiğine göre İş Darülfünununun planlarını hazırlama ve binayı inşa etme görevinin kendisine verilmesi doğaldır. Mimar Egli, beraberinde Yükseköğretim Genel Müdürü Rüştü Uzel ile birlikte İş Darülfünunu inşası için Avrupa'ya bir inceleme gezisine çıktı. Avusturya'nın Viyana kentinde başlayan bu inceleme gezisi Prag üzerinden Almanya; Berlin, Dresden, Hannover, Darmstadt, Karlsruhe, Münih şehirleri ziyaret edildikten sonra Fransa'nın başkenti Paris ve İsviçre'nin Zürih kentinde son buldu. Gittikleri yerlerde "Türk Bilimsel Araştırma Komisyonu" olarak tanıtılan inceleme ekibinin amacı inşa edilecek İş Darülfünunu için doküman bulmak ve bir ön proje hazırlamaktı. Yine Ernst A. Egli'nin anılarında yazdığına göre Rüştü Uzel, İş Darülfünununun bölümlerini ayrıntılarıyla belirten bir şema getirmişti. Omar Buyse'un iş darülfünunu ile ilgili ayrıntılı bir planlama yaptığını bildiğimizden bu şemalar da büyük ihtimalle onun kaleminden çıkmış olmalıdır. Bu şemalardan faydalanarak yerleştirme planını hazırlandı. Tüm çalışma boyunca Charlottenburg Teknik Yüksekokulu danışmanlık yaptı. Ayrıca Berlin ve özellikle Viyana'da Eric Mendelssohn'un bürosundan Egli'ye planların

hazırlanmasında yardımcıları çıktı. Anlaşıldığı kadar mimar Egli gezinin ilk durağı olan Viyana'dan itibaren tüm gezi boyunca birçok mimar ve mühendisle bir araya gelerek İş Darülfünunu için modern, dikkat çekici ve kullanışlı bir bina tasarlamak arzusundaydı. Bundan hükümetin ve bakanlığında projeye çok ciddiyetle baktığı anlamını da çıkarabiliriz çünkü 1929 yılında çıkılan bu inceleme gezisi, Egli'nin anılarında ifade ettiğine göre, tek amacı İş Darülfünunudur. Anılarında yazdığına göre tüm gezi boyunca yapılan araştırmalar, incelemeler, fikir-alışverişleri, ortak çalışmalar sonucunda elde edilen veriler bir araya getirilip proje hazırlanmalı ve Zürih'teki İsviçre Konfederasyon Yüksekokulu'na onaylatılmıyordu. Gezinin son durağının Zürih olma nedeni planları bahsi geçen yüksekokuluna onaylatmaktı. Teknik yüksekokulunda planları onaylayacak komisyonda başkan sıfatıyla mimar Prof. Gustav Jule, Ernst A. Egli'nin babasının bir tanıdığı olan makine mühendisi Prof. Stodola ve komisyona malzeme kontrolü için dâhil olan Prof. Ros ve bu sayılan isimlerin dışında Egli'nin adlarını hatırlayamadığı birkaç kişi daha bulunmaktaydı. Komisyonun, Egli'nin planlarını onaylayıp olumlu rapor vermesinin ardından İş Darülfünunu inşaatına başlanabilirdi (Egli, 2013, s. 21-23).

Gazetelerde İş Darülfünunu ile ilgili olarak çıkan haberlerde genel olarak okulun 1928 yılında temelini atılacağı, inşaatının iki yıl süreceği ve derslerin de 1930 yılında başlayacağından bahsedilmekteydi (Cumhuriyet, 16 Kanunievvel 1927; İkdam, 11 Kanunievvel 1927; Hakimiyeti Milliye, 4 Kanunievvel 1927; Hakimiyeti Milliye, 14 Kanunievvel 1927). Hatta 1928 senesi bütçe görüşmelerinde bizzat Maarif Vekili Mustafa Necati Bey kürsüden aynısını ilan etti (TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Nisan 1928, s. 205). Ancak, daha önce de bahsetmiştik 28 Şubat 1928'e ait bir tezkirede planların 1929 başlarında hazır olacağı hakkında bir planlama yapıldı. Egli'nin gezi ile ilgili anılarından anlaşıldığı gibi İş Darülfünunu planları hesaplandığı gibi 1929 yılında hazır oldu. Ernst A. Egli'nin inceleme gezisinden ne zaman döndüğünü tam olarak bilmiyoruz ama anılarında döndüklerinde Mustafa Necati Bey'in ölüm haberini aldıklarını yazmaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak ocak ayı içinde geri dönmüş olmaları gerektiğini tahmin etmekteyiz. Maarif Vekilinin vefatı programlı giden tüm eğitim projelerini sekteye uğrattı, özellikle İş Darülfünunu.

3.4 Mustafa Necati Bey'in Vefatı

Mustafa Necati, 1928 yılının büyük bir bölümünde “Millet Mektepleri” projesi üzerinde çalışmakla geçti. Harf inkılâbıyla birlikte yeni yılda halka yeni alfabeyle okuma yazma öğretmek için yapılan hazırlık ve planlamada bizzat yoğun mesaide bulunuyordu. Tüm önceliklerini bu konuya ayırdı. Öyle ki kendisine apandisit iltihaplanması tanısı konulmasına rağmen ameliyat olmayı reddetti (Arı, 2009, s. 110). Dönemin önemli cerrahlardan Kemal Bey'in Ankara'da bulunduğu bir sırada kendisine ifade ettiği üzere ameliyattan korkmuyordu tek derdi okuma-yazma seferberliği ile ilgili hazırlıkların tamamlanmasıydı, ağrısı olduğu anda ameliyat olacaktı (Cumhuriyet, 4 Ocak 1929). 29 Aralık 1928 cumartesi öğleden sonra Mustafa Necati'nin apandisit ağrıları ile hastaneye yatırıldı İstanbul'dan acil Operatör Kemal Bey çağırıldı ancak o Ankara'ya ulaşamadan Mustafa Necati'nin apandisiti patladı ve acil ameliyata alındı.

1 Ocak 1929 akşamı Millet Mektepleri açıldı. Sadece İstanbul'da 1208 millet mektebi faaliyete geçti. İlk gün İstanbul'da derse katılan öğrenci sayısı 45.000'di (Cumhuriyet, 2 Ocak 1929). Mustafa Necati, hatasız gerçekleşmesi için geceli gündüzlü çalıştığı okullar açılırken vefat etti.

Maarif Vekilinin vefatından habersiz İstanbul Valisi, Şehremini ve Maarif müdürü saat 18'de Galatasaray Lisesi'nde millet mektebinin resmi açılışına katıldılar. Yine Beyoğlu ve Beşiktaş'taki millet mekteplerinin ilk derslerine katıldılar. Nişantaşı ve Beyazıt'taki müsamereleri izlediler. Unkapanı ve Eyüp millet mekteplerini ziyaret ettiler (Cumhuriyet, 2 Ocak 1929). Millet mekteplerinde ders başlamasına rağmen ülke genelinde yeni millet mekteplerin açılmasına ve yeni alfabeyle okuma yazma öğrenmek isteyenlerin sayısının artmasına devam etti. İstanbul'da millet mektebi sayısı 10 günde 2179'a öğrenci sayısı da 87.895' çıktı (Cumhuriyet, 11 Ocak 1929).

Mustafa Necati'nin ölüm haberi İstanbul'a ulaştığında Vali, Şehremini ve Maarif müdürü Nişantaşı'ndaki millet mektebinin müsamesinde bulunuyorlardı. Açılış şenliği derhal iptal edildi. Haber iletildiğinde Selim Sırrı kürsüde konuşmaktaydı, Mustafa Necati'nin hatırasına birkaç söyledi ardından tüm salondakiler ayağa kalkarak merhum maarif vekilinin anısına saygı duruşunda durdular (Cumhuriyet, 2 Ocak 1929).

Mustafa Necati, son 4 gününü uykusuz geçirmişti. Bundan dolayı vücudu yorgun düşmüştü. Apandisit patlamasına rağmen başarılı geçen bir müdahale sonrasında

bedeni direnç gösteremedi ve eğitim bakanı vefat etti (Cumhuriyet, 4 Ocak 1929). Henüz 35 yaşındaydı, eğitim alanında birçok yeni gelişmenin altında imzası vardı. Gerçekleşmesi beklenen daha birçok projesi vardı. Ne yazık ki inşa ettikleri vefatından sonra unutulacaktı, inşa edemedikleriyse hiç inşa edilmeyecekti.

Mustafa Necati'nin apandisit gibi çok da ölümcül olmayan bir sebepten dolayı vefat etmesi uzun süre Türk doktorlarını ve onları yetiştiren Darülfünunu tartışmaya açtı. Operatör Doktor Kemal Bey'in açıklamalarına göre ameliyatı gerçekleştiren Doktor Ömer Vasfi ve Doktor Şevket'in herhangi bir kusurları yoktu, başarılı bir ameliyat gerçekleştirmişlerdi. Ameliyat sonrasında durumunun iyiye gitmemesi üzerine İstanbul'dan çağırılan doktorlar Ali Muhtar, Neşet Ömer ve Operatör Kemal Bey ancak ertesi gün Ankara'ya ulaşmış ve hastayı çok kötü bir durumda bulmuşlardı (Arı, 2009, s. 111).

Mustafa Necati'nin ölüm haberinin İstanbul'da duyulmasının ardından Darülfünunu derslerine ara verdi. Bağlı bulunan tüm fakülte ve okulların bayrakları yarıya indirildi. Darülfünuna ise acıyı belirtmek amacıyla ortasından iki ayrılmış ve bir parçası bağlanmış bir bayrak çekildi. Yine maarif vekilinin vefatı sebebiyle Bab-ı âli'deki tüm kitapçılar öğlen 15 dakikalığına dükkânlarını kapatarak vefalarını gösterdiler (Cumhuriyet, 3 Ocak 1929).

Mustafa Necati'nin cenazesine meclis başkanı Kazım Karabekir ve başbakan İsmet İnönü başta olmak üzere bütün bakanlar, milletvekilleri öğretmen ve öğrenciler ile büyük bir halk kitlesi katıldı. Cenaze 2 Ocak 1929'da saat 10:30'da hastaneden alınarak büyük bir kortej eşliğinde öğrencilerin ve öğretmenlerin elleri üzerinde Yenişehir'e kadar taşındı. Yol boyunca askeri bir müfreze önden, cenazenin hemen arkasında da başbakan İsmet İnönü ve Kazım Karabekir ile diğer milletvekilleri yürüdü. Yenişehir'den sonra arabalarla Cebeci'ye kadar devam edildi. Mezarı başında İsmet İnönü ve Talim ve Terbiye Dairesi Reisi Emin Bey birer konuşma yaptılar. İsmet İnönü konuşmasını yaparken duygularına yenik düşüp ağlamaya başlamasıyla birlikte cenazeye katılan halk da onunla birlikte gözyaşı döktü (Cumhuriyet, 3 Ocak 1929).

3.5 Projenin Sonu

Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu inşa edilmedi. Mustafa Necati'nin vefatından sonra mesleki ve teknik eğitimin en önemli projesi rafa kalktı. Yunus Nadi

gazetesinin kendisine ait köşesinde Mustafa Necati'nin ardından “ Emin ol çocuk, emin ol arkadaş” diye yazmıştı, “uğruna çalıştığın vazifeye devam olunacaktır...” (Cumhuriyet, 2 Ocak 1929) Ancak maarif vekilinin ardından planlanan, tasarlanan, finansmanı sağlanan, projesi çizilen; mesleki ve teknik eğitimi kalıcı ve başarılı olarak Türkiye'nin kalkınmasına katkı sağlayacak dereceye getirecek iki önemli noktadan biri olan teknik eğitim öğretmenlerini yetiştirecek bu okul yapılmadı. Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu projesiyle ilgili araştırmamızı yaparken bu projenin başka bir isim altında gerçekleştirilmiş olma ihtimalini de göz önünde bulundurduk. Bu bakımdan 30lu ve 40lı yıllarda Ankara'da kurulan üniversite düzeyinde mesleki ve teknik eğitim kurumlarını da araştırmamıza dâhil ettik.

3.5.1 Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu projesi gerçekleşmedi

İş Darülfünununun inşa edilmemesi ile ilgili kesin bir neden, doğrudan bir belge yok elimizde. Sadece elde ettiğimiz verileri değerlendirerek iş darülfünunu yapılmaması ile ilgili varsayımlar sayabilmekteyiz. Ancak elde ettiğimiz bu varsayımlar da daha sonraki yıllarda meydana gelen olaylar ışığında doğruluğunu ortaya koymaktadır. İş Darülfünununun yapılmamasıyla alakalı kesin bir yargı elde edemsek de ortaya koyacağımız yargıların hepsi birleşince İş Darülfünunu unutulmasının sebebi netlik kazanmaktadır.

Öncelikle belirtmemiz gerekir ki Mustafa Necati'nin yapmayı planladığı ancak gerçekleşmeyen tek mesleki ve teknik eğitim kurumu iş darülfünunu değildi. Omar Buyse'un Maarif vekâletine sunduğu raporunda İzmir'de yapılmasını tavsiye ettiği kimya ve dokuma sanayi mektebi de yapılmadı (Ortak, 2004, s. 199). Dolayısıyla iş darülfünununun unutulması projenin kendisine has bir özelliğinden dolayı değildi.

Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu projesinin gerçekleşmeme ile ilgili nedenleri şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Mustafa Necati'nin ölümü,
2. 1929 Dünya Ekonomik Krizi,
3. Harf İnkılâbı,
4. İsmet Paşa Kız Enstitüsü'ne bir Teknik Yüksek Öğretmen Okulu ilave edilmesi,

5. Mustafa Necati'nin ölümünden sonra eğitimin başına geçen yeni eğitim bakanlarının mesleki ve teknik eğitim ile ilgili yeni yabancı uzmanlar getirerek yeni bir yol haritası hazırlamaları.

Mimar Ernst A. Egli anılarında Mustafa Necati'nin ölümünün çalışmaları için büyük bir kayıp olduğunu belirtmişti (Egli, 2013, s.23). Özellikle Reşit Galip Bey'le ilgili bir anısını aktarırken yaptığı bir yorum Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu projesinin yapılmaması ile alakalı Mustafa Necati'nin ölümünün doğrudan etkisini ortaya koymaktadır. Egli'nin aktardığına göre Reşit Galip, Ankara için bir kültür merkezi hazırlanmasını istemişti. Egli istediği gibi içinde devlet müzesi, kütüphanesi, bilimler akademisi bulunan kültür merkezinin planlarını hazırlayıp maketlerini yaptığında Reşit Galip vefat eder. Onun yerine bakan koltuğuna oturan Yusuf Hikmet Bayur ise kültür merkezi projesini rafa kaldırdı. Bu anısını aktarırken daha önce de aynı şeyi yaşadığından bahseder. Almanya'da İş Darülfünunu projesi üzerinde çalışırken projenin en büyük destekçisi Mustafa Necati'nin ölümüyle bu projesi de rafa kaldırılmıştı (Egli, 2013, s.207).

Mustafa Necati'nin ölümü elbette ki projenin gerçekleşmemesini en büyük nedenidir. Ancak tek neden bu demek doğru olmaz. Sonuçta her mali ve teknik her türlü hazırlanmış bir projeyi kolayca Mustafa Necati'nin selefleri tarafından da hayata geçirilebilirdi. Özellikle ölümünden sonra başbakanlığın yanında bir süre maarif vekilliğini de yürüten ve Mustafa Necati ile çok yakın oldukları bilinen İsmet İnönü gibi biri varken.

Sınırlı kaynaklarıyla yeni bir devlet inşa etmeye çalışırken dünya genelini etkileyen 1929 ekonomik krizi büyük çapta nakit akışı gerektiren projeleri doğrudan etkiledi. Özellikle aynı yılda ülke genelinde yabancı şirketlerin millileştirilerek ekonomik bağımsızlığın tamamlanmaya çalışıldığını düşünürsek böyle ekonomik zorlukların geliştiği bir yılda İş Darülfünunu projesinin mali kaynaklarının kısıtlanması şaşılacak bir şey değildir

İş Darülfünunu projesini hem maddi hem de manevi yönden olumsuz etkileyen bir diğer olayda harf inkılâbıdır (Ortak, 2004, s.200). Millet mekteplerini açmak ve ülkenin her köşesinde halkı yeni harflerle tanıştırmak heyecanı halkın nazarında mesleki ve teknik eğitim konusunda uyandırılan heyecanı söndürmüş olmalı. Bununla birlikte sadece İstanbul'da iki binden fazla millet mektebi açıldığı düşünülürse ülke genelinde açılacak millet mektepleri ciddi bir mali desteğe ihtiyaç vardı. Öncelik sırası bu okullara verildiğinden İş Darülfünunu inşası için ayrılan

bütçenin buraya kaydırılmış olabileceği ihtimalini doğal karşılıyoruz. Millet mekteplerin açılıp faaliyete geçmesinin ardında dünya ekonomik krizinin çıktığını bir ortamda yeniden İş Darülfünunu projesine dönülememesi maddi açıdan izah edilebilir bir durumdur.

Maddi açıdan neden İş Darülfünununun askıya alındığı ile ilgili ihtimalleri sebep olarak kabul etmek ne denli kolaysa mesleki ve teknik eğitim için onca uğraşın tamamen terk edildiğini kabul etmek de aynı derece zordur. O halde mesleki ve teknik eğitim ile ilgili bölümü başında kabul ettiğimiz iki maddelik sebeplerden teknik öğretmen yetiştirme konusu nasıl bir çözüme kavuşturuldu? Bu sorunun cevabı bir şekilde Ankara'da kurulan İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde saklı.

İsmet Paşa Kız Enstitüsü, Omar Buyse'un mesleki ve teknik eğitim alanında yapılmasını tavsiye ettiği üç önemli okuldan biri, aynı zamanda da tek faaliyete geçeni. İnşa edilmeyen diğer iki mesleki ve teknik eğitim kurumu gibi bu okulun da planları Ernst A. Egli tarafından çizildi. 1928 yılında, okul binasının inşaatı devam ederken, eğitime kapılarını açan enstitüye 1935 yılında kız sanat okullarına öğretmen yetiştirecek bir ilave yapıldı. Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu adıyla enstitüden mezun olanları kabul eden bu ilave kısım mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirmesi bakımından Ankara'da kurulan ilk eğitim kurumuydu (Arıç, 2011, s.9). Mesleki ve Teknik eğitim ile ilgili teknik öğretmen sorununu çözmek için İş Darülfünunununu kurmayı planlarken acaba ekonomik sıkıntılar nedeniyle iş darülfünunu dâhilindeki teknik öğretmen yetiştirme programı İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nde gördüğümüz gibi farklı okullarda hayata geçirildi mi? Bu şekilde hem zamandan hem de paradan tasarruf yapma yoluna gidilmiş olunabilir mi?

İsmet Paşa Kız Enstitüsü'nün İş Darülfünununun yapılmamasında dolaylı etkisinden bir tanesi de inşaatının uzaması olabilir. Yukarıda bahsettiğimiz gibi Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu binasının bir senede bitirilmesi planlanmıştı. Okulda derslerin 1930'da başlanması tasarlanmıştı. Ancak 1928'de başlanılan Kız Enstitüsü binasının bir türlü bitirilememesi ve ancak beş yıl sonra tamamlanması (1933'te) daha büyük bir proje olan İş Darülfünunu'nun bir yıl gibi kısa zamanda bitirme planı çok da yapılabilir gelmemiş olmalı.

Mesleki ve teknik eğitim açısından Omar Buyse vizyonunu en önemli eseri olan İş Darülfünunu projesinin yapılmamasıyla ilgili belki de en tatmin edici açıklama, Mustafa Necati'den sonra gelen eğitim bakanlarının farklı bir mesleki ve teknik eğitim programı benimsemiş olmalarıdır.

1933 yılında ÷lkemize gelen Amerikan Heyeti, T÷rkiye'nin mali durumunu incelerken bir yandan da eēitim ile ekonominin ilişkisine de g÷z attı. Bir yıllık bir araştırma sonucunda sundukları raporlarında “Maarif İşleri” bařlıēı altında eēitim ile ekonominin verimli baēlar kurması üzerinde duran kurul daha önce Omar Buyse'un s÷ylediklerini farklı bir şekilde tekrar etti. Bahsedilen baēın verimli şekilde kurabilmek iēin tarım, fen ve m÷hendislik, usta ve end÷stri iřçiliēi ve idareciliēi, ticaret dallarında yeni okulların aēılmasını tavsiye etti (Başg÷z, 2005, s.158).

Amerikan heyetinin eēitim üzerine raporu bize Omar Buyse'un raporunu anımsattı. Yeni eēitim bakanları bu yeni mesleki ve teknik eēitim üzerine yazılan rapordan faydalanıp yeni bir planlama yapıp Mustafa Necati'nin programının dışına mı ıktılar? Yeni eēitim bakanları kalkınmayı doērudan etkileyen mesleki ve teknik eēitim alanına kendi imzalarına atmak adına her şeye baştan mı başlamışlardı?

İş Dar÷lf÷nunun projesinin yapılmamasıyla ilgili yukarıda saydıēımız olası nedenlerin hepsi bir araya getirildiēinde de aralarından bir ya da birkaçı kabul edildiēinde de ne kesin bir kanıya sahip olabilmekteyiz ne de sebepleri inkâr edebilmekteyiz. Elimizde net olan tek şey İş Dar÷lf÷nunu yapılmamasıdır. Onunla ilgili nedenlerse muallâkta kalmaktadır.

3.5.2 Gazi Mustafa Kemal İş Dar÷lf÷nunu projesi başka bir isim altında gerēekleřti.

Araştırmamızı yaparken 1938 tarihli bir belgede “Y÷ksek Teknik Okul” ibaresine rastladık (TCBCA 030.10/142.13.10). Bařbakanlıēa yazılan bu belgede Ankara'da kurulmak istenen bu okulun daha önce kararlařtırıldıēı gibi Gazi Terbiye Enstit÷s÷'n÷n yakınındaki araziye yapılması tavsiye edilmektedir. Belgede yapılan aēıklamaya g÷re 1928 yılından bu okulun bahsi geēen arazi iēin karar alınmıştı.

1928 yılı Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Dar÷lf÷nunu ile ilgili haberlerin gazetelerde ıktıēı yıldı. Bunlardan daha önceki b÷l÷mde bahsetmiştik. Bu haberlerde Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Dar÷lf÷nunun 1928 yılı iēerisinde inşasına bařlanacaēını inşaatında iki yıl s÷receēi ve 1930 yılında eēitim ÷ēretime bařlayacaēından bahsedilmekteydi. Yine 28 şubat 1928 tarihine ait tezkirede planların 1929 yılında tamamlanacaēı ve mart gibi okulun inşasına bařlanacaēı yazılıydı. Bu bilgilerimizi yukarıda bahsettiēimiz belgeyle birleştirirsek Gazi Mustafa Kemal İş Dar÷lf÷nunu iēin 1928 yılında Gazi Terbiye Enstit÷s÷ yakınlarında bir arazinin bulunduēu,

arazinin istimlâk edildiği ve planlarında bu araziye göre yaptırıldığı sonucunu çıkartabiliriz. Bu durumda Mustafa Necati Bey'in vefatından sonra adı Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu olan projenin adı 1938'de resmi belgelerde Yüksek Teknik Okulu olarak çıkmaktadır.

Yüksek Teknik Okulu'nun inşasına 1940lı yıllarda başlandı. İnşaatta farklı zamanlarda farklı kişiler çalıştı. Haziran 1942'den 1943 yılının mart ayının sonuna kadar İstanbul Yüksek Mühendis Okulu'ndan Prof. Emin Onat ile Güzel Sanatlar Akademisi'nden Prof. Sedat Hakkı Eldem bu projenin estetik ve mimari konularında kontrolü için çalıştılar (TCBCA 030.18.01.01/ 029.33.10).16 Temmuz 1943'de İngiltere'den gelen Arthur Ritchie'nin Yüksek Teknik Okulu'nun inşaatının ve eğitiminin gerçekleştirilmesi için görev almasına karar verildi (TCBCA 030.18.01.02/102.53.4). Aynı göreve 11 Ekim 1943 tarihinde Alman Paul Bonatz de atandı (TCBCA 030.18.01.02/103.74.9). Bahsettiğimiz bu dört profesör, belgelerden takip edebildiğimiz kadarıyla, Yüksek Teknik Okulu'nu açılışına kadar görevlerinde devam ettiler. Ancak projenin başında Alman Profesör Paul Bonatz bulunmaktaydı (Alpagut, 2005, s. 271).

Yüksek Teknik Okulu'nun, Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu olma ihtimalini güçlendiren bir başka etkende okulun, binası henüz inşa edilmeden önce geçici bir binada eğitim öğretime başlamış olmasıdır. Yüksek Teknik Okulu, 1937-1938 eğitim öğretim yılında geçici olarak "Birinci Erkek Sanat Enstitüsü Binası"nda eğitime başladı (Alpagut, 2005, s. 271).Daha önceki bölümlerde bahsettiğimiz gibi Omar Buyse, Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu binasının inşası için beklenilmemesini okulun hemen geçici bir binada açılması gerektiğini tavsiye etmekteydi.

Yüksek Teknik Okul daha sonra Erkek Teknik Öğretmen Okulu adını aldı. Günümüzde ise Gazi Teknik Eğitim Fakültesi ismiyle varlığını sürdürmektedir. Eğer elimizdeki bulgular ışığında Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu projesinin isimi değiştirilerek Yüksek Teknik Okul adıyla inşa edildiğini kabul edersek Omar Buyse'un tasarladığı ve Ernst A. Egli'nin planlarını çizdiği okul bugün Gazi Teknik Eğitim Fakültesi olarak ülkemizde mesleki ve teknik eğitim alanında öğrenci yetiştirmektedir.

4. SONUÇ

Cumhuriyetin ilk yıllarında her alanda uzman personel açığı bulunmaktaydı. Bu açığı kapatmak için mesleki ve teknik eğitim Türkiye’de ciddi bir şekilde ele alınması gerekmektedir. Ülkemize ardı ardına gelen yabancı eğitim uzmanları mesleki ve teknik eğitimin sosyo-ekonomik önemi üzerinde durdu. Amerikalı eğitim uzmanı John Dewey eğitim raporunda mesleki ve teknik eğitimin tesis edilmesi konusuna ilk değinen yabancı eğitim uzmanıydı. Alman eğitim uzmanı Alfred Kühne, eğitim bakanlığına sunduğu raporda mesleki ve teknik eğitim konusuna daha ayrıntılı yer verdi. Ancak ülkemizde mesleki ve teknik eğitim hakkındaki en ayrıntılı raporu yazan yabancı eğitim uzmanı Belçikalı mesleki ve teknik eğitim uzmanı Omar Buyse’du.

Ülkemizde eğitim alanında köklü değişiklikler yapan maarif vekili Mustafa Necati Bey’in eğitim işlerinin başına geçmesiyle birlikte ülkenin ekonomik kalkınmasına vesile olacak eğitim seferberliği için de kollar sıvandı. Bizzat çıktığı Avrupa gezisinde belli başlı ülkelerin mesleki ve teknik eğitim kurumlarını inceleyerek genel kanını aksine bu okulları ülkemizde kurmanın çok maliyetli olmayacağı kanısına vardı. Belçika’da kurduğu okul ile iktisadi olarak memleketinin kalkınmasına büyük katkılar sağlamış olan Omar Buyse’un onun zamanında ülkemize gelmesiyle bölge bölge yerel ihtiyaçlara göre eğitim verecek mesleki ve teknik eğitim kurumlarının kurulması için de gereken her şey hazırды.

Omar Buyse’un Belçika’da kurduğu iş üniversitesi türünün ilk örneği idi ve çok başarılı olmuştu. Aynısını ülkemize adapte etmek ile Belçika’da gerçekleşen ve ülkemizin de ihtiyaç duyduğu iktisadi kalkınma sağlanabilirdi. Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu hem ülkemizin acil ihtiyaç duyduğu mesleklerde kalifiye personel yetiştirecekti hem de bu mesleklerde ülkenin dört bir yanında işçi eğitecek öğretmenleri de sağlayacaktı.

Gazi Mustafa Kemal İş Darülfünunu, cumhuriyetimizin ilk yıllarında mesleki ve teknik eğitim sahasında ihtiyaç duyduğumuz çözümleri verecek bir okul olarak

planlandı. Omar Buyse okulun programının hazırlayarak rapor halinde maarif vekâletine sundu. Raporu doğrultusunda maarif vekâleti inşaat dairesi okula uygun bir arazi bularak görevli İsviçreli mimar Ernst A. Egli'ye projeyi çizdirdi.

Ancak Mustafa Necati Bey'in beklenmeyen ölümü her şeyi değiştiren temel olaydı. Onun bu projeye duyduğu büyük güven ve verdiği güçlü destekten yoksun kalan Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu unutulmuş görünmektedir.

Elimizdeki mevcut bilgiler ışığında projeye tam olarak ne olduğu hakkında şimdilik kesin bir şey söyleyemiyoruz. Kesin olan Gazi Mustafa Kemal Paşa İş Darülfünunu adıyla bir mesleki ve teknik eğitim kurumunu açılmamış olduğudur. Bununla beraber aynı amaca hizmet eden okulların daha sonraki yıllarda faaliyete geçti. Yukarıda bahsettiğimiz gibi okul dünya ekonomik krizinin neden olduğu mali sorunlar ve harf inkılâbının tüm ülkeye yaydığı okuma yazma seferberliğinin etkisiyle bir süreliğine geri plana itilmiş olabilir. Sonuç itibariyle, büyük ihtimalle bu projenin 1943 yılında Erkek Teknik Öğretmen Okulu adıyla açılarak, günümüzde Gazi Teknik Eğitim Fakültesi olarak varlığını sürdüren bir okul şeklinde hayata geçirilmiş olduğu kanaatindeyiz.

KAYNAKLAR

1. Arşiv Belgeleri

a. Zabıt Cerideleri

TBMM Zabıt Ceridesi, 1 Mayıs 1920. *Devre 1, Cilt 1, İçtima 8.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 2 Mayıs 1920. *Devre 1, Cilt 1, İçtima 9.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 3 Mayıs 1920. *Devre.1, Cilt.1,İçtima.10.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 4 Mayıs 1920. *Devre.1, Cilt.1,İçtima.11.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 6 Mayıs 1920. *Devre.1, Cild.1,İçtima.12.*
TBMM Zabıt Ceridesi,9 Mayıs 1920. *Devre.1, Cild.1,İçtima.13.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 10 Ekim 1920. *Devre.1, Cild.5,İçtima.86.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 14 Aralık 1920. *Devre.1, Cild.6,İçtima.114.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 16 Aralık 1920. *Devre.1, Cild.6,İçtima.115.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 5 Kasım 1921. *Devre.1, Cilt.14, İçtima.2.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 10 Kasım 1921. *Devre.1, Cild.14,İçtima.2.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 12 Kasım 1921. *Devre.1, Cild.14,İçtima.2.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 24 Mart 1924. *Devre.2, Cilt.7/1,İçtima.20.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 21 Aralık 1925. *Devre.2, Cild.20,İçtima.28.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Mart 1926. *Devre.2, Cild.23,İçtima.75.*
TBMM Zabıt Ceridesi, 22 Nisan 1928. *3. Devre, Cilt 3,Birleşim. 63.*
28.02.1928 tarihli ve 6-1026 numaralı Tezkire.

Kanunlar Dergisi

b. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Belgeleri

TCBCA 030.10/142.13.10.
TCBCA 030.18.01.01/ 029.33.10.
TCBCA 030.18.01.02/102.53.4.
TCBCA 030.18.01.02/103.74.9.

c. Gazeteler

Cumhuriyet, 22 Temmuz 1924.
Cumhuriyet, 10 Ağustos 1924.
Cumhuriyet, 15 Kanunievvel 1924
Cumhuriyet, 9 Teşrinisani 1926.
Cumhuriyet, 18 Mart 1927.
Cumhuriyet, 16 Kanunievvel 1927.
Cumhuriyet, 7 Kanunisani 1927.
Cumhuriyet, 23 Kanunisani 1927.
Cumhuriyet, 3 Şubat 1927.
Cumhuriyet, 17 Mart 1927.
Cumhuriyet, 2 Ocak 1929.

Cumhuriyet, 3 Ocak 1929.
Cumhuriyet, 4 Ocak 1929.
Cumhuriyet, 11 Ocak 1929.
Hâkimiyyet-i Milliyye, 8 Teşrinisani 1922.
Hâkimiyyet-i Milliyye, 28 Teşrinisani 1922.
Hâkimiyyet-i Milliyye, 21-22 Aralık 1925.
Hâkimiyyet-i Milliyye, 11 Şubat 1926.
Hakimiyyeti Milliyye, 4 Kanunievvel 1927
Hakimiyyeti Milliyye, 14 Kanunievvel 1927.
İkdam, 30 Teşrinisani 1927.
İkdam, 11 Kanunievvel 1927.
Milliyet, 16 Kanunievvel 1926.

2. Makaleler

- Alaadin, İ.** (1924). ‘Tedkik-i Asar - Bir İş Darülfünunu’, *İçtihat*, Sayı 165, Sf. 3356-3358, 1 Mayıs.
- Alıcı, D.** (2008). ‘Bir Eğitim Devrimcisi: Mustafa Necati’, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, sayı 1, Sf. 65-79, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Mersin, Haziran.
- Arı, D. K.** (2009). ‘Mustafa Necati'nin Ölümü ve Ölümü Sonrasında O'nun Eğitimci Yönüne Vurgular’, *Ölümünün 80. yılında Mustafa Necati ve Cumhuriyet Eğitim Devrimi Sempozyum*, Sf. 108-120, Yeni Kuşak Köy Enstitüleri Derneği Yayınları, İzmir, 2 -3 Ocak.
- Arıg, A. S.** (2011), ‘Ankara'da Moda'nın Öncüsü Bir Okul: İsmet Paşa Kız Enstitüsü’, *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi*, Cilt 8, sayı 14, s.3-15, Hacettepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- Aslanoğlu, İ.** (1984). ‘Ernst A. Egli: Mimar, Eğitimci, Kent Plancısı’, *Mimarlık*, Cilt 22, sayı 11-12, s.15-19, Ankara.
- Atay, F. R.** (1927). ‘Hayırlı bir Teşebbüs’, *Hakimiyyeti Milliye*, 3 Kanunievvel.
- Beydilli, K.** (2006). ‘Mühendishâne-i Berrî-i Hümâyun’, *TDVİA*, Cilt 31, İstanbul.
- Birinci, A.** (2008). ‘Rıza Nur’, *TDVİA*, Cilt 35, İstanbul.
- Bostan, İ.** (2011). ‘Tersâne-i Âmire’, *TDVİA*, Cilt 40, İstanbul.
- Çeçen, K.** (1998). ‘Hendese-i Mülkiyye Mektebi’, *TDVİA*, Cilt 17, İstanbul.
- Çetinkaya, G. ve Buzpınar, Ş. T.** (2005). ‘Midhat Paşa’, *TDVİA*, Cilt 30, İstanbul.
- Halaçoğlu, A.** (1998). ‘Humbaracı’, *TDVİA*, Cilt 18, İstanbul.
- Maarif Vekaleti Mecmuası** (1927). ‘Maarif Vekili Mustafa Necati Beyefendinin Avrupa Tetkik Seyahatleri’, Cilt 3, sayı 11, Sf. 141-148, Maarif Vekaleti, İstanbul, Nisan.
- Okur, M.** (2005). ‘Milli Mücadele ve Cumhuriyet Yıllarında Milli ve Modern bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları’, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 5, sayı 1, Sf. 199-217, ATAUNİ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Özer, Y. F.** (2005). ‘Mustafa Necati (1894-1 Ocak 1929)’, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 8, sayı 13, Sf. 165-188, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir, Mayıs.
- Öztürk, C.** (1999). ‘Islahhane’, *TDVİA*, İstanbul.

- Semiz, Y. ve Kuş, R.** (2004). ‘Osmanlı'da Mesleki ve Teknik Eğitim, Sanayi Mektebi (1869-1930)’, *S.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, sayı 15, Sf. 275-295, Konya.
- Shorter, F. C.** (1985) ‘The Population of Turkey after the War of Independence’, *International Journal of Middle East Studies*, Cilt 17, sayı 4, Sf. 417-441, Cambridge Üniversitesi, Cambridge, Kasım.
- Ulusoy, M.** (2014), ‘Dr. Rıza Nur'un Milli Eğitim Bakanlığı Faaliyetleri’, *Karaelmas Eğitim Bilimler Dergisi*, Cilt 2, sayı 2, Sf.175-181, Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi, Zonguldak.
- Yakıtall, E.** (1991). ‘Bahriye Mektebi’, *TDVİA*, Cilt 4, İstanbul.

3. Kitaplar

- Alpagut, L.** (2005). Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'daki Eğitim Yapıları, (Basılmamış Doktora Tezi), *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı*, Ankara.
- Başgöz, İ.** (2005). Türkiye'nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk, İstanbul.
- Buyse, O.** (1939). Teknik Öğretim Hakkında Rapor, *Maarif Vekâleti*, İstanbul.
- Cevat, M.** (1338). Maarif-i Umumiye Nezareti Tarihçeyi Teşkilat ve İcraatı, İstanbul.
- Egli, E. A.** (2013) Genç Türkiye İnşa Edilirken, *İş Kültür Yayınları*, İstanbul.
- Eski, M.** (1999). Cumhuriyet Döneminde Bir Devlet Adamı: Mustafa Necati, Ankara.
- Dewey, J.** (1939). Türkiye Maarifi Hakkında Rapor, *Maarif Vekâleti*, İstanbul.
- Karal, E. Z.** (1946). Selim III'ün Hatt-ı Hümayunları, *TTK*, Ankara.
- Karal, E. Z.** (1940). Tanzimattan Evvel Garplılaşma Hareketleri. İstanbul.
- Kühne, A.** (1939). Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor, *Maarif Vekâleti*, İstanbul.
- Lewis, B.** (2007). Modern Türkiye'nin Doğuşu, *TTK*, Ankara.
- Mustafa Nuri Paşa** (1980). Netayic Ül-Vukuat, *TTK*, Cilt 3-4, Ankara.
- Müteferrika, İ.** (1990). Milletlerin Düzeninde İlmi Usüller (Usûl'ül Hikem Fi Nizâm'il Ümem), *MEB*, İstanbul.
- Ortak, Ş.** (2004). Atatürk Dönemi Eğitim Politikalarında Yabancı Uzman Raporlarının Etkileri, (Basılmamış Doktora Tezi), *Atatürk Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü*, Erzurum.
- Sander, O.** (1987). Anka'nın Yükselişi ve Düşüşü, Ankara.
- Suphi Mehmet Efendi** (2007). Subhi Tarihi, Sami ve Şakir Tarihleri ile birlikte 1730-1744, Haz. M. Aydın, İstanbul.
- Şem'danî-zâde Fındıklılı** (1978). Süleyman Efendi Mür'it-Tevarih, Haz. Aktepe, M.M, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi*, Cilt1, İstanbul.
- T.C Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü** (1996). Osmanlı İmparatorluğu'nun ve Türkiye'nin Nüfusu 1500-1927, Ankara.
- Türkiye İstatistik Kurumu** (2014). İstatistik Göstergeler 1923-2013, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H.** (1995). Osmanlı Tarihi, *TTK*, Cilt 5, Ankara.

EKLER

Ek A: TBMM Zabıt Ceridesi 22 Mart 1926

Ek B: TCBCA 030.10/142.13.10

Ek C: TCBCA 030.18.01.01/029.33.10

Ek D: TCBCA 030.18.01.02/102.53.4

Ek E: TCBCA 030.18.01.02/103.74.9

Ek F: Maarif Vekâleti Mecmuası Mart 1928

Ek G: 3 Kanunievvel 1927 Hakimiyeti Milliye gazetesi İş Darülfünunu hakkındaki “hayırlı bir teşebbüs” adlı makale

Ek H: Mustafa Necati Bey’in vefat haberini veren 2 Ocak 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesi

Ek I: Yunus Nadi’nin Mustafa Necati’nin vefatı üzerine yazdığı 2 Ocak 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazısı

Ek İ: John Dewey’in Maarif Vekâleti’ne sunduğu rapor

Ek J: Alfred Kühne’nin Maarif Vekâleti’ne sunduğu rapor

Ek K: Omar Buyse'un Maarif Vekâleti’ne sunduğu rapor

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Yetmiş Beşinci İçtima

22 . 3 . 1926 Pazartesi

MÜNDERECAT

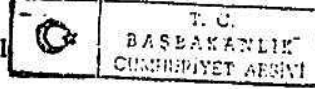
	Sayfa		Sayfa
1. — ZABTI SABIK HULÂSASI	294	Takrirler	295
2. — EVRAKI VARİDE	294	1. — İstanbul Mebusu Ali Rıza Beyin; 1341 senesi Muvazene-i Umumiye Kanununun yirminci maddesinin tefsiri hakkında takrir.	295
Lâyhalar	294	2. — Konya Mebusu Kâzım Hüsnî Bey ile arkadaşlarının; Mükellefiyeti Askeriye Kanuna muvakkatînin 106 ve 110 ncu maddelerinin tadili hakkındaki kanun lîyhasının müstaceliyetle müzakeresine dair takrir.	295
1. — Eczacılar ve eczaneler hakkında kanun lîyhası (1/892)	294	Rey İstisnâi	295
Mazbatalar	294	1. — Maarif teşkilâtına dair kanunun ikinci defa reye vâkı	295,307:309
1. — Mossi kanunu lîyhası (1/413) ve Ticaret, Subhiye, Nafıa ve Ziraat encümenleri mazbataları	294	3. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD	295
Tezkereler	294	1. — İsperto ve meşrubatı kitulîye inhisarı hakkında (1/856) numaralı kanun lîyhası ve Ticaret ve Kuvvîni Maliye ve Muvazene-i Maliye encümenleri mazbataları	295:296,310:312
1. — İki zatın hamîl oldukları İstiklâl maddiyası geridinin kurmaya tahvilî hakkında iki adet Başvekâlet tezkeresi (3/612)	294	2. — Keller - Makatya - Ergani - Diyarbekir demiryolunun inşası hakkında (1/803) numaralı kanun lîyhası ve Nafıa ve Muvazene-i Maliye Encümenleri mazbataları	296:300,313:315
2. — Yüz doksan bir zatın İstiklâl Maddiyasıyla tahvilî hakkında üç adet Başvekâlet tezkeresi (3/600)	295		
3. — İcra kanununun yüz kırk dördüncü maddesinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/609)	295		
4. — Askerî tekalüt ve istifa kanununun müaddeli beşinci maddesi mucibince verilmekte olan harp zamlarının ne suretle icra edileceğinin tefsiri hakkında Başvekâlet tezkeresi (3/610)	295		

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
KÜLTÜR BAKANLIĞI

Eriş ve Teknik Öğretim Genel
Direktörlüğü 197

Sayı: -----

721/27

Ankara; 14.1.1938
Öret. Politeknik H. S.

Başbakanlık Yüksek Orununa

Ankara'da inşasına 1928 yılında karar verilen Yüksek Teknik Okulu için Gazi Terbiye Enstitüsü civarında Bakanlığımızca geniş bir erazi istimlak edilerek okulun plânları bu arsaya göre hazırlanmıştır.

Sonradan şehrin, Profesör H. Yansen tarafından yapılan plânına göre Yüksek okullar için Yenişehir ile Cebeci arasında fidanlığa mücavir saha ayrılmış olduğundan Yüksek Teknik Okulunun da bu saha dahilinde inşası lâzımgeldiği adı geçen Profesörün bu husustaki yazısına atfen Ankara Belediye Reisliğince Bakanlığımıza bildirilmiştir.

Yüksek Teknik Okulu için sözü geçen yerde gösterilen sahanın şahıslar elinde bulunmakta olmasından istimlak muamelesinin çok uzun sürmesi, işin gecikmesine sebebiyet verebileceği gibi bütçeye de büyük bir istimlak masrafı yüklemiş olacaktır.

Bakanlığımızın elinde, geniş ve Yüksek Teknik Okulunun inşasına her suretle müsait hazır bir arsa varken diğer bir arsa istimlakı Bakanlığımızca doğru görülmemektedir.

Bu sebeple Yüksek Teknik Okulunun Gazi Terbiye Enstitüsü civarındaki arsada inşası için gereğinin yapılması hakkında lâzımgelen muamelelerin ifasına izinlerini arz ile derin saygılarımı sunarım.

sa
R.H.
V.B.

Kararlara?
17-I-938

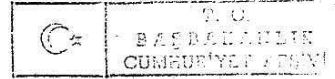
Kültür Bakanı
S. Akın

NB.SÖ. 14.I.1938

mg

17-I-938
4/459

2

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı

Kararname

2

19910

Ankara'da kurulacak Yüksek Teknik okulu Projelerinin estetik ve mimarî cihetlerinin kontrolü işinde ve mesai saatları haricinde 1/6/1942 tarihinden 31/3/1943 tarihine kadar çalıştırılmış olan İstanbul Yüksek Mühendis okulu Profesörlerinden ~~Emin~~ Emin Onat ile Güzelsanatlar Akademisi Profesörlerinden Sedat Hakkı Eldem'e muayyen çalışma saatları dışında gördükleri bu iş için Maarif Vekâleti bütçesinin 736 ıncı faslından ayda maktuan beşeryüz lira verilmesi hakkındaki Maarif vekilliğinin 26/12/1942 tarihli ve 18166 sayılı tezkere-siyle Maliye Vekilliğinin bu işe müteallik 7/5/1943 tarihli ve 1329/- 113/1963 sayılı mutalâanamesi İcra Vekilleri Heyetinin 12/5/1943 tarihli toplantısında okunarak Maarif Vekilliğinin teklifi veçhile adı geçen profesörlere ayda maktuan beşer yüz lira verilmesi, 3656 sayılı kanununun 22 inci maddesine tevfiakan kabul olunmuştur.

REİSİCUMHUR

İsmet İnönü

Bş. V.

E. Sarıoğlu

Ad. V.

F. Tünel

M. M. V.

Ö. D. Arslan

Da. V.

B. Peker

Ha. V.

M. M. Arslan

Ma. V.

S. Arslan

Mf. V.

G. Günel

Na. V.

E. Arslan

İk. V.

K. Arslan

S. İ. M. V.

S. H. Arslan

G. İ. V.

G. Arslan

Zr. V.

S. R. Hatipoğlu

Mü. V.

A. F. Cellesoç

Ti. V.

S. Arslan

030 18 01 02 101 33 16

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayısı

Kararname

2

20424

Alman tebrarından ve Linyen'inin Stuttgart Yüksek Teknik okulu profesörlerinden Paul Bonstah'nın Ankara'da tehis e diledik Yüksek Teknik okulu inşaatı ile Teknis retinin bilumun yeni inş t ve tedrisatı işlerinde 15/9/1943 tarihinden itibaren geliştirilmesine izin verilmesi; Dahiliye vekillininin muvafakatına atfen Maarif Vekillininin 11/9/1943 tarihli ve 15988 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi üzerine, 2007 sayılı kanunun 2 inci maddesinin b fıkrasınatevfikeyen İcra Vekilleri Heyetince 11 Ekim 1943 tarihinde kabul olmuştur.

REİSİCULHUR

[Handwritten signature]

Bş. V.

Ad V.

M. M V.

Da. V.

Ha. V.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Ma. V.

Mf. V.

Na V.

İk. V.

S. İ. M. V.

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

G. İ. V.

Zr. V.

Mü. V.

Ti. V.

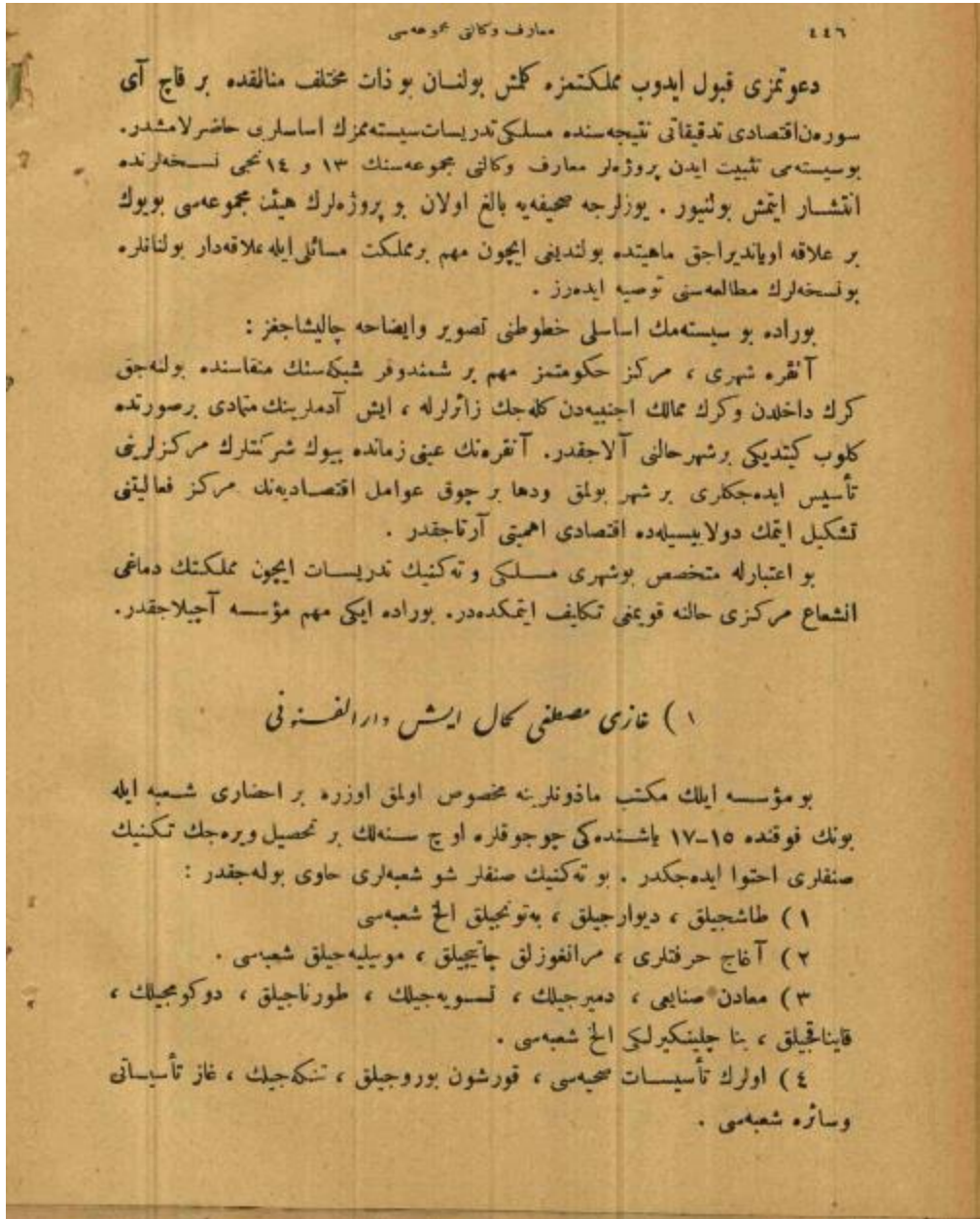
[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

030 18 01 02 103 74 9

Ek H: Mustafa Necati Bey'in vefat haberini veren 2 Ocak 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesi

Ek I: Yunus Nadi'nin Mustafa Necati'nin vefatı üzerine yazdığı 2 Ocak 1929 tarihli Cumhuriyet gazetesindeki köşe yazısı

**Hayretteyim:
Ölüm mü,
hayat mı?**

Necati ölmüş, diye bana bir haber söylediler. Dünya, olağ, ne kürrei arz üzerine onun üstünde herhangi bir min başına bu kadar müthiş yıldırım düşmemiştir. Haber budur idi, Fakat onun mukabilde, ben daha kuvvetli: sanki, "Emin" diyen, sanki bu hakikata inanmakta selâmet bulmak için ben.

"Emin" dendi ki Necati ölmüş-
Sahimi?.. Buna inanmak
yok, yok, şafa değdse
bu laf söyleyorsunuz canım,
Necati ölmü mü?..

Bün yıldırım kafamayedikten sonra bütün şehri dolaştım, bütün dağ taş dolaştım. Ben hakikatten kaçmak istedikçe o gözünde büyüdü, ve.. büyüye büyüye nihayet hakikat oldu. Hialek: yam memet! Vah zavallı Necati! Vah zavallı kardeşim. Ölürken senin yanında buluyordum, arkandan ne söylerim? yalnız "Emin" emin ol ki, Necati, beraber uğruna hayat ve memetimizi vakfettiğimiz istiklâl ve inkılâp safalarında senin yerini doldurmak vazitesi dahi bize ve bütün millete

terettüp etmiştir. Başka ne diyebilirim. Necati, sen başka hangi lisani anlarsın, ve ben başka hangi lisani konuşabiliriz?

Emin ol çocuk, Emin ol arkadaş, uğruna çalıştığın vazifeye devam olunacaktır, ve aramızda herhangi bir sebeple Allah belasını versin ölüm sebebi ile olmadığın için ona göre fazla ihtimam, gayret ve hassasiyet gösterilecektir. Ben eminim ki netice daima semin de gördüğün veçhile emniyetbahş olacak, eyi ve parlak çıkacaktır. Fakat ne hasret ki, sen genç çocuk, hakkın olan bu parlak neticeleri görmemiş olacaksın.

Rahat ol Necati, biz sana bütün işlerin tekmil haberlerini getiririz.

— Ah, bütün bu satırları hep kendimi tesliye etmek için yazıyorum. Necati, ölümün ne kadar büyük oldu ki hiç bir şekil ve suretle insanın kendisini aldatması değil.

Yaşayın, ebedi zinde çocukluk, ölümün dahi bize hayat oluyor. Yaşayın, hatta ölün sonra yaşayın, ve ille'ebetlikte daim ol. Bize teselli ancak bu ebedi hayatın.

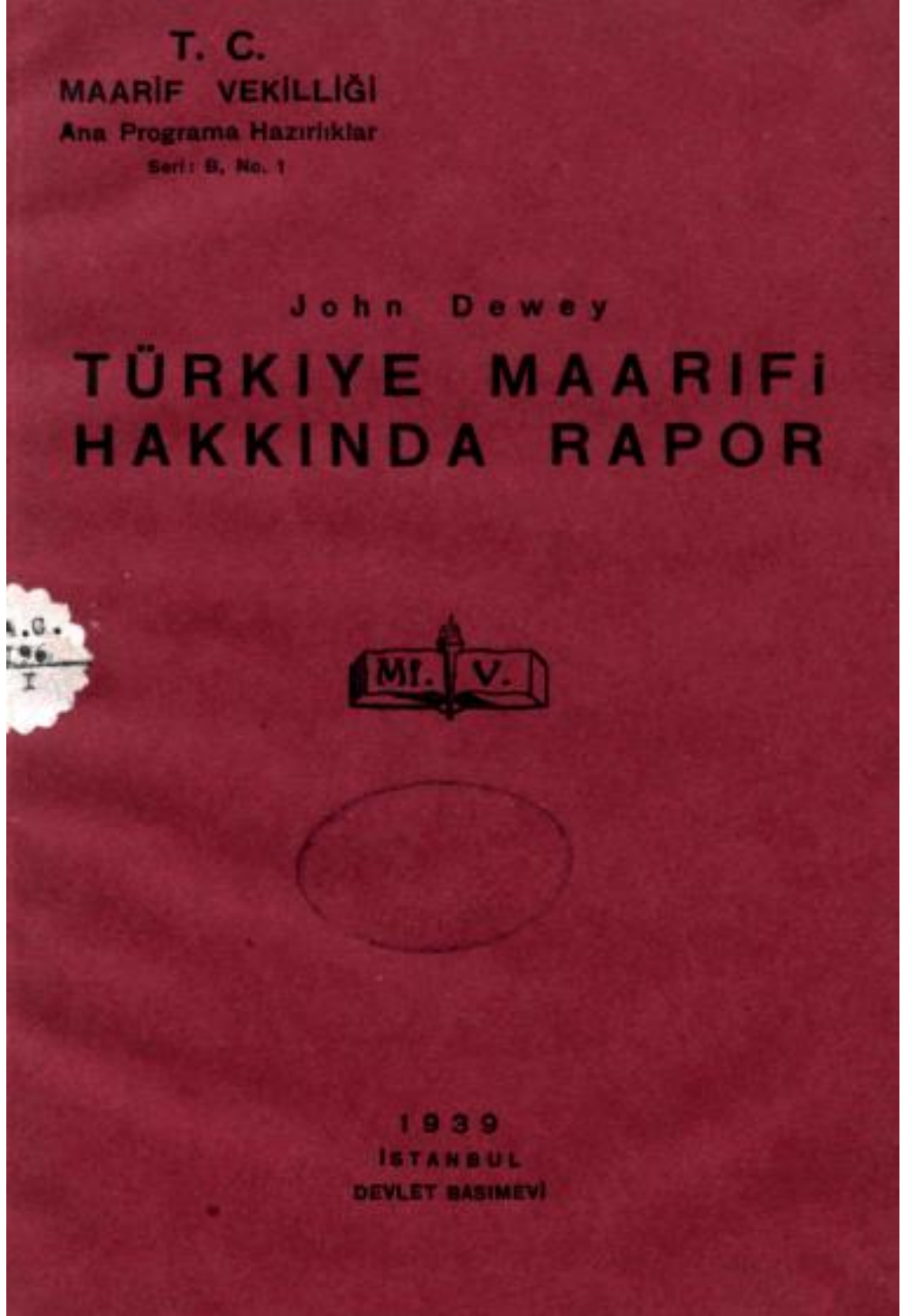
Çar olduğumuz ziyadan vatandaşlara tesliyetler arz ederken bütün tesliyet temennilerinin bize teveccüh edeceğini biliyoruz. Kim kimi teselli etsin?.. Binaenaleyh şindilik hepimiz gençliğinin en güzide bir neslinin ufulü luzurunda eğitilmiştir diylim ki:

Necati, inamakta zorluk: beraber kabul ediyordun. Fakat biz, "Emin" ve milletin kalinde senin olduğun, yani yok olmağın, nali yoktur. Sen zihinde yok, bi olan bile hakikatı varsın, ve ama bizimle beraberim. Görevlerimizi birbirini beraber azmettiğimiz milli varlık, yükselme yollarında asla şaşmayacağız. Şaşıyoruz ruhta olursa sen bize ihtar edersin Necati!

Ah Necati, ah!

Yunus Nadi

Ek İ: John Dewey'in Maarif Vekâleti'ne sunduğu rapor

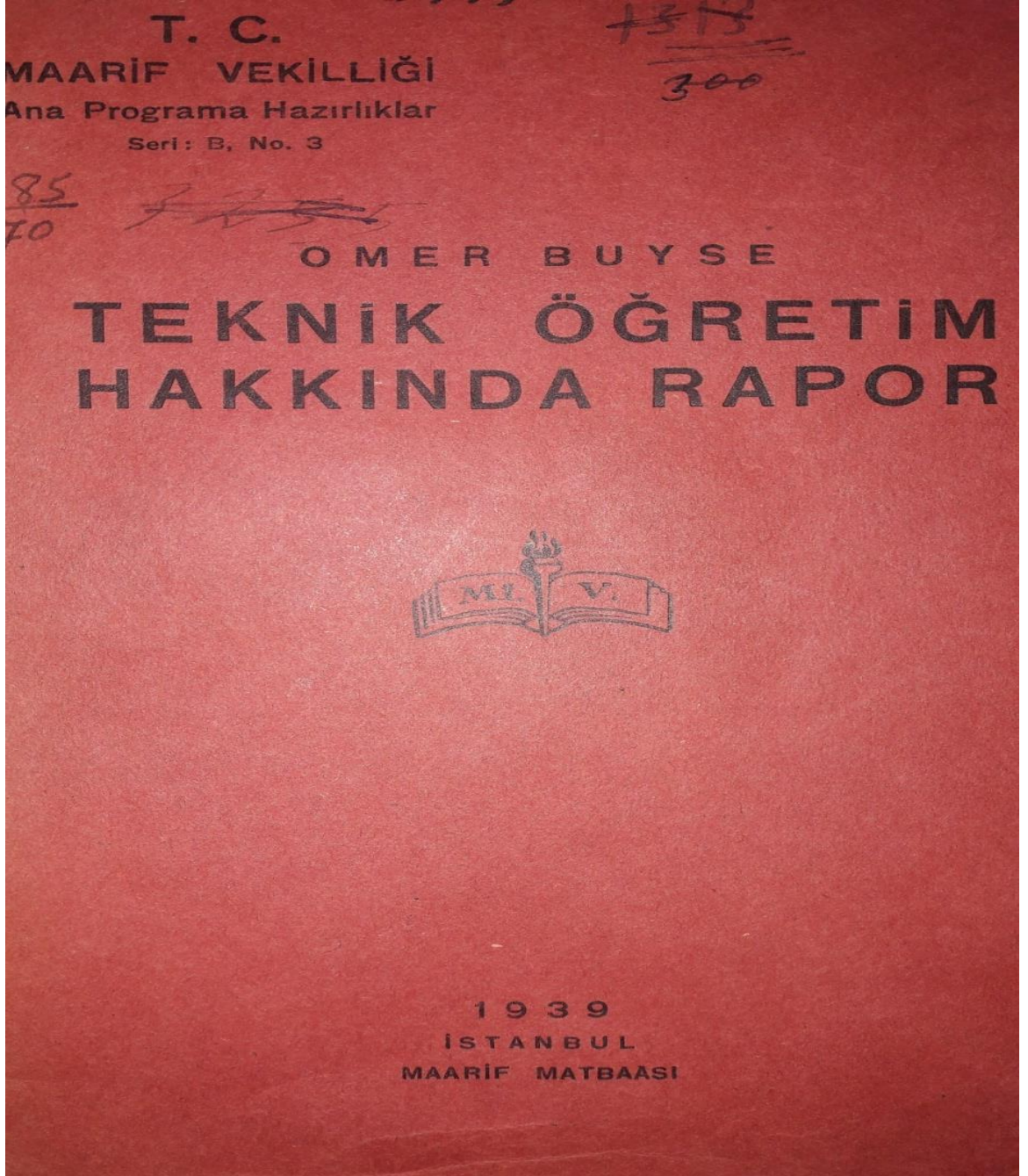

Ek J: Alfred Kühne'nin Maarif Vekâleti'ne sunduğu rapor

Ek K: Omar Buyse'un Maarif Vekâleti'ne sunduğu rapor

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad : Gürsoy DÜZENLİ
Doğum Tarihi ve Yeri:12.12.1974 Hamburg
E-posta :gursoyduzenli@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lise** : 1993, Bahçelievler Anadolu Lisesi
- **Lisans** : 1999, Trakya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

MESLEKİ DENEYİM:

- **2000** : Şamlar-Şamlar İ.Ö.Okulu Kdz. Ereğli/Zonguldak
- **2001** : Kızılcapınar İ.Ö.Okulu Kdz. Ereğli/Zonguldak
- **2005** : Örfi Çetinkaya İ.Ö.Okulu Esenler/İstanbul
- **2006** : T.C. Mainz Başkonsolosluğu Eğitim Ataşeliğine bağlı olarak Saarland eyaletinde Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmeni
- **2011** : Atatürk İ.Ö.Okulu Esenler/İstanbul
- **2012** : Kemal Hasoğlu Anadolu Lisesi Bahçelievler/ İstanbul